

107025 (8)

ACADEMIA ROMÂNĂ
MEMORIILE SECȚIUNII LITERARE
SERIA III TOMUL V MEM. 6

GLOSAR DE CUVINTE DIN JUDEȚUL VÂLCEA

DE

G. F. CIAUSANU

REGIA M. O. IMPRIMERIA NAȚIONALĂ
BUCUREȘTI

1 9 3 1

D. 1937/1957

1346

CONTENUTO

W. MEYER-LÜHKE, Rumänisch und Romanisch	127	»
DAMIANO GENTILE, Per la storia del Fratez in Romania (1743-1933)	»	» 20
IOAN BIANU, Inscripții în limbă gârlă și în caractere scrise deose-		
giate în satul Dolzani	»	» 20
ANDREI VERESS, Itinerariu muzical scolar Gheorghe Saul (1774-1780)	»	» 18
S. S. CONDEESCU, Itinerariu în Albulai și a Zărlău	»	» 20
G. E. CIAPRANU, Clasa de cântec din județul Vâlcea	»	» 24

G L O S A R
DE
CUVINTE DIN JUDEȚUL VÂLCEA
DE
G. F. CIAUȘANU

R A P O R T
SEXTIL PUȘCARIU
MEMBRU AL ACADEMIEI ROMÂNE

Sedința dela 27 Februarie 1931

Glosarul întocmit de d-l Ciașanu este binevenit și aduce o completare a glosarului anterior al aceluiaș autor, publicat de Secția literară a Academiei Române. El cuprinde multe cuvinte regionale interesante și e bogat mai ales în expresiuni idiomatice, unele foarte plastice. Recomand deci publicarea lui în « Anale ».

Autorul va trebui însă să-și revadă manuscrisul înainte de a publica. Sunt unele cuvinte cunoscute și în alte părți și chiar în limba literară, care ar fi bine să lipsească; deasemenea unele explicații și etimologii greșite; n'are ce căută între vorbele populare un neologism ca *fofila*. În schimb, pentru explicarea unor cuvinte, se dau, ca sinonime, altele, tot atât de necunoscute sau de interesante. Acestea ar trebui date în titlu, firește, numai întrucât sunt și ele întrebuințate în Vâlcea. În general autorul își dă silința să explice sensul cuvintelor și locuțiunilor glosate prin cât mai multe sinonime. Cum însă sinonimele nu sunt de cele mai multe ori complete, lucrarea ar câștiga mult, dacă un cunoscător atât de bun al graiului local ca d-l Ciașanu ar încerca să arate și nuanțele de sens care deosebesc sinonimele citate.

Manuscrisul ar trebui revăzut și cu privire la ordinea alfabetică (*pană* trebuie trecut înainte de *pecete*; greșite pag. 103—109, etc.). Toți cei ce strâng material lexical ar trebui să întrebuințeze sistemul de fișe, întrebuințând pentru fiecare cuvânt adunat o fișă. Așezarea acestora după alfabet, la sfârșit, se face ușor și fără pierdere de vreme.

G L O S A R

A

Abă, — *Abă, mă, mi-o făcuși?!*

Și, zi, mi-o făcuși?

Cu alte cuvinte, mă *lucrași?* (mă *pen-geliși?*)

Abate, (a), Expres. 1. *I-a abătut să nască* (facă) = i-a venit sorocul să nască.

2. *Ce ți-a abătut?* = Ce ți-a venit? Ce draci ai?

3. *Abătuși și tu ca...* O luași și tu (cu vorba sau fapta) ca...

Abi', Adverb. — Expres. *De-abi' te vede*

— Nu mai poate de dragul tău, te pierde din ochi de dragd (Coșbuc).

Ac, (ace), Expres. *A luat la șebace* (fire) cât ia acul cu suflitul.

Pe ochi, fără să numere, cu atenție, fi-rele care trebuesc luate (cusute).

Acasă, adv. Expres. *A nu găsi (pe mi-reasă, fată) acasă.*

A nu fi *ela locul ei, copil curat, vir-gină, a o găsi cu mîșina luată, cu fetia luată, desfetită, răsuită, schidolită.*

În unele localități astfel de mirese, a doua zi după nuntă sunt puse pe grape de mărăcini și târite prin tot satul spre batjocură. Luni dimineața, la masă se dă soacrei o lingură îngăurită. (Sunt și alte simboluri de acest fel).

Acî, (adv.) *Acî-pe-loc* (D'ici de-loc). În-dată.

Acôv, -oave, -ovuri, Butoiu până la 100 decal. capacitate.

Aceru, ăcără, Expres. *Aceru de zbiară* = f. aceru.

Adevăr, -uri, Expres. 1. *Am spus pe finșd de adevăr!*

Am mărturisit sfînta dreptate, am spus adevărul curat.

2. *Să nu-ți dai adevărul către nimeni.* Să nu spui la nimeni *visul cum îl visezi,* să fii tăinuit, discret.

Adevără, (a, -ez), A vorbi cuiva în vorbă, a-i concede ceva, a-i afirmă, a-i confirmă.

Nu i-a adevărat nimic.

El îi adevără tot ce spuneă Ion.

Aduce, (a), Expres. 1. *Iși aduce cu Ion.* Seamănă puțin cu...

2. *O palmă de loc aduce mult la lungimea șfoarei de moșie.*

Adus, -ă = făcut obadă, cocărjat, covrigit.

Agonisi, (a, a se), 1. A strînge, a amirul, a câștigă cu greu.

2. A se chibzul, a se potrivi, a nu se îngriji de sine, a se înfățișă rău, golo-pan.

Agonisit, -ă, Subst. Agonisală, -eli, Expres. *Rău te-ai mai agonisit!* Ești rău îmbrăcat, *chibzuit, potrivit, par'că ai fi prins pe rădini, par'că ai fost la prins pește.*

Agurizăr, -i, Vișă sălbatică || vișă de proastă calitate.

Zice și el că are vie! Niște agurizari!!

Ajunge, (a, a se), Expres. 1. *Nu-mi ajungi în mâini!*

Te sfâșiu, praf te fac, te nimicesc.

2. *Cât te-ajunge (partea)? Cât ți se cuvine?*

3. *Nu se ajunge...* = Este lipsă de bani, de mâncare într'o gospodărie.

4. *Să nu mă ajungă la năcaz!* Să nu mă 'nfurii!, să nu mă aduci în stare să l., *când mi-or veni mie dracii!...*

5. *Erau ajunși amândoi.* Erau de-opotrivă, erau tot una. || Erau înțeleși pe-ascuns, erau la un gând, (fiind corupți cu bani, făgădueli), etc.

Se ajunseseră din preț.

6. *Bun-ajunsul!* Este o urare pe care și-o fac călătorii cari se întâlnesc (ajung) pe-acelaș drum, *mergând în aceeași direcție.*

7. *Calul a fost ajuns (de potcovar).* A fost înșepat cu cuiul de potcovit în regiunea copitei care nu trebuie atinsă (făcându-l să schiopăteze).

Ajuns, -ă, Expres. *Ajuns(ă) de minte* — coapt(ă) la minte, în stare de-a se conduce singur(ă).

Ne-ajuns de minte — ne-coapt la cap, copilăros, *păsdratic*, ușuratic.

Alb, -ă, Expres. 1. *Sunt mâncat (de ceva) ca alba de ham* — Știu cu prea bine cutare lucru.

2. *Se ține și el de coada albei.*

De-abiă se ține cu zile, (în rândul oamenilor); Se ține scaiu de ceva, *mânz după iapă.*

Albiăt, -ă, Scobit (ca o albie); adâncit, scovârdat.

Albină, -e, Expres. *Par'că e mușcat de albine* = Gras, de *de-abiă se 'ntoarce de gras*, par'că e un *măclărar*, se *sparge* de gras, par'că-i un porc.

Albitură, Se zice strugurilor *albi* dintr'o vie, în opoziție cu *negritură*, cu struguri negri.

Amână, (a se), A se ajutoră cu, a face schimb de servicii cu... Expres. *M'am — și eu cu boii nenii.*

Amar, -uri, Expres. *Pe mine mă mănâncă amarul* cu... Eu mă *canonesc* cu... *Eu mi-am mâncat amarul* cu...

Ambăcul, (Fără altă formă). Expres. *A pune ambăcul pe cineva.*

A bănuî grav pe cineva. A pune *banca* pe, a i se *strășună* pe cineva.

Aminul, Expres. *Cât aminul!* Niciodată, cât îi lumea și pământul, la Sfântul Așteptă, cât Ardealul.

Amoi, adv. *Bag aluatul amoi.* Îl bag în apă călduță spre a se plămădi.

Apă, Expres. 1. *E tot o apă (bleasc de apă).* E numai apă, e nădușit foc. Cură apa vale (*lișteavă*) după el.

2. *Lasă multă apă!*

Se zice despre untura de porc și strugurii când se extrage din una untura pură și din struguri mustul și când dau lichid în cantitate mare.

3. *S'a bătut ca apa de mal. S'a dat ca iarba la vânt și-a trăit cum a putut, s'a făcut lut și pământ* (numai ca să trăiască și el), *s'a făcut miere de găleată, s'a dat după păr*, (inservire temporibus).

4. *N'are după ce să bea apa!*

E sărac luciu. E sărac lipit pământului; — *miroase a busuioc, are numai apă în vadră.*

5. *A-și de (de pomană) ape.*

Sunt 44 de vedre de apă aduse, de pomană, la casele oamenilor, de către fete mari. O serie de 44 formează o apă. Socoteala lor se creștează pe răboj

de nuia de alun. Se dau *ape* și pentru vii și, mai ales, celor morți.

6. *L-a băgat la apă* (a intrat la apă). În bucluc, în primejdie, în încurcături (bănești, etc.).

Arăci, Parii ascuțiți din vic, de lângă fiecare viță.

Aramă, Expres. *Bate (la el) ca la aramă*. Bate zdravăn, sor' cu moartea, îl bate frunza inului.

Bate ca la aramă,
Strigă ca la cazarmă.

Arână, (pl. neîntreb.). — Expres. *E de arână* = de ajutor (viță, om), *Nu mai e de...* *Nu mai e de nici o lege (sfânt)*, *Să-i pui biletu'n coamă* și să-i dai drumul (vorbind de cai, vite).

Arăni, (ă se, -ese) = A trăi cu... (prin) adj. *Arănit*; *-ă* = gras, împlinit, rotofeiu (om, viță).

Arătos, -basă = Falnic, mândru, impozant.

Arde, (a), Expres. 1. *Nu-i ard tăciunii în vatră!* E tare neajbit, amarit.

2. *Mie-mi cură oasele și fie îți arde de joc!* Tu ești dispus să te joci (sbegești).

3. *Când am auzit, m'am ars!* Am știut că de mine e vorba, (*lupus in fabula!*).

Ardeal v. **Amin**.

Arici, Se zice, în batjocură, omului scund, *ghimotit*, sburlit.

Ărpie, ărpil, (ărpil), Aripă.

Arzăminte, Dogoare-zăduf; ojic pe piept, arșuri pe piept.

Arzăute = Fierbinte.

Vremea s'a asprit = strânge la spete, s'a răcit.

Vinul s'a asprit = înțeapă la limbă, a dat în fiert, *bate* la limbă.

Aspri, (a se, -esc), *Tărgul de vite s'a asprit* = s'au scumplit vitele.

Astupuș, -uri, — Dop. Astupușul sticlei. *Astupușul plôștii*.

Avea, (a se), { A fi îndrăgostit de
Se are cu ea,
S'a avut cu ea.
Expres. *Eu i-am avut binele* — I-am vrut binele, am căutat să-i fac bine, nu-i aveam răul.

Sinonime: { *S'a ținut cu ea*,
S'a luat cu ea,
S'a luat de ochi cu...

Azi, (adv.). Expres. 1. *Ai să auzi azi?* Ai de gând să auzi sau nu?

2. *Dă și el cu sapa azi și mâine*.

Dă a lene (coșindu-se) cu sapa, iavași-iavași, rara-rara.

3. În *drăcuituri* se drăcuie cu *azi și mâine*, ca o întărire a drăcuirei.

B

Băbâr, -i, Babalác, flăcău unguresc (tomnatic).

Băcăni, (a, a se, -ese), 1. Onomatopeu: *Băcăne butării toată ziulica!*

2. A se roși cu băcan, a se roși în altfel (de rușine, de beție, de frică).

{ *Băcăneală*, -eli.

{ *Băcănit*, -uri.

{ *Băcănitură*, -i.

Ba-că-te-ai zice! (Ba-că-te-ai mai zice!), Expresie egală cu: Bine mai zici!, că bine o mai potrivești! par'că-ți fu *gura aurită*, să-ți fie *gurița sfântă!*

Baceoa, -ele, Femeie *trecută*, ca vârstă, frumusețe; *bașaidhe*, *carafliștină*, *carăfă bătrână* (denom. injur.).

Băleră, băleri, Legătură de orice fel: la fustă, la oale (legate pe sub buză și pe sub mănuașă), etc. *Belterie* (fustă).

Expres. *Mi s'au rupt băierile inimii strigând la tine*. M'am topit strigând. Verb.: — *Imbăierex o oală*. Leg cu sfoară o oală (cum s'a spus mai sus). *Oală îmbăierată*.

- Bălălăul**, Expres. *M-a bătut* — am dat-o dracului; *m'am topit cu cai cu tot.*
- Balamă**, -ale, Expres. *Și-a sărit din balamale!* E smintit, țâcnit, nu e 'ntreg.
- Bălăure**, -i, 1. Se numește grinda groasă care susține podeala unui pod.
2. *Verde-bălăure* — Verde-inchis (vorbind de vegetația unui loc îmbălegărit).
- Bălcân**, -i, Etim. pop. = vulcan.
Expres. *Se bat bălcâni* = fac erupțiune, cu cutremurări.
- Bălci**, -iuri, Expres. 1. *Lume ca la bălci.* Lume de pe lume, câtă frunză și iarbă.
2. *Ce, vrei să fac bălci cu tine?!*
Vrei scandal? Ești pus pe scandal? Ești pus pe căier (incăierare?) Ești pus pe cap?
3. *Stă ca'n bălci.* În nelucrare, în trândăvie, trântor, *nu ridică un paiu de jos, nu pune mâna pe nimic, stă ca o bizadea.*
- Bălegă**, -i, Expres. 1. *La balega moale pușmîc apă trebuie!* Cel slab e repede învins (de boale).
2. *Ger de înghițită* — $\left\{ \begin{array}{l} \text{ger strașnic,} \\ \text{în om} \end{array} \right.$ *ger vândt.*
- Bălșoara** — Nume de vâlcea.
- Baltă**, -i, Expres. 1. *M-a lăsat cu curu 'n baltă.* Când aveam mai mare nevoie de ajutor, m'a părăsit.
2. *Al-din-baltă* = Dracul, Împelita-tul, Nechiperca.
- Băltinos**, -oasă — Loc mlăștinos.
- Ban**, -i, Expres. 1. *Nu dai doi bani pe el* = După aspect nu-ți face bună impresie. *Nici muci să nu-i suflă pe el!*
2. *L-a făcut de doi bani (parale)* — Cu ou și cu oțet, ca pe-o albăie de porci!
Bancă v. *ambacul.*
- Bănös**, -oasă, Cu bani mulți; care produce bani mulți.
O meserie bănoasă; un an bănös.
- Bărbat**, -i, Expres. *Femea de 2 (3) bărbați.* Care a ținut 2 (3) bărbați.
- Bărbie**, -ii, Gușile grase de sub falca porcului sau de sub falca unui om gras.
- Bărnă**, -e, Expres. 1. *Pe mine este (lăsată) bărnă!* Eu sunt cu răspunderea, pe mine este toată greutatea.
2. *Cerga e bărnă!* E țeșută bătut și e grea la mână.
- Bașaidie** (Denom. injur.), Carafliodștină, bacceă, babă.
- Băsalărgi** (a, a se, -esc), A lărgi, peste măsură niște încălțăminte.
Băsdărgeald, -eli.
Băsdărăgit, -ă.
- Bașca**, adv. Expres. 1. *Asta e afară din bașca!* *Prea e prea*, asta le pune vârf la toate, prea e în afară din cale de, asta le-a 'ntrecut pe toate!
2. *E de-o bașca* — *E desbăcșăcut* de...; *e cu ale lui* de o parte, *e la casa lui* (vorbind de copii însurați).
- Băscăcără**, (a, a se), A crăci, a se răscrăcănă, a crăcănă, a face picioarele să treacă purcelul cu jjeul printre ele.
- Băscăcărat**, -ă, crăcănel, cu picioarele făcute pe cal (călărie).
- Băși**, (a), Expres. de injurie se fac. Să fii...
cu cine te-a bășit!
Sinonime: *cu cine te-a ouat, scremut.*
- Bășină**, -i, Expres. *Urma și bășina!* Despre oamenii bătrâni, *carțe bătrâne.*
- Bășinös**, -oasă = Mic, prizărit, pipernic, numai cât nodul, numai cât luleaua, numai de leac. Se zice despre păsări, animale mici și despre oameni: *O bășinoasă de muere!* O slută de muere, o arătare de muere.
- Băstăcăni**, (a se, -esc), A se agită, cu greu; a mișcă abia, a se bălăbăni, a se cumpăni să cadă, a se sbate. A da într'o parte și într'alta, a se crispă|| a se bate cu moartea, a fi în ultimele spasmuri.
- Bătăi**, *Găsit de bătăi* = epileptic, cu boala copiilor.
Se blesteamă așa: *Găsi-te-ar bătăile!*
- Bate**, (a, eu bat), Expres. 1. *L-a bătut ca pe el!* L-a bătut măr!

2. *Acolo bate el.* Asta o intenționează, bate șaua... asta vrea el.
3. *Mustul (de vin) bate la limbă = pipcă, a dat în fier, s'a asprit, înțeapă la limbă.*
- Bătut-de-Dumnezeu** — Ticălos, *bătut-de-stele*, -de soartă, nemernic.
- Băzâuc**, -ă, Pe-o parte, într'o ureche, făcniț, care nu e în toate ale lui, plesnit. Se aude și forma *zăbăuc*, -ă și *zăbăuc*, (a se).
- Băzdoacă**, Care este cu băzdoaca (ciomagul) gata de-a lovi, ciumăgăș, aristanț.
- Belea**, -ele, Figurat: menstruație, soroc, *muerle* (prav. *Mat. Basarab*).
- Expres. *Muerea e cu beleaua pe ea!*
- Bêrbeniță**, Expres. *Este* (vorbind de vite) *bêrbeniță*, Sătul lûbeniță e *carăbă*, e par'că-i umflat cu țava; vezi *Burtă*.
- Bibă**, -e, Gropiță, gaură, scobitură.
- Se întrebuințează acest cuvânt și în vorbirea copiilor — (cu gropițele făcute în pământ) și în vorbirea tâmplărilor (cu scobituri, găuri, în lemn).
- Bic** = taur v. *boncâni*.
- Blădelui**, (Blădele), interj. de compătimitere (*căinire*), Sărmanul de el!
Nu mai poate nici el, —!
Îi cură oasele, —!
- Bine**, adv. *I-a dat în de bine =* Îi merge mai bine aceluia bolnav.
- Bizadea**, -ele, Expres. *Șade ca o bizadea* = fără lucru, în lene îngâmfată, ca un pașă în bălci.
- Blană**, -e, (-i), Expres. 1. *Vedea-te-aș pe 4 blane!* În tron, în coșciug, mort.
2. *Boii sunt făcuți bland* — Știucd, lipan — de foame.
3. *Mănâncă până'n bland* — Bate vântul dinaintea lui.
- Blândă**, (pl. neîntreb.), *Mi-a ieșit o blândă pe mine*, = m'am îmblândat umblând d. p. cu omizile.
- Bleau!**, (Interjecție), Expres. *Câinele asta nu zice bleau!*
- E un câine care nu e bun de nimic, care « face prieteni », o javră, o jigodie. (Cf. lat. *non mu facere*).
- Despre câinii vrednici (*bărbăși*) se zice că: nu bagă limba în gură (cap) toată noaptea (ziua).
- Bleocôs**, -ă, Fleanc de urechi (clăpăug, greoiu, grosolan-mocofan, mocofânds).
- Bleot**, Torontoc, nărodoiu, tui, într'o parte, într'o ureche. (Cf. germ. *blöde* = prost, tâmpit).
- Blindirica**, Denom. injurioasă. O bășinoasă de muiere, o ghindoacă, o durdă de muiere, un dop de sacă, aci capul aci curul (de ea).
- Boacă** } (Formă singură).
- Boacănă** }
- Expres. *Tare de boacă, Capul îi este de fier*, Mi-a fost capul de fier, tare ca câinele; Greoiu de cap, greu de cap (la învățatură).
- Tot aci se poate așeză expresia: *a făcut-o boacănă* = A făcut-o fiartă, a nimerit ca Ieremia cu oiștea 'n gard.
- Boala**, Expres. 1. *I-am făcut boala!* I-am făcut-o, de o spune și la cei morți, *i-am făcut toporul*, i-am tras clapa, i-am făcut *răscoboala*, i-am făcut beleaua.
2. *Rău de boală* — Care suportă, cu cea mai mare greutate, o boală.
- Boala-văcilor** — Femea urită, *ciumă*, femea rău îmbrăcată.
« Na, na, na, Boiane, na,
« Că nu este boala ta;
« Da' e nevistica mea!»
- Boască**, (plur. neîntreb.), Borhot de prune, prunele fierte: *gata de făcut* cu cazanul; prunele (*cômina*) după ce au fost fierte în cazan și au fost aruncate. Cei cari se ocupă cu negoțul de *boască* se numesc *boșcari*.
- Boată**, (Botă), Boate. Este un vas de doage, cu fundurile eliptice în care oamenii țin apa la muncă și duc vinul la naș.
Expres. *Nu știe boată (boabă)*, Nu știe

- nimic, n'are habar de ce-l întrebi.
Stă ca vișelul la poarta nouă.
- Bob**, **boabe**, **Expres.** *I-a tăiat boabele* = I-a tăiat greața, i-a rețezat-o scurt, l-a făcut să nu mai îndrănească altă dată.
- Bobâr** — *Bobărească, Bobelnică.* Cei cari ghicesc în bobi, dau cu bobii; ghicitori (în orice fel).
- Bobelnică** v. **bobar**.
- Boboaică**, (**boboaice**), **Propriu:** Gâscă tânără care încă nu a ouat.
Figurat: *Dă boboaica pe pârâu. A schimbat de mult cu mână-sa, s'a desfetit, a ieșit din rândul fetelor, i s'a șters mîșina, a dat-o pe bete, și-a pierdut felța, e fată fătată, s'a greșit (înșelat) și ea ca fata mare!, la cap: păpușe; la cur: mătuse.*
- Bobocul**, **-li**, **Expres.** 1. *S'a închis bobocul. S'au isprăvit colacii, s'a băgat brânza la putină, nu mai e pomana aia, nu e în toate zilele Vinerea-mare, nu te mai plesnește chelia aia, s'a făcut agurida miere.*
2. *E făcut boboc!* E gătit, și-e mai mare dragul — cum e de gătit. (Propriu și ironic).
- Boboc-de-târg** = Floare artificială.
- Bobolină**, 1. Nume de fată:
«Lină, Lină,
Bobolină!»
2. Nume de vacă.
- Boc**, (plur. neîntreb.), **Expres.** *Mănâncă boc!* Minte cu nerușinare, mănâncă ce nu-i place! *mănâncă căcat!*
- Boicâneafă** — Poreclă de om.
- Boldoașe**, (plur. tant.) = boașe, testicule.
- Bombăni**, (**a**, **-esc**), A murmură, a răpști, a trușni (*truștă*).
- Bombâneală, -eli.*
Bombănit, -uri.
- Boncăni**, (**a se**), **Expres.** *Bicul (taurul) se boncăne.* Se joacă cu coarnele în pământ, așvârlindu-și țărână pe spate, sbeguindu-se în căldurile iubirei și mugind semnificativ.
- (*La Sadoveanu [Cântecul de dragoste din Povestiri]*) găsim *boncdăuit* cu acelaș sens).
- Bontâr**, **-ă**, **Ne-ascuțit, tâmp, tocit, cu vârful tocit.** *Ac bontâr, par (arac) bontâr.*
- Borcănat**, **-ă**, **Umflat, mare.**
Ardeiu — = gras.
(*Nas*) *Nări* — = umflate, de poji să bagi pumnul în ele.
- Bori**, (**a**, **-ăsc**), **A vărsă, a ejaclă.** *Borâtură. Borald* = Vărsătură.
(Azi se întrebuințează în ocărituri referindu-se la ejaclarea organului genital masculin).
Îl găsim în *Pravila dela Govora* (cu acelaș înțeles) și în vechile traduceri ale N. Testament.
- Boroacă**, **-i**, **Gălcă, tumoare, umflătură, chist.** *Borocă, -oasă.*
- Boroghină**, (pl. neîntreb.), **Expres.** *Apa eră boroghină.* Eră tulbure, amestecată cu materii colorante (necurățenii), eră *goroveală* (ciorofleacă), eră ca braga.
- Boși**, (**a se**, **-esc**), **A se surupă, a căpăta hernie.** *Boșală, -eli. Boșitură.*
- Boșit**, *Surupăt*, cu hernie, boșorog, cu boașele picate (căzute) cu «*cercuri*» (suspensor).
- Bôsolo-bôsolo**, — Interj. care imită mersul greoiu al rațelor, găștelor, oamenilor grași, copiilor.
- Botăie**, (**botăi**), **Vuitoare (vâltoare) a-dâncime în ape, vârcă.**
- Botéz**, **-uri**, **Expres. sarcast.:** *Cu ghetela dela botéz = desculț.*
- Botezat**, **-ă**, **Expres.** *Nu ești nici tu vre-un botezat!* Nu ești un om de treabă, Ce mai sculă (poamă) mi-ești!
- Bou**, (**bol**), **Expres.** *Ai luat boii-lui-Dumnezeu în cap!* A luat-o rasna, face ce-l taie capul, *cu capul mare.*
Te-ai obrăznicit, ai îngroșat obrazul, și-ai luat nasul la purtare, *te-ai suit în capul...*

Brânci, Expres. 1. *Pui eu brâncile pe tine!*
Pui cu mâna pe tine!

2. *I-a dat inima brânci* — L-a îndemnat pofta lui.

Brânișor, — Șnurul cu care se leagă ismenele sus pe mijlocul omului.

Branște, **brâniști**, Se zice și pădurii tinere și unei bucăți:

Veniă cu o branște în spinare.

Brâniști, (a, -ese), A curățî braniștea (pădurea) de crengile de prisos (fie pentru trebuințele focului, fie pentru a face din ele *frunzare* pentru lernat vitele cu ele).

S'a dus la brâniștit.

Brânză, Expres. *Ai făcut și tu brânză de curcă!*

M'ai umplut de brânză!

Ce mai treabă ai mai făcut și tu!

M'ai umplut de Filipești!

Brașovenic, -ă, Bun de snoave, bun de gură.

Briceag, -oage = *E pe briceag* = e pe cuțit = pe moarte, e cu o mână de suflet.

Brichiși, (a, -ese), Lucrez lucruri mici, mișălesc, mă ocup cu ceva, robotesc, trebăluiesc.

Brichisală, -eli.

Broadă, Expres. adverb. = *Pe broadă!* =

La un noroc, de s'o nimeri de nu s'o nimeri!

Verb — *a se brodi* = a se potrivi, a se lăsa unul cu altul, a se nimeri «capacul la țingire» (ironic a tunat și i-a adunat l' râncedul cu mucedul l).

Pe broadă (brodite) = La întâmplare.

Verb. A se brodi = a te nimeri.

M-am brodit și eu acolo = S'a întâmplat să fiu acolo.

Broată, (broateca), plural rar întreb. (Gorj și Vâlcea).

Se numește (în *dulgherie*) lemnul care se pune ca împlinire a unui scăzământ la grindă (scândură, lântă, etc.) spre

a se ajunge ca grinda, etc. — să fie tot dreaptă.

Sinonim: Adăos.

Brobînză, -e — Bubuliță, asperitate. *Să-pun brobinșos* — cu asperități pe el.

Brut, (pl. neîntreb.), *Niște brut de pâine!* (*Niște brut!*) Pâine rea, clisoasă, neagră, rău făcută.

Bucătură, -i, = Bucată de demăncare (pâine, mălai, turtă). Expres. 1. *O bucătură de copil* = un copil de leac, o lulea de copil, un grangure de copil, copil ca ulceaua.

2. *Mi s'au înșirat bucăturile pe gât* — Am fost grăbit — la mâncare — să plec.

3. *Mi s'au dus bucăturile cu creci pe gât* = Mi-a scos (când mâncam) prin creștet demăncarea cu ceartă, cicăleală.

Bucium, Expres. *E bucium*. E nespălat (la cămașe, haine).

Buhănit, -ă = Cu fața și trupul umflate (de băutură, mai cu seamă).

Bumbac, Expres. *A bate*. *A bumbăci* în bătaie, a-l desnodă cu bătaia.

Bun, -ă, Expres. *A luat-o de bună*: A crezut că gluma e ceva serios și a lucrat așa; a crede că toate sunt cu lapte, a face pe Păcălă.

2. *Scoate bun de pe pielea lui*. Îl freacă usturoiul, *ridichia*, scoate tot ceea ce poate să dea ca muncă și câștig.

Bun-de-bunițe, Este o formă de superlativ: foarte bun (prea bun) ca și *nou-de-noițe* = neapipit, nou-nouț cu totul ne-uzat, *să te speli și să pui mâna pe el (lucru)*.

Bură, (pl. neîntreb.) *O rouă de ploaie, o milă de ploaie, o ploșă (ploicică)*.

Diminutive: *burușiță, burioadă*.

Burdul, (-e, -uri) — De pernă pe care se pun fețele de pernă.

Burduși, (a se, -ese), Expres. 1. *Peretele s'a burdușit* = S'a coșcovit, s'a deslipit tencuiala de pe el.

2. *L-a burdușit în bătaie*. I-a frânt (moiat) oasele în bătaie.

Burete, (bureți), În afară de însemnarea cunoscută mai are și altele.

1. *Pâine ca buretele.* Pâine dospită bine coaptă și crescută.

2. *Ciorbă de bureți.* Este sau ciorba făcută cu un fel de bureți cari cresc pe pruni sau ciorba de măruntaie de miel (mațe, ficat, inimă) tocate și acrite.

3. *A sărit un burete dela obadă.* A sărit dela capetele de obadă o făpligă (bucată) de lemn.

4. *A sărit un burete dela grădina (unei buți) = o bucată de lemn de doagă dintre fund și capul doagei (dintre grădina și căpătâiul doagei).*

Burfeliu — (Fără altă formă). Expres. *Un burfeliu de copil.* Un dolofan de copil, par'că ar fi trântit dela putineiu cu zăr, (un copil) *groaznic*, de drag de el.

Buric, -e, Expres. 1. *Buricele deștelor, Vârfoile deștelor.*

2. *I-ar da și lui buricul să...* S'ar sumești și el să..., ar jinduși și el să..., i-ar da și lui inima, *I-ar pârî și pe el inima, i-ar da brânci inima să...*

Buric, -uri, (dar: *buricele deștelor*) 1. Expres. injurioasă: *E cu buricul neuscăt!* E un terțau, un piciu, un mucos, o loază (cu pretenții de om în toată legea).

Expresii sinonime: Nu știe să-și ia mucii dela nas!; un *căcăcios*, (-oasă), un *mucos*, (-oasă).

Căcat cu ochi! Cu căcatul după ureche, *Mucea.*

Burlăior — (Porcul) *e burlăior* = Groștei, grăsunce.

Burtă, Expres. *Dă burta din el (porc).* E doldora de sătul, e berbeniță, e făcut lubeniță, e gogoașe, e țavă (cârnat) de sătul ce este, nu se mai poate întoarce de sătul ce este.

Buști, (a), A năvăli, a *bușni*, a izvorî, a cură șivoi, a izbucni.

Buștiă sângele pe gură.

Busuioce v. Apă.

Buture, -i = But (vezi Odiseia lui Mur-nu). (Partea cărnoasă a piciorului din spată în vale).

C

Căcă, (a), Expres. *Are cine te —, are cine te spală* = Suferi o opăreală dela o ciorbă grasă.

Căcăstoare, -i — Umbătoare, Ietrină.

Căcat v. Buric.

Căciorî, (a, -ăse), Expres. *Rău l-a mai căciorî.* Rău (prost) a fost executat un lucru (văpsit, lucrat, etc.).

Albanezii au cuvântul *kafor* = colibă.

Căcișul, (a se, -ese), A face temenle, a se închină până la pământ, *a pupă și pământul*, a «face» frumos, a face metânii.

Cădea, (a), Expres. *Mi-au căzut 4 găini* = la cloclială.

Cădră — *E ca o cădră* — E frumoasă din cale afară (*hotărît*).

Căine, -i, Expres. 1. *Ca un căine-al nimămi!* Fără cer, fără pământ; ne-băgat în seamă de nimeni, *o treapă*. 2. *Căine-căinește: (de-abiă l-am adus!)* Cu mare nevoie (*anevoioșd*), târâș-grăpiș.

3. *Inoadă căinii în coadă.* Taie frunză căinilor, e un pierde-vară.

Cal, -i, Expres. 1. *S'a făcut din călmăgar.* A dat îndărăt, a ajuns dela moară la rășniță, din lac în puț.

2. *Destul ți-ai încurcat căii cu mine!* Destul mi ți-ai făcut mendrele cu mine! destul m'ai fiert în oală seacă! destul ți-ai bătut tu joc! destul m'ai jucat în ciur fără văcălie!

3. *Să-ți tai calul pentru ea!*

Frumoasă picată, ruptă din soare, ca o zână, să-ți pui capul pentru ea.

4. *Îi joacă lui calul.* Îi taie coasa (cosorul), e în apele lui, e la largul lui, taie și spânzură.

- Călă** — Putoare, leneșă, o *tărătură* (de femeie).
- Călăre**, adv., r. Expres. sarc. *E călare...*
E beat, e dărj, e afumat.
2. *E călare pe haideă!* E mereu gata de ducă, e ca *cucul pe creacă*, e mereu grăbit (*călare pe ciomag*).
- Călărește**, adverb. *Umbld călărește*, iute; ca spirtul, de-a 'nfuga.
- Călări**, (-ese), Expres. *Călărește un sat*. Stăpânește (*invârtește*), cum îi place, un sat.
- Călcă**, (a, cale), Expres. *Mai calcă și ea alături!* Are *umblete rele*, e o curviștină, o teleleică, mai *pleacă alături*, *umbld alături*, nu e *vre-o uđ de biserică!* (vre-o botezată!), a *călcat în urma dracului*.
2. *M'au călcat hoții!* M'au jefuit, prădat.
3. *O poștă și jumătate calcă galbina ntr'o noapte*. Parcurge, merge. = jefuiri făcute de tâlhari (spargerii). *S'a făcut o călcare*, niște *călcări*.
Călcat, -ă.
- Căld**, -ă, Expres. *Banii de furat nu țin de căld*. Nu folosesc, nu sunt buni de nimic, sunt o *piază-rea* (cobe) la ușa omului.
- Căldăreală**, (sing. tant.) Negreala de pe exteriorul unei căldări.
- Cal-de-poștă**, Expres. *Că n'oiu fi cal-de-poștă?!* Topor de oase, vită de beilic, cal-de-tramvai, cal boieresc, drum împărătesc.
- Cale**, (căil), Expres: 1. *Să-și umble pe cale!* Să-și vadă de treabă, să fie cu-minte.
2. *A-l da în cale pe cineva*. A-l smomi, pe cineva, a-l *pune la po-vașă*, a-l *pune la cale* (în sensul rău).
3. *A țineă calea cuiva*. A pândi a-i ieși înainte (cu gând rău).
- Căleală**, -eli, — Călitură (a fierului), Exp. *Așă e el din — lui*. De felul lui, *din iapa lui*.
- Calic**, -ă, Are și însemnarea de avar, sgărcit, sgărie-brânză, *pungit*, care *inoadă banul pe nouă locuri* (cu nouă *nöduri*), *căruia îi tremură mâna* când dă ceva.
- Călf**, -i, Expres. *Am eu călfii în mămăligă cu al...* Am o încurcătură cu el, o afacere cu el, îmi este îndatorat.
- Căluș**, -uri, Totalitatea călușarilor.
Trece Călușul! = trec călușării!
Luat din Căluș = luat din Rusalii; șoimănit, pocit. Pe aceștia numai jocul călușarilor peste ei îi poate tămădui. Sunt pocii astfel cei ce lucrează în zilele oprite din Rusalii.
- Cămășe**, -i, Expres. 1. *I-a zis să vie și el; dar așă cu gura cămășii*.
I-a zis, de formă, să vină; cu *jumătate de gură*; cu gura da și cu inima ba, *intr'o doară*, ca *să zică și el că i-a zis*, nu i-a zis *din toată inima*.
2. *Nu mă ncape cămașa de năcăjit!* Nu-mi văd *poteca*, nu mai știu de năcăjit ce sunt.
3. *Să te văd, pe unde scoți cămașa?!* Ești la grea cumpănă, la ananghic. Cum o să ieși din încurcătură?
- Canelonit**, -ă, Îmbrăcat rău, agonisit.
- Cântă**, (a), *Cânta-ți-ar popa!*
Cânta-te-ar popa! Imprecție = *murire-ai!*
- Canun**, (Canon) = Chin mare, sbatere între viață și moarte. — Verb. a *canoni* (canuni).
- Cap**, Expres. 1. *A bate capul cuiva*. A ciută să « *dea în cale* » pe cineva, a smomi, a amăgi, a face pe *pezevenchiul* (codoșul, lotru, votru) pe lângă cineva, a *se țineă ca dracul de copilul mic* de capul cuiva, a *se țineă de căra cuiva*:
2. *L-a dat în cap (i-a dat la cap, « mir »)*. A prăpădi, a nimici pe cineva, a-i veni de hac, a fi nașul (popa) cuiva.
3. *A mânacat (omorit) cap de om!* A provocat moartea cuiva.

Oltul' care pe fiecare ză cap de om!

4. *Mai pune și tu capul jos! Mai culcă-te, odihnește-te!*

5. *Eu mi l-am suit în cap, tot eu mi-l iau din cap!*

Eu i-am dat nas lui Ivan, dar tot eu îi taiu din nas! *Știu eu să mă curdă de dracu', îl pui eu la locul lui (la respect), îi tai eu de unghioară, mă scutur eu de el.*

6. *De unde să-mi dea mie prin cap că...?* De unde să-mi treacă prin cap (minte) că...?

7. *Să se dea și 'n cap și 'n cur și tot nu...*

Să facă și pe dracu' ghem și tot nu..., orice-ar face, tot nu va izbuti.

8. *Să-mi dai cap pe cap.* Atât cât îți-am dat, *hat - pe - cap, tocmai - pe tocmai.*

9. *A scos capul* — A ieșit la iveală, s'a găsit, s'a eștat.

10. *Copiii ăștia mi-au dat de cap!* M'au pus bine, mi-au venit de hac, m'au dat de coadă în vale, *mi-au pus capul*, mi-au mâncat sufletul, mi-au scurs snaga din mine.

11. *A da peste cap (la un lucru).* A face un lucru de mântuială, de clacă, în bătaie de joc, a *rasolî* || sau a răsturnă ceva (pe cineva).

Expres. sinonimă: A da peste ochi.

12. *I-a fost (i s'a făcut) de cap!* *Îl doare capul!* Și-a cobit sic-și, a cobit (*tras rău*) pe capul lui, și-a menit lui însuși a rău.

Sinonim: și-a făcut-o pe capu-i.

13. *Zice-ți-ar poșă pe cap!* Murire-ai!

14. *Nu-i mai dau de cap!* N'o mai descure, nu-i mai viu de hac!

15. *O aduce (sarcina) cu capul* — În cap, pe oblamnic.

16. *Naie trece cu capul între urechi.* N'aude, nu vede; cu coada între picioare, nu dă la nimeni bună-ziuă.

17. *Lui Ion i-a dat capul de multe.* A

pășit multe, e Stan-pășitul, a trecut și prin ciur și prin dărmon.

18. *E de capul lui!* Lucrează pe cont propriu, nu e la stăpân, lucrează pe seama lui. (Vorbind de precupeți, meseriași, negustori cari au ieșit dela stăpân).

19. *Nu-și dă el peste cap!* Nu se prăpădește cu firea, nu se grăbește la lucru.

20. *Datoria lui s'o treci la capul meu.* Să mă consideri pe mine dator, în locul lui, *Am luat datoria lui asupra capului meu.*

21. *Nu te taie capul nici la atâta lucru?! Ești așa de prost?!*

22. *S'a dus cu cap cu tot.* A plecat și nu i se mai știe de urmă. *A sărit în văltoare cu cap cu tot.*

23. *Zece 'n cap!* Tocmai zece.

24. *Vorbește tot a spargere de cap.* Răstit, vorbește mare, căutând cearta cu lumânarea.

Căpătă, (a, eu capăt), A cerși. *A plecat după căpătat.* *Maslu cu bani de căpătat.*

Căpătul, (a, ase, -ese), A rosti, a aranjă copiii, a dă copiii la casele lor.

Căpete, (Fără altă formă), *Expres. Pe mine nu mă fin căpetele!* Eu nu știu multe! Sunt gata să fac orice.

Sunt pus pe cap!

Ori eu, ori el!

La mine: p... și căciula! *Ce-am avut și ce-am pierdut?!*

Căpitan, -i, *Expres. Ca un căpitan (procorol!)* Arată demnitatea, mândria, prestanța, eleganța.

Căprior, -i, *Figurat: I-a mutat căpriorii.* I-a dat pumni pe sub fălci.

Căpușe, -i, Afară de parazitul care se pune pe oaie, găini, etc., se mai zice căpușă și mugurului de viță de vie până nu s'a dezvoltat complet.

Car, (eară), *Expres. Iși dă carul de toți.* Pe toți îi « împunge », caută cearta cu

lumânarea, dă cu colții în toți, *vorbește mare* (a spargere de cap), și-o caută singur.

Cără, Expres. *Se ține de — lui* = Nu-l slăbește, se ține ca dracul de copilul mic, il paște.

Carăbă, — Expres. *Făcut carăbă* — Umflat, fic de demâncare (*dăldora*, *lûbenișă*, *javd*); fic de gaze interne (mort). Vezi: *burtă*, *verbenișă*, etc.

Carafliștină, (Fără altă formă). Denominație injurioasă pentru o femeie grasă, nesimțitoare.

Sinonime: moară, comisie, sudom, baccea, bașaididle, mangoană, motbrnișă, mâncovișă.

Cărări, (a se, -ese), A se rări (vorbind de păr, de pânză, etc.). A se face (a se alege) cărări dealungul...

Cărbuneală, (pl. neîntreb.), Mânjirea cu praf de cărbune, cu funingine, cu *căldreala* (de pe exteriorul vaselor puse la foc).

Cărcel, -ile, Partea care leagă biciușca (frișca) de codărie și lumânarea fântâni de cumpănă se numește *cărceie*.

Cărcel, -i, = niște paraziți pe oi. Expres. *Se ține cărcel de* = Scaiu de.

Cărciumări, (a, -ese), A ține o cărciumă, a învălți meseria de cărciumar. Expr. *Lelișă cărciumărească*
Ori cărciumărește ori te lasă!

Care, pronume, Expres. 1. *Care mai de care!* Întrecându-se, care mai al dracului!, la 'ntrecere.

2. *Pune lucrurile care și la locul lor!* Pe fiecare la locul lor.

Cărnat, -i, = Trandafir^o de porc. 1. *Sătul cărnat* — Sătul de dă din el.

2. *Se ține cărnat*. Necurmat, șir, ca căcatul porcului.

Carne, Expres. 1. *Vita asta pune carne pe ea*. Se încărnează, se face *bleoncoasă*, *mocofoanoasă*, încărnată, *pune pe șale*, *ce mânducă îi merge la inimă*.

Vita asta nu pune carne. E o tihoare,

e o poamă rea, par'că nu mănâncă, nu bea, par'că a arat dracul' cu ea.

2. *Rău de carne*, Cel care, făcând o bu bă sau tăindu-se, nu se vindecă îndată.

3. *Creșta carnea pe mine!* Mare bucurie am, nu mai calc pe pământ — de vesel ce sunt.

4. *Se scutură carnea pe mine*. Horresco referens, mi se încrâncenă carnea, mi se sbârlește, mi se face părul măciucă în cap, mă îngrozesc.

5. *Cu carne, cu piele, am să scap eu!* O s'o petrec și pe-asta! Scap eu și de-asta!

Cârpi, (a, a se, -ese), Expres. 1. *I-a cârpit o palmă* — L-a altoit cu o —

2. *Cu ochii cârpiți, de urdori*.

Cârpoi, (a, -ese), A peteci, a tot cârpi, a face numai petece (o haină), a fi mai mult ață decât față, a cârpăci.

Cârpocit, -ă.

Cârpoceală, -eli.

Cărui, -iile, (Căruii, -iile), Cam beat, *dârj*, cam trecut cu beutura, chefelit, care merge pe două poteci.

Cărunt, Expres. *Lemnul ăsta e —*. Are pete alburii de putregai prin el, e răscopt.

Căruița, Expres. *A stricat — cu...* S'au ciorcovit, s'au stricat cu, s'a stricat la ceafă cu...

Cas! Cas! interj. Cu care se mână găștele (rațele) la coteș.

Casă, căși, Expres. 1. *N'am putut ține casă cu el*. Nu ne-am potrivit ca să ducem căsnicia.

2. *I-a spart casa!* Hoții au călcat o casă; O târfoștină (drăgălău) a stricat o căsnicie, despărțind soții.

3. *Copiii i-am dat la casele lor*, i-am căpătuit, i-am însurat (măritat), i-am făcut oameni în rândul lumii.

Castravete, -i, Expres. *Albia s'a făcut castravete* (de vânt). S'a crăpat.

Cu mâinile făcute castraveți — crăpate.

- Căsuță**, -e, Diminutiv dela: *Casă* în com. Coșovenii, jud. Dolj.
- Cășo-cășo** | Expresie care arată mergerea încet, *bòsolo-bòsolo!*
- Cățal**, -i, = 1. Larva de albine, etc.
2. Crestăturile dela zăvorul de lemn.
- Cățălărie**, (-eală), *Propriu*: Luarea de căței de către o cățea, populația cățelei.
Figurat: țalan (ceată) de destrăbălați (pulărâi, blenderi); faptul de-a o duce tot într'o destrăbălare.
- Cățaua**, Expresie: *L-a dat cățaua!* L-a târnut, i-a tras o modă (sfântă) de *bătaie*, i-a tras un pui de *bătaie*.
- Cățel**, (a se, -ese), = Cățeaua se cățește = ia căței.
- Cățelul-pământului**, Expres. sarcast. *Ascultă la cățelul pământului! Doarme dus (cu capul și corpul pe pământ).*
- Căuc**, -e — Un obiect gospodăresc, făcut de lemn sau de metal, cu care se ia apa din vadră.
- Ceaprazi**, (a -ese), După ce se ascute un ferestreu, i se strâmbă (se *ceaprazeste*) colții unii într'o parte și alții în alta, spre a merge, cu ușurință, în lemn.
- Ceară**, Expres. 1. *E cu nasul de* — Țăfnos, supărăcios, domn-de-rouă, cu *restul la brâu*, căruia îi pică nasul. || Prefăcut, ismenit.
2. *Nu spune să-l pici cu ceard!* Să-l tai, să-l spânzuri și nu spune, nu spune de l-ai bate ca pe hoții de cai, *să-l pici cu sdu și nu spune, să pui pușca 'n el.*
- Ceas**, Expres. *Ceas pe ceas venid...* În repezițe și dese rânduri, nu-și da rând (cu venitul).
- Cebălu**, (a, a se), A strică, a defloră (*Cebălu*).
- Cebuc**, -e, = Ciubuc. *Cebucit*, -ă.
- Cecăli**, (a), A certă.
- Ceflă**, (Cioflă), a, — A mânca cu sgomot ca porcii.
- Cenușe**, Expres. 1. *I-a suflat și cenușa din vatră.* L-a lăsat lemn, l-a sărăcit de tot, l-a lăsat pe drumuri, i-a *bătut toba*.
2. *Pământul e ca cenușa.* E fărâmiicios și lesne de lucrat. *E ca brânza, e ca untul.*
- Cepeleag**, -ă, Bălbăit, peltic, greu de limbă.
- Cerăr**, -i, — Cumpărător și vânzător ambulant de ceară. Lumânărar.
- Cerc-uri**, — Suspensor la herniari.
Expres. *Cu cercuri*, cu suspensor (la cei cu hernie).
- Cercelar**, -i, Neguțător ambulant cu o cutie pe spate. Vinde cercei, mărgel, dantele, arniciuri. Tólbaș, mămular.
- Ce-și-ce**, Expres. adverb. Cât de cât, cât de puțin, oricât de puțin.
- Chele**, -i, (Cheiță, -e), În afară de știuta însemnare, se zice *cheie* și la lucrătura de mână (cu iglița sau cu acul) prin care se unesc d. p. mânecile cu corpul cămășii.
- Chelbează**, — Gâlbeaza.
- Chelbejõe**, -oasă, Cu gâlbează, figurat: gălbiniicios, ofticos, *osficat*, atăcat, *sfoiegit*.
- Chichirez-gâlceavă**, Expres. *Dacă e vorba pe-așă, ce mai atăta chichirez-gâlceavă!* *Ce mai atăta vorbă?* e lucru lămurit, Vorbă strică de geaba. *Să vorbim să n'adurmim.*
- Chichiricòs**, -oasă, Sucit, Inimă-acră, mațe pestrîțe, șgărie-brânză, om sucit, *chichiricea* dracului de om! e chichiriță, e fiere-spurcată.
- Chichiriță**, — Inimă-acră, mațe-pestrițe, om sucit. *O chichiriță de om!*
- Chiciură**, (chiciuri), Meș, *fiertură*, noduri în lemn.
- Chiciuros**, -oasă, Cu noduri, cu vârtejuri (*fierturi*) — vorbind de lemnele cari nu sunt bune de lucrat, ci numai de foc.
- Chlörmez**, -ă, Șașiu, cu 'n ochiu la faină și altul la slănină, cu 'n ochiu în tigare și-altul după gaie, cu privirea crucișe.

- Chioatoare, -i** — Cheutoare.
Chiotorile gurii = extremitățile gurii.
Îi curgeă bălele pe la chiotorile gurii.
Verb. a închiotoră, a deschiotoră.
 Adject. Închiotorat, -ă.
 Deschiotorat, -ă.
- Chirle, -li**, Expres. *E dus cu chirie, E dus la chirle (în chirle)*. E dus ca chirigiul, cu poveri în car, este cărăuș, *umbă în chirii*.
 Cât oi u fi și-oiu mai trăi
 Chirigiul n'oiu mai iubi:
 Toată ziua pe sușă
 Și n' pungă nici-o pară.
- Chirnôv, (-ăv)** — Cam bolnav, *mecit*, bolște pe picioare, *tărômêște*.
- Ciele, (Singura formă)** (Postav verde), Expres. *Verde ca cicicul* — Verde ca postavul, ca iarba, verde frumos.
- Cloacă, -e** Se zice butașilor cu călcăiu sau joardelor de vițe realtoite.
- Clocan, -e**, Expres. *Stă, clocan, pe capu-i l* Stă de căra lui l, stă și stăruie de ceva sau de cineva, se ține ca dracul de copilul mic, nu-l *slăbește* o clipă.
- Clocărlie, -li**, — Denom. injur.: — *O ciocărlie de vacă!* O cionăie.
- Clofăc, -uri** — Toiu de țuică, cinzacă, litră. *Clofăc!* interj. *Cum venia: clofăc în pat!*
- Cionăie, -ăi**, (Denom. injur.) Niște clenci de boi, niște *ciocărlii* de vaci.
- Ciont, ciontă, Ciontit, scurtat.** Căinilor cu coada tăiată li se zice *Ciontea*.
- Ciorborosi, (a, -ăse)**, A tulbură, a torbosi, a corvosi, a amestecă violent (vorbind de lichide și de impuritățile cuprinse în ele).
- Ciorcovi, (a se, -ese)**, A se certă, a se strică la ceață, a strică căruța. *Mă cam ciorcovesc cu nevasta.*
Ciorcovit, -a.
Ciorcoveală, -eli.
- Ciôtină, ciôtini**, Denom. injur. pentru Sârbi, Bulgari.
- Ciuci, — A ședea ciucit, pe vine, ca .a treaba mare.**
- Ciuel, (a se, -ese)**, A se lăsa pe vine, pe ciuci, a se *ciucii*.
- Ciudea, (Ciudilă), Ciudoaica, —** Porecle de oameni.
- Ciuf, (Ciotolină), (pl. neîntreb.)**, Varză mică, pipernicită, *varză cât pumnul, cât mâna*.
- Ciuiat, -ă, —** Vânăț (la carne), «*albastru*» ca o pasere *ciuiată*.
- Ciule, Ciulecă —** Holera păsărilor de curte.
- Clumăgaș, -ă, v. Băzdogaș.**
- Ciumărit, -ă, Cancionit, agonisit, ajuns rău, amarit, -ajuns la grăsi, milg.** *Să nu-ți dai (sufl) nici muci pe el.* (În privința îmbrăcămintei și a aspectului mărșav).
- Ciumpăvi, (a, -ese)**, A scurtă, a ciupi vârful unei plante.
 «Mărgăritar înflurit
 «Spune-mi — cin' te-a ciumpăvit?
- Ciupi, (a)**, A pișcă, a apucă de pielea cuivă, cu degetul cel mare și arătătorii.
Ciupit de vărsat — Stricat de vărsat pe față.
- Ciur, -e, Un ciur de copii —** O spuză de copii, o sarabalie. Expres. 1. *Trecut prin ciur și prin dărmon.* = Hârșit (ros) de toate, învâțat cu nevoile ca «Alba» (iapa) cu hamul, ca țiganul cu schinteia.
 2. *Mă cerne în ciur fără vâcdie* — Mă supără amarnic, mă fierbe în oală seacă.
- (Ciureciemel), Ciuciumel, Expres. Făcut —** covrigit și ud până la piele. Verb *ciuciu*.
- Ciuz!** Interj. Cu aceasta se mână, de țigani, — măgarii.
- Ciăfăt, (Cleăfăt), Cleăfete, Vorbire de rău, ponegrire, încondeiare.**
Nu vreau să ajung în cleafatul lumii!
 Nu vreau să-mi aud clopote, bărfeli, să ajung de măscără, de vorbă lumii (în sat).

Cleată, (pl. neîntreb.), *Clădărie*, stol, cârd, *landră, crîlă, roiu, negurime* (de...)

Clei, Expres. *E clei. E făcut de beat, e turtă, e tun.*

Clenți, Expres. *Niște clenți de boi* — Niște căzături de boi.

Clește, Expres. *Nu e carne pe el, nici să ciupi cu cleștele.*

E fript, e uscat, e sfrijit, e numai pielea și osul (sufletul), e ca gardul, ca un sfinte, ca o poamă, stafizăt, ca o iazmă (sânzăiand), să-l sufli să cadă jos, cu sufletul prin flori.

Cletină, (a, eu cleatin), Expres. *A cletinat la el, S'a încruntat la el, s'a făcut spre el, i-a dat a înțelege că îl ia la ceață.*

Cloance, (pl. tant.), Expres. *Te mănâncă cloancele cu aștia!* S'alege praful de tine, n'ai nici un ajutor.

Clocit, -ă, Galben și slab ca o găscă clocită.

Clopot, -e, Expres. 1. *Cu asta am să-mi mai aud niscai clopote!* Am să-mi mai aud niscai calomniile, imputări (scoateride-ochi).

2. *Îmi tot trage clopotul.* Îmi tot bate capul să fac... || Îmi trage rău, cobește pe capu-mi.

3. *Boala ta se zvîduie cu zamă de clopot.*

La tine: sapa și lopata !

Coace, (a, coe), Expres. *I-o coace el!* Îl pîndește, îi poartă sămbetele, îl paște.

Coadă, -i, Expres. 1. *Se ține și el de coada albei!* De-abia se ține în rîndul lumii (oamenilor).

2. *Înoadă căinii în coadă* = Taie frunză căinilor.

Coasă, -e, Expres. 1. *Îi taie lui coasa acum* — Îi merge bine, e și *popă și primar*, i-a venit apa la moară.

2. *Mă dor oasele par'că aș fi fost la coasă.* Sunt rău obosit.

3. Cine nu știe să cosească bine, este

batjocorit așa: *Par'că omoară la gușteri.*

Coastă, -e, Expres. adv. *Casa e de-a coasta.* E aplecată, într'o rînă sau pusă costis, oblic.

Coe, (a se, eu mă coe), Expres. *Mă coc în mine.* Sufăr în tăcere.

Cocârjat, -ă, v. *aduce, cocărlă, leucă, a se cocărlă.*

Coccean, -i, Expres. *E coccean!* E beat turtă. E frânt de beat, e *cleiu.*

Coclețe, -eși, (Ochete, ocheti) = Ochiiurile împletituri dela ciorapi, etc. Expres. *El îi știe coclețele* = Îi știe de știre, cunoaște taina acestui lucru.

Coclit, -ă, Figurat: zgărcit, avar, pungit, sgărie-brînză.

Cocoli, (a, -ese), A frămîntă și a coace colaci (*moșchiuri*) pentru slujbele bisericesti (la sărbători, morți, etc.). *Cocoleală, -eli.*

Coconii, (a se, -ese), A se face cocoană, a-și lua aere de cocoană. *Ce mă tot coconesti?* = Ce-mi tot zici cocoană? *Rău te-ai coconit!* = Ai luat aere (ifose) de cocoană.

Cocoș, -i, Expres. 1. *Se bat ca niște cocoși* — în parte (cu puteri egale); din orice mică pricină.

2. *Sângele fâșniă cocoș* = cu putere.

3. *Fac cocoși din boabe* — Fac (la foc) flori din boabe de porumb.

Codl, (a, -ese), A tunde oile pela coadă și picioarele de dinapoi și pe la țâțe.

Codină se numește această lână de proastă calitate cum și grăul prost care cade pe la « urechile » mașinei de treerat sau la vînturătoare.

Codrește, adv. Expres. *Moșia și-au împărțit-o codrește.* — Codri-codri, nu în lungime.

Codru, -i, Expres. *Te aștept ca pe-un codru-verde* = Cu mult dor. *Copilul e bun doar de codru,* nu e bun de muncă.

- Colfârșit**, (a se, -esc), A lepădă niște excremente apoase (*despre om și paseri, animale*).
- Cofârși!** Interjecție.
- Cofârșit**, -d.
- Cofârșteală**, -eli.
- Cofârșitură**.
- Coină**, -e, = Se injură de...
- Cojoc**, (cojoace), Expres. *Intorc cojocul pe-aialtă parte (pe dos!)* O 'ntorc pe-altă foaie, o iau pe-altă foaie, mă faci din bun, nebun, stricăm cărușa, ne stricăm la ceață.
2. Smântâna este cojoc (plotog) pe lapte. Este groasă, bogată smântână pe lapte.
- Colac**, -e, 1. Niște colace de sârmă. Niște colace de fântână = tuburi de beton armat pentru făcut o fântână (ciutură cu cumpănă sau lanț).
2. Să dai colac (turtă) zilei că ai scăpat! Să mulțumești lui Dumnezeu că ai scăpat teafăr din cutare primejdie.
- Coleș**, (a se), A se hămesi de foame — *Coleșeală, Leșuială*.
- Colți**, -i, Expres: *A se lua la (în) colți cu cineva*. A fi colțos, botos, a se apuca la ceartă cu..., a căută cearta cu lumânarea (aprinșă).
- Expres. sin. *A se lua în gură cu cineva*, a se infurci.
- Colvă**, (Colbă), -e, Păleată, beldie, dârjăldă (purtată de țigani). Verb. a colvi și a cușbi.
- Cömină**, (plur. neîntreb.), Strugurii cari au rămas storși după extragerea vinului. *Cömina* după ce fierbe 'se face' cu cazanul dându-ne rachiul (țuica) de cömină.
- Comisie**, (Sing. tant.), Expres. *Femeia asta e ca o — Mare de tot, nămornișoasă, sudöm, omoaie, moard*.
- Conăel**, (a), A poposi și a prânzi. *Pândă la Slatina faci trei conăce*.
- Conci**, -uri, — Coc, părul femeesc împletit și strâns colac în cap.
- Contră**, Expres. adv. *E la contră cu... E la ambiție, e la întrecere, care pe care...*
- Conragiu**, -ii, — Cerealist, negustori mici de cereale.
- Copăce**, (Copăcél), Expres. *Soarele e de-un copac (copăcel)*. E pe la prânzul cel mic, de-abia s'a nălțat.
- Copârștiös**, -oasă, Înalt, bărzoiu, cocostărc (vorb. de oameni).
- Copii**, Expres. *Bu mi-am ieșit din copii*. Am trecut de vârsta facerii de copii, i-am isprăvit de făcut.
- Copilărl**, (a), 1. *Am copilărit cu el — Ce (te) copilărești? = Glumești? Te porți ca copiii?*
- Copreală**, -eli, v. *Copârștiös*.
- Copt**, *E copt de boale!*
- Coptură**, -i, — Furoiu.
- Coraj**, *Să te vedem te țin corăjii! Te țin curălele, îndrăsnești!*
- Cormân**, -e, În afară de însemnarea știută: (o parte dela plug) mai are și o altă însemnare. Un ascuțit (de bardă, secure, ș. a.) când nu e făcut în prelung (în pantă abia simțită), ci e făcut în loc se zice că are cormân. Instrumentul ascuțit cu cormân nu taie bine.
- Corn**, -e, Expres. 1. *Pune cornu 'n pământ*, Trage un sfânt de somn, *coase la băniși, doarme de nu știe de el (de trupul lui)*.
2. *Fulgeră la Cornu-Caprei*. La Sud-V. — Și e gata de ploaie.
3. *M'a băgat în Corn — de capră — Am încăput în mare incurcătură, m'a trecut o mie de nădușeli*.
4. *I-a scos lumea coarne lui Ion (cu Rada)*. Îl calomniază, ponegrește, face din țânțar armăsar.
- Coroambă**, Denom. înjur. Băbuie, cotoroanșă, hodoroagă, zgriptoroaică.
- Cosăc**, -i, Pește. Un clin de loc de pământ.
- Cosăel**, (a se), vezi *Săbbi* (a se).

- Cosî**, (a se, -ese), Expres. *Calul se coște*. Se lovesc picioarele dinapoi — la chișiță și se juvenește (belește) la ele.
- Cosor**, (cosoară), Expres. *Se ține cosor de el*. Vezi: *Vărcă = Se ține vărcă*, *Se ține bine*, e *catarigă*.
- Côreote**, (pl. tantum), Dealuri, coclauri.
- Corvosî**, (a, -esc), A turbură apa, amestecând-o cu nomol.
- Coș**, -uri, Expres. *Par'că e pus pe coș* — Slab, *afumat* (vorbind de oameni), *par'că e pus pe gratie*.
- Cot**, Expres. *Iși dau cu cotul unul altuia*. Iși făceau semne.
- Coteiu**, -ie, (Coveiu, -ăie), Zigzag, cotituri, ca pișatul bouului, șarampöiu (la răuri cusuți) = vulpea fuge făcând coteie.
- Côtină**, (pl. neintreb.), Cotitură de râu, sau de drumuri, coteiu, încovoietură, adusătură.
- Cotoarbă**, (pl. neintreb.), Expres. *M'a băgat în cotoarbă*. *M'a băgat în corn de capră*, *mi-a făcut-o pe-a bună*, *m'a pus în mare încurcătură*, *mi-am găsit beleaua*.
- Cotde**, -oace, Mănerile roabei.
- Coșofană**, -i, Expres. *Fură oul de sub coșofană*. Mare hoș, *tâlhar neaș de păduri*, *un hoș și jumătate*.
- Cotoroănișă**, (Den. injur.), Zgriptoroaică bătrână, *hodoroagă*.
- Covăță**, -ele, Niște vase de lemn lucrate în strung, în cari se păstrează felurite lucruri scumpe. Erau de mărimea unei strachini și aveau capac tot de lemn strunguit și cu cebce (înflorituri) pe el.
- Covrigi**, (a se, -ese), A se face covrig, a se aduce, a se face leucă, cârlig, obadă, cocărlă, a se cocărlă.
- Crăclunî**, (a, -ese), A omorî pe cinevă vărsându-i sângele, a-l tăia ca pe porc, a-l face harța-parța, (a-l *cesvârți*), a-l măcelări, a-l face numai sânge, a-l masacră.
- Despre fete*: a le violă, a le luă *fetta*, a le face din fete neveste, a silul.
- Crâncenit**, -ă, = Denom. injurioasă. Sinonim. *Prilosit*, *Impiersat*, *Infierat* = pentru cei ce se încapățânează a sta neactivi.
- Crăpcean**, -i, Un crap mai mic, un pui de crap.
- Creacă**, -ci = Creangă, Expres. *Mi s'au dus bucdăturile cu creci...* De atâta ceartă nici n'am mai știut de mâncare.
- Creastă**, -e, Partea de jos a trunchiului de copac care este tăiată cu secărea în unghiu ascuțit. Pe niște astfel de creste, după ce au fost îngropate în pământ se pun bărnele (la grajd, casă).
- Credință**, Expres. 1. *Nu luă credința calului (fomeiei)*. Nu te încrede orbește în, *nu luă — pe credință*. Să nu ai prea mare încredere în.
2. *Și-a mâncat credința ca țigami biserică*. A pierdut încrederea cuiva, și-a pierdut orice credit, *pe vorba lui nici până afară să nu te duci*.
- Crește**, Expres. *Nu te mai crește strimul și muma vitregă*. Nu mai ai milă dela... nu mai ai crezământ și dragoste dela... Nu te mai aștepți (la milă) *dela cine nu ți-ar fi*.
- Creștet** -e, Spus. *Mi-a dat niște bani; dar mi i-a scos prin creștet*. *Mi-a scos ochii mereu pentru niște bani*.
- Creștină**, (a, a se, -ez), A boteză, a-l face rumân, a-l scăpa din ghiarele *Necuratului*.
- Croi**, (a, a se, -ese), Expres. 1. *A croit-o (de fugă) peste mriște*. *A rupt-o de fugă*, a luat-o la sănătoasa.
2. *Geamul s'a croit (de lovitură) pe trei locuri*. S'a spart. *I-a croit capul în două*. I-a spart capul.
3. *Cum apucă de se croiește, așa se rupe*. Cum e cinevă, *din iapa lui*, așa rămâne până la moarte.

Cruce, -i, Expres. *Acolo fi puî crucea, dacă vine!* Acolo îl omor!

Crudăc, -ă, — Cam crud, cam necopt. Pâinea care se începe imediat după scoaterea din cuptor sau *jăst* se *in-crudează*.

Crudiciune, -i, = Fructe necoapte, porumbi, dovleci necopți.

Crumpene, -i, Cartofi, napi porcești.

Cruntă, (a), Expres. 1. *A cruntat să spună ceva* — A dat să spună ceva. 2. *I-a cruntat mâinile, frânghia*. I-a pătruns (curmat)...

Cuc, -i, Expres. 1. *Nu se mai întălnesc unul cu altul: ca cucul cu Sâmpietru!* s. *cât cucul*.

Niciodată, *cât lumea (pământul), cât animul, cât Ardealul*.

2. *Singur: cuc*. — Singur pe lume, *pusti*u pe lume.

3. *Ca cucul pe creacă*, Gata de ducă, gata de moarte, *de se uită peste umere, de-și cată în pungă* (să dea ortul popii).

4. *Cât cucul și cât animul!* Niciodată! Cât Ardealul! Nici să-ți dea prin vis; să nu-ți mai treacă prin mînte.

Cucăl, (a), A picotit de somn, a fi *spîrcat* de turtura.

Cucul, -ule, = Afară de însemnarea știută, mai înseamnă și *punctele* de stricăciune dintr'un dovleac păstrat iarna.

Cufuri, (a se, -ese), A da afară excrementele apătoare (om și animale). *Cufureală, -eli*.

Cufurit, -ă = umplut (mănjit) de astfel de excremente.

Cumpăni, (a se, -esc), A se înboi să cadă, a fi gata să cadă.

Cumpără, (a), Expres. *L-am cumpărat eu pe nenea Ion!* Știu eu câte parale-i face pielea, știu ce-i poate capul, l-am păscut eu!

Cumpărătură, -i, Expres. *Moșia asta e cumpărătură!* Nu e moștenită, ci e cumpărată.

Cunună, -i, — Expres. *E cu dinții: Cunună* — Nu-i lipsește niciunul, sunt ca mărgăritarul.

Cur, euri, Expres. 1. *Cu niște curi mari*. Cu curul *cât târna, cât banișă*.

2. *Nu-i dă curul de pământ (de călcăie)*. *Nu-ți vede capul de multe treburi, nu mai știe pe unde să-ți scoată cămașa* de ocupat ce este, *are o mie și-o sută* pe capul lui, nu le mai *încăpută* odată!

3. *Rău de cur* — Desfrănat, *iute de cur, rău de muscă*.

4. *Cămașa par'că e trasă prin c...* E buciom, e ca fundul de căldare, *par'că e baci*, *par'că a muls tot la oi, e slînd*.

5. *Par'că e cu miere în c...* Cu lipic, atractiv, de care nu te mai poți deslipi.

6. *Ce-i pasă curului lui?!* *Curul lui și patru bani*. Puțin îi pasă nu se sinchisește de nimic, *nu dă vînt rece de el!*

7. *Știu eu ce-ai în cur!* Știu eu de ce ești supărat (mănios), *șed în inima ta grecește*.

8. *Iși mînăneă din c...* (unul altuia, unul dela altul). Nu se deslipesc unul de altul, sunt frați de cruce, sunt prieteni nedeslipiți (*la toartă*).

9. *Moare în curul lui* = acolo îi pică mucul, nu se desparte de el.

10. *Se rade lumea de tine și cu curul...* Ai ajuns batjocura lumii, *de poveste* (în rău).

11. *Să te dai și 'n cur și 'n cap...* Nu vei izbui în nici-un fel.

Cură, (a se, mă cur), 1. *Imi cură oasele (de obosit)*. Nu mai pot de obosit cesunt.

2. *Cură-m'aș de Dracul cu tine!* *De te-aș da Dracului pomână!* (numai să scap eu de Necuratul — e cu fața curată!).

3. Expres. eufem. *Am curat (curăfit) un porc*. A scopi, a castră. *Porcul e curăfit (de boldoașe)*.

4. *Cere cât nu cură pe apă.* Scurp de tot, *cere și pe tată-său și pe mă-sa.*

Curea, -ele, Expres. *Nu mă țin curelele.*

Nu-mi dă mâna să..., n'am putere să..., nu mă prind să.

Curm, -uri, eurmeliu, -eie), — Bucată de frânghie.

Curmat, -ă, *Cu mâinile curmate* (de grase ce sunt). *Cu nasul curmat.* *I-am curmat-o scurt!* (vorba, pretenția).

Curmătură, -i, *deșălătura* (depresiunea) unui munte (pisc).

Cușbă, v. *Colvă*. Verb.: a *cușbi*.

Cusur, Afară de știuta însemnare: (defect) mai are și însemnarea de rest (diferență) de bani: *Dă-mi — la 100!* (după ce ai făcut cumpărături).

Cuteudaș! interj., Expres. *Tocmai când se sfătuiam, cuteudaș și eu!*

Fără veste apărui și eu, iată-mă și pe mine!

Cuteudeșă, (a, -eș), Onomatopeu. Designând «cutecurezarea» gănilor.

Cușit, -e, Expres. 1. *I-a intrat un cușit la inimă!* *I-a intrat un fier rece, o mie de griji.*

2. *Să fi dat cu cușitul în mine și nu da picătura de sânge.* Eram prea necăjit.

3. *E pe cușit* — E gata să-și dea sufletul, să *văpșeze*.

D

Da, -are, Expres. 1. *Nu te dă firea.* *Nu pare că, nu se pare că ai fi în stare, nu «semeni»* că ai fi capabil de...

2. *Fata am dat-o după Mărin* = am căsătorit-o. *Băieții i-am dat la casele lor* = i-am căsătorit (gospodărit).

3. *Câinii se dau la gard* — Pun zăuăt, latră mereu.

4. *Nu se dă către tine.* = Nu se desținuște, *nu-și spune visul cum l-a visat.*

5. *Să nu te răstești la el că dă în altele.* *Crapă firea în el sau dă în bonlapoiiilor.*

6. *Se dă (bate) ca apa de mal să...* *Se face luntre și punte să...* face pe dracul în patru să...

7. *Eu nu mă dau pe el.* *Mă prețuiesc mai mult ca el; nu e nici la deștul al mic al meu, nu mă dau pe șapte ca el!*

8. *Butia dă pe fund* — *Sudează* (lasă să iese) năstrăpi de vin din ea pe fund. 9. *Când îi dai, îi fată iapa; când îi ceri, îi moare mânzul.*

Dălnă, (a se, -ese, mă dălnă), *Mă dau în țatechie, în scărțium (dăinuș) mă dau hūșa.*

Dălnăuș, -uri.

Dărlög, -i, = *Dărlög*, strună. Expres.

Slugă la Dărlögă, la G. pārtoagă! — *Slugă la cine nu ți-ar fi, capra Grecului coada tot sus o ține, măcar că e mânătu de răie, Golan este, dar parfumul îi place.*

Dăneluță, (Dăneluțete), Poreclă de oameni.

Dănie, (Fără altă formă), Expres. *Ce danie ai? Ce primeală ai? Ce te-a găsit (apucat?) Ce, ești primit? Ce pandali ai?*

Dărj, -ă, *Ațâțat de băutura, infuriat, gata la orice fiind «cu rachiul în cap», gata pe ceartă (bătaie).*

Dărjălă, -eli, *Beldie, păleaș, colvă.*

În Maramureș: îndărjele. (Bârlea, op. cit., vol. I, pag. 20).

Dăscăli, (a, -ese), A socri pe cineva, a-i face capul cărindar, a-l cecăli, a-l docăni, a-l face de două parale (cu ou și cu oțet).

Dăscăleală, -eli.

Dăscălic = Se zice celui ce-și ia roluș de învățător, de moralist, de soacră.

Dașovă, — *Boroboașă, nefăcută, drăcie.*

Dat, Expres. *nu găsești Cu dat Dracului!* *Defel, să-i mori de dor și nu găsești, de-afurisămie.*

Datoria, -ii, Expres. *Te dă datoria, Te calcă datoria.* *Ești îndatorat de lege,*

- de poziția ta socială să faci (să nu faci) ceva.
- Davlagiut**, -ă, Paralytic, damblagiu, (în 1. Noului Testament = *slăbănog*).
Davlageală, -eli.
Davlagie.
- De-ajuns**, adv. Expres. *Este om de-ajuns*.
Este un om și jumătate, un om -- un omenăș, un om de toată isprăva.
- Dealtdată**, adverb, La anul viitor, în viitor.
- Deduleci**, (a se, -esc), Nu m'am dedulcit deloc în postul Paștilor. A mânca cu dulce în zi de post, a spurcă posturile (a nu le ține) || a căpăta poftă de ceva, după ce mai înainte te-ai înfruptat din acel ceva.
Sinonim: A se spurcă || a pângări bucatele de post cu o lingură atinsă de bucate de dulce. S'a spurcat la prune = i-ar da mereu inima (buricul) să mai mănânce prune.
- Dehălat**, -ă, Rău îmbrăcat, rău-agonisit, rău-chibzuit (îmbrăcat).
E o dehălată! E o matahoală, o nantaoală, o boală a vacilor.
- Dehămă**, (a), Expres. *Disagii m'au dehămat!* Au fost grei de m'au istovit, m'au desghinat, m'au stors de puteri, m'au spetit.
Sinonime: a desghină care mai are și accepțiunea de a sturl în bătaie, a snopi în bătaie, a desnoda în bătaii, a dehulă, -are, a dehobî.
- Dehobi**, (a, a se, -esc), Expres. *Rufele astea m'au dehobit*. M'am ostenit prea mult cu spălătul lor; m'am desnodat.
- Delungă**, (a se, -esc), A se îndelungă, a se trăgâni, a nu se mai isprăvi, a se ține cărnat (turuiac). *Boala mi se delungește!*
- Depărtare**, -i, Expres. *Îmi vine cu depărtare*. Îmi vine cam departe, îmi vine peste mână.
Depărcior = cam departe.
- Desbășcășui**, (a, a se), A se separă de
- Descheiat**, -ă, Găinile și celelalte paseri de curte se descheie când sunt gata de ouat. Gospodina le caută sub coadă și le găsește încheiate ori descheiate. *Incheiate-pungă*.
Nucile, cari se sparg repede, sunt descheiate; celelalte sunt încheiate.
- Deschide**, (a), Expres. *Cumnata mi-a deschis capul (ochii)*. M'a făcut să văd, să pricep, m'a povăzuit, m'a pus pe calca cea dreaptă.
- Desciocălă**, (a, -ez), A desface, a descompune o mașină (unecaltă), așa fel ca să nu mai fie în stare de funcționă. A inciocălă -- a pune în stare de funcție o mașină.
- Deșelă**, (a), A rupe șalele unui om sau vite, a desnoda în bătaie. Expres. adverb. *pe deșelate* (a călări) = fără șa.
- Desfetită**, = desvirginată, (vezi *acasă*).
- Desghetă**, -ă, — Vioiu, sprinten numai inimă, numai vând de-a dracului, să-l fui în piură să nu-l nămeri, ca argintul-viu. Cf. *Infipt*, -ă.
- Desgărdinat**, -ă, — Ieșit din grădin (uluc) (un fund de butoiu); separat (m'am desgărdinat de el), *laptele s'a desgărdinat*, (închegându-se), *de oală*.
- Desghină** (a, a se) = a se speti, a se istovi, a munci greu.
- Deșghioră** (a, a se, desghior). A desghiocă, a desface, a curăți.
Nucile astea s'au desghiorat = li s'a crăpat coaja cea verde depărtându-se de învelișul lemnos.
- Desmetec**, -ă, Besmetic, zănat, împușcă 'n cruci, lopatic, făcnit, sărit, lovit cu leuca.
- Desmurfi**, (a, a se, -esc) (sau eu mă desmurt), A scoate din ainoțire (toropeală); a se desghieța (pământul). *Pământul se desmoarte*. (Pământul) s'a desmurtiț, (s'a desmurtiț).
- Desnodă**, (a, a se), A rupe în bătaie, a se speti muncind, a-i cură oasele de ostenit ce-i.

Deșt, -e, Expres. *Bună mâncare de-ți lingi deștele după ea* — foarte bună.

Desvără, (a se), A începe să *ese simtă* de vară. *A se desprimăvodă* — « a miroși a primăvară ».

Devlă, Cap, minte, numai în glumă.

Dial, (Ghial), -uri = Deal = Expres. *A se face cât dialul* = a se separă foc.

Dibăel, **Dubăel**, (a, -ese), Eu îi sunt nașul (popa dichiu) lucrului cutare, eu știu să conduc (potrivesc lucrurile).

Dichis, -uri, = Scule, instrumente.

Dichiu, Expres. *Las' că îi sunt eu dichiu!* (cutării om sau lucru). Sunt eu harnic (vrednic) să..., îi sunt eu nașul (popa).

D'lei de colo, Expres. adv. *Omul ăsta e cam d'lei de colo!* E cam țacnit, o ia pe una dela Răsărit și pe alta dela Scăpdat, e lovit cu leuca, nu e în toate Sâmbetele.

Didișos, — Adv. Dedesubt, Sub.

Dimiēr, -i, Omul care strânge țesăturile de lână (bumbac) numite *dimi* și, după ce înseamnă vigurile, — le duce la munte la *piuț* (piuă).

Dinafară, Adv. Expres. *Se judecă pe dinafară* = În virtutea legii *habeas corpus*, pe cațiune eliberat.

Dinainte, Adv. Expres. *Nici să nu-i treacă pe —*. Să-l respecte foarte mult, să-i fie recunoscător.

Dinte, -fi, 1. *A legat calul cu dinții (gura) la gard (stela)*. Nu i-a dat demăncare, iron.: *mănăncă răbdări prăjitel*, l-a legat la gard.

2. *Soare cu dinți* — zi luminoasă (cu soare), dar friguroasă.

Doască, = Spărtură lată de lemn.

Doilea, (ai), Numer. ord., *Femea de-al doilea* = a doua femeie — într'o căsnicie.

Domn de rouă, — Se zice celor ce se țin mărăți, celor cu pretenții mari. *Că n'ai fi Domn de rouă, de nu vrei să muncești!*

Domni, (a, -ese), Expres. *Acolo domnești de...* Acolo o duci perfect de bine (în privința căldurii, mâncării, etc.). Trăești ca cucul în frunză, ca banul, ca Vodă, e fericite de capul tău.

Dor, Expres. 1. *Să nu mai zici dor copii*. Să nu mai dorești...

2. *Să-i mori de dor...* Nu găsești cu dat *dracului*; *de-afurisânie*.

Dordoliu, -e, — Durduliu, grăsuț.

Dos, -uri, Expres. 1. *Au dat dosul!* S'au dosit, au dispărut. (cf. *terga vertere*).

2. *Niște dosuri!* Rămășițe de blane (cele mai rele blane).

3. *Zăpada mai stă pe dosuri*. Mai dăinuie pe locuri dosnice. Nume de om: *Dosuleanu, Dosuleanca*.

Verb: a dosi, eu *dosdsc*.

Dotârni, (a), A izgoni, a alungă.

Două, Numer. Expres. *N'a zis două!* (Non mu facere).

N'a zis cărc, a tăcut chitic.

«Să-mi dai unt cu ouă

«Că nu mai zic două».

Dracu, Expres. 1. *O dedeși dracu' dela varză!* Dela început o scriinși, o porniși rău (cu stângul), o luași turcește, cu restul (toporul) la brâu.

2. *Stă ca un drac trăsmit*, înmărmurit, || prăpădit, pocăit, umilit.

3. *Mai tacă-te Dracul!* Și mai taci odată! Mai aruncă *cevd* în gura aia!

4. *N'o găsește cu dat' Dracu'!* = Deloc, de fel, nici de cum, a pus *Dracul coada pe ea*.

5. *A călcat în urma Dracului*. A dat în grea scaldă, în grea boală, în urmări (urme) rele.

6. *M'au găsit toți dracii*. *Au intrat în mine toți dracii*. M'am înfuriat grozav, am turbat de mânie, n'am mai știut de mine (de mânie).

7. *E dracu' pe uscat!* (*Cine n'a văzut pe dracu să se uite la el! E dracu' gol (împelițat)*). E tare drăcos, năbădăios, sucit, isteț.

8. *Par'că a arat dracu' cu ele* (pisici).
Sunt slabe - moarte.

9. *S'a prăsit Dracu și de-ai-a nu se face focul!* Când nu se poate aprinde focul.

Drăcul, (a, a se) } v. Azi.
Drăcultură, -i }

Drăgostiță, -e, -i. Un fel de bubulițe pe față.

2. O plantă înspicată, cu spic argintiu.

Drămul, (a), — A drăcul, a blestemă.

Drămuțială, Expres. 1. *Am dres oalele* (bucatele din oale). Se fac bucatele mai gustoase punând în ele ou bătut, untură cu ceapă prăjită, etc.

2. *Mi-am dres gura după poșirea asta de vin!* Am bătut ceva mai bun după macrișul de vin.

3. *Facu-i și dregu-i!* = Redă, sub o formă eufimistică, o înjurătură.

Drege (a, eu dreg).

Drept, -i, Expres. 1. *Ca Neamțul* = foarte drept (sens moral).

2. *Ironic. — Ca funia în traistă*, — Foarte strămb.

3. *Să dai cu pușca pe rândurile viei* — În linie absolut dreaptă.

Droh, -uri, Bucată de sare, de sânge, etc.

Drugăni, (a), A încherbă o casă din drugăni, *druefi* (lemn rotunde cari apoi se cercuesc).

Drum, -uri, Expres. 1. *Veniă cu tot drumul* — cu o falcă în cer și una pe pământ, buiăc, năbădăiôs.

2. *A rămas pe drumuri, a rămas lemn*; sărac lipit pământului; fără cer, fără pământ.

3. *M'au pus pe drumuri*. Cu judecăți, ca martor, cu felurite angarale.

4. *Par'că m'am ținut cu parul la drum!* Așa de crunt am fost pedepsit de D-zeu — ca un tâlhar ce aține drumul.

Duce, Expres. *Nici n'o duse, nici n'o n'toar-se!* *Nici una, nici două*, hodoronc-

tronc! vorbi și nea Ion! vorbi și nea Vlad că și el e din sat! *nărodul, când vorbește, te ustură la inimă.*

Ducipăl, Cal bun, Bucefal, smeu, leuparaleu.

Dulce, Expres. 1. *Dulce (bun) să-ți înghiți limba după...* Se zice, în sens de superlativ absolut despre ceva bun de mâncare.

2. *Porumbul este dulce (dulceag) (la vânzare)*. Este ieftior, cam ieftin.

Scump foc se zice = sărăt.

3. *Un om dulce* = Plăcut, *pâinea lui Dumnezeu, să-l pui la rand.*

4. *Dulcele Crăciunului* — Cășlegi.

Dumân, Dumâna, — Nume de boi.

Dumnezei, (a se, -ese), Expres. *Ce nu cumva, te-ai dumnezeit?! Te-ai făcut om de treabă? te-ai sfințit? te-ai boțezat? te-ai făcut om la locul tău (așezat)? te-ai părăsit (lăsat) de rele (umblate rele)?*

Dumnezeu, Expres. 1. *Când am auzit una ca asta, m'a bătut Dumnezeu!*

Am încremenit, am înmărmurit, am rămas uimit.

2. Se zice *Un om al lui Dumnezeu = un om bun ca pâinea, pâinea lui Dumnezeu*; și în adresări: *Om de Dumnezeu!* = Creștine! vere! *om de înțeles ce te socotești!*

3. *Un Dumnezeu îmi dă și altul îmi ia*. Se zice când căpătăm ceva bun dela cineva și apoi altcineva vine și ne ia bunul de dinainte.

4. *Dumnezeu cu mila!* Se zice în cazuri de disperare: numai El de-ar mai putea să facă ceva! Se mai zice și în sens de — *niciodată*. Expresie sinonimă cu asta este: *Maiica-Domnului!* = *Cât cucul și cât amînul, cât Ardealul!*

5. *Dumnezeu e deasupra și eu sunt ădișos* (dedesubt). Cu formula asta sacramentală se întărește o afirmație și i se dă aproape valoarea de jurământ.

Dunăre, Expres. *Porumbul e Dunăre!*

Porumbul e braniște, este mare de tot, crește nebun, nu te vezi cu calul (pe cal) din el, e băldăre, crește 'n nebulie.

Durmî, (a), Somnul greu se arată în felul următor:

A durmî buștean,
 » » *ca grîșii,*
 » » *tun,*
 » » *să tai lemne pe el,*
 » » *nepomenit.*

Dușl, sing. neîntreb. Expres. *E cu dușii de-pe-lume!* Este cu trupul în lumea asta, dar cu sufletul în altă lume, zăna-tec, țacnit.

F

Face, (a), Expres. 1. *M'am făcut spre el și a fugit.* M'am îndreptat spre el...

2. *Să nu-ți faci că asta a vrut să zică...* Să nu te 'ndoeste că... E sigur că..., e cert că...

3. *Face Craiova colea...* I se pare că Craiova e aproape, de pîsnic ce este, de iute ce este de picior.

4. *Facu-i și dregu-i!* Raportarea eufemistică a unei înjurături grele.

Făcut, -ă, Expres. 1. *Om făcut*, om de muieră, om în toată legea, om valid (capabil de muncă), vlăjgan.

2. *Muiere făcută, fătată, prăsită*, lăuză, care a dezlegat sacul, la care au venit Turcii.

Făină, Expres. *Ți-a trecut făina prin traistă* — Ți-ai trăit traiul !., fost-ai lele cât ai fost; și-ai rămas un lucru prost!

Falcă, -i, Expres. *I-a trecut falcă prin falcă* (despre oameni). E slab de tot, îi cură untura pe cur (ironic), e numai pielea și osul, s'a pomî de slab ce este, e ca un sfinte de pe biserică, numai pielea și sufletul.

Fălălu { (a, a se, -ese),
Fălu, {

A se mândri, a se ține mare, a nu-și

mai încăpea în piele de mândrie, a se mândri mult.

Fărlă, *E o fărlă* — O gură de pitece, vorbă-multă, a mâncat picior de găină.

Farfară, — Numai gura de el v. *fărlă*.
Farmazon, -oană, Viclean, prefăcut, ismenit, pehlivan.

Făsnă, (pl. neîntreb.) Expres. 1. *Făsnă de căcat.* O fântă de, o scremătură, (cât iese dintr'o).

2. *Intr'o făsnă.* Într'o parte, aplecat, care caută rău (vorbind de casele care sunt gata să se dărâme) *pe-o rînd* (într'o rîndă).

Fășii, — Fasole, Expres. *A rămas de răs ca fășii în ziua de Paști!*

E răsul oamenilor, batjocura lumii (satului).

Făf, -i, Un peștișor mic, un juvete. Un pește mai mărișor se numește *co-să*.

Făță, -o, Expres. 1. *A da față cu cineva.* A se întâlni, a da piept cu cineva, a înfruntă.

2. *A face față la...* Poate să fie față!

În afară de însemnarea cunoscută: a corespunde așteptării, a potrivi lucrurile să iasă totul bine — însemnează și a se ivi, a se prezenta la judecată, a se înfățișa (înfațoșă).

3. *Este om fără față* (fire în obraz). E smolî, gălbiniș, cancionit, păcurit, pămîntit, smead, topit, i-a ieșit pămîntul în față, e pierit (la față).

4. *Făcăd fețe-fețe în fața judecătorului*, făcăd o pată verde și alta galbină pe obraz, schimbă fețe-fețe pe obraz; aci îngălbinează aci se aprindea la obraz. 5. *Să nu-ți vadă curul ce i-a văzut fața!* A fost făcut ca o albă de porci.

6. *Ce față îi dai jurebiei?* Cum o vâpșești? În ce culoare?

7. *Bine c'ai scăpat cu fața curată!* Ai scăpat nepedepsit, dintr'o afacere necurată.

- Fășăl**, (a, a se, fășăl), A umblă trelealelea, tăind frunză câinilor, || a se fudul, a se expune — cu podoabele — prin preumblare deasă.
- Fătălău**, -l, Androgin, famen, hadâmb.
- Fășos**, -oasă, Arătos, remarcabil, impunător.
- Ferice**, adv. Expres. sarcast. *Ferice de, vai de maica lui! Nu e nici-un ferice*, vai de el și de mumă-sa care l-a făcut, mai bine n'ar mai fi fost pe lurne, vai de capul lui, vai-mama lui, vai de muiculeana — (muiculița) — lui.
- Fefăie**, -ii, Loc bătut de soare, în bătaia soarelui, prigorit de soare.
Acelaș cuvânt cu aceeași însemnare în Maramureș. (Vezi *Poezii pop.* culese de Al. Țiplea, glosar).
- Fi**, (a fi -fire), Expres. 1. *Fi, o fi auzit!* Poate că a auzit.
2. *De unde i-or mai fi picioarele (oasele)* = Se zice celui ce se ostenește mult.
Să-ți bați în cărd (plug) cu cine nu ți-ar fi. Cu unul nedemn de tine.
- Fiarță**, Expres. *Ai făcut-o fiartă!* Ai făcut-o nesărată, de oaie, năsărâmbă.
- Ficcate**, -ii, Expres. 1. *M'a săcat (tăiat) la ficai.* Într'un cântec: *Cântă hoțul (de cuc) de mă seacă* (la ficai). M'a pătruns la inimă, m'a sleit fizicește și psihicește, m'a pus pe gânduri adânci.
2. *Mi se aprind ficaiții de sete.* Nu mai pot de sete.
- Fier**, fiară, 1. *Fiarde coșului* — Lanțul de care se atârână la vatră, — pe coș — căldarea. Se zice: *E neagră ca fiarde coșului.*
2. *Am făcut-o cu fierul dela mine!* Din chibzuiala mea, pe socoteala mea (numai), A mai trecut ceva dela mine!
3. *E fier rău!* E o poamnă rea, e o sculd (buruiănă) rea.
- Fierăt**, (sing. tant), Expres. *Are — de bani* — Are bani mulți, să-i cari cu carul.
- Fiere**, Expres. 1. *A crăpat (plesmit) fiere în el de frică.* A murit, pe loc, de frică; a înghețat de frică, l-a găsit înlemnit de frică.
2. *E fiere a dracului (spurcat) în el!* E chichiriță a dracului, e sicut, e un mațe-pestrițe, e iute, vrednic (bărbat).
- Fiertură**, 1. Ciorbă.
2. *Vezi meș.*
- Filip**, Expres. 1. *Șterge-o, Filipe!* Du-te! *ras-me-ras caută-ți de drum!*
2. *Mă umpluși de Filipești* = Mă umpluși de brânză.
- Fință**, Expres. 1. *Sunt toate în fință!* Sunt în bună ordine și în numărul în care au fost.
2. *Să fii în fință!* = Să vii vioiu, treaz la ordin, la datorie.
- Fișol**, (a, -ese), (Pișol), Expres. *Sângele fișoiă...* Sângele curgea ca izvorul, săriă «cocoș», sângele gâlgăia din rană, buștia din rană (bușniă).
- Fitul**, (a, a se, -esc), A devesi, a irosi, a prăpădi.
Fituit, -d.
Fituială.
- Fleanță**, -e, Șofilă, fășli dintr'o țesătură; brezăie, femece (sens pejor.).
- Fleașcă**, adv., *Făcut fleașcă* — ud-lioarcă, fleșcăit, muiat până la oase (de apă, etc.).
- Floare**, -i, Expres. 1. *Vaca asta aș da-o cu flori în coadă.* Cu inima bună (neîndoită), din toată inima, repede, fără să stau mult la gânduri, par'că aș mânca mămăligă cu unt.
2. *Florile muerești.* Eufemistic pentru soroc menstruație, în Pravila lui Mateiu Basarab: *muerie*.
3. *Cu sufletul prin flori.* Prăpădit de tot, cu un picior în groapă, îi fierbe coliva 'n piept.
- Florilecă**, Expres. 1. *A face o florilecă cuiva.* A i-o face, a-l potcovi, a-l dichisi, a-l picni, a-i trage un faier (săpuneală), a-i pune pengeaua.

2. *Ce, crede că e florica Doicăi!?* (floare la ureche!?). Crede că e glumă?! Nu, e groasă! E lată rău!

Fluturica, — Nume de oaie.

Foc, Expres. 1. *Te-a călcat (ajuns) și pe tine focul*. Ai dat și tu de belea, de pagubă, te-a ajuns obedia și pe tine!
2. *A lua focul cu mâna altuia*. A scoate castanele din foc altul, cu învâful lui și părul tău, unul cu foloasele și altul cu ponoasele.

3. *Lua foc în mână că nu și nu!* Este aici proba focului. Tăgăduirea încăpățanată a unuia care a făcut vre-un rău.

4. *La țară: foc-potop — la oraș: Doamne-apără!* Greu la deal și greu la vale.

5. *De când s'a insurat par'că a dat cu capul, ochii în foc*. S'a păcătoșit, s'a ticăloșit, s'a schimbat în rău.

6. *Nu m'oiu mai vedea din foc (păcate) oiu fi talpă iadului (cupțusală la căzan) în iad — de păcătos ce sunt, mi-am băgat sufletul în foc, mi-am sărat sufletul, nu m'oiu mai vedea, din păcate, m'a băgat în 'foc*.

Fomețe, -i, — Muere, femee.

Fometós, -oasă, (Fomeciós), — Flămânjós, lupicós, căruia i-au mas șoarecii în burtă.

Frecă, (a se), Expres. *Lucrul nu se freacă în palme*. Nu se face așa ușor, mai va l, încetul pe încetul se face oțetul, lesne de zis; mai greu de făcut, trebuie să opintesti, nu glumă.

Frica, Expres. *I-a luat frica* — A-i fi mereu frică de cineva.

Frichini, (a se, -ese), Expres. *Că mult te mai frichiniși!*? A se muchilipsi, a se spăla (până o da de al negru)|| a se sucl și învârti fără rost.

Fript, -ă, Slab, uscat; fript de sete.

Frișcă, — Se zice unci femeii subțiri, iuși, unei femei pe care s'oi pui în piud și să n'o poji lovl.

Fulg, -i, Expres. 1. *Alb ca fulgul* = ca floarea de tiugă (troacă), ca zăpada, ca laptele.

2. *I-a mers fulgul*. A pățit rău, a scăpat ca prin urechile acului.

Fumur, -ă, Fumuriu, în culoarea fumului.

În jud. Vâlcea este o comună: *Fumureni*.

Expres. *Cu căciula fumură*.

Fundărețe, -eață, *Un — de sac* } scurt și
Un — de om } gros.

Căciula fundăreță = fără vârf.

Fundoi, v. *fundărețe*.

Funie, -i, r. Expres. sarcastică: *Domnule cu boii de —! Boier gol*, încins cu teiu, dela Giulești (Vâlcea).

2. *Drept ca funia 'n traistă*. Strâmb:
3. *Soarele e de-o funie*. E la nemiaz îndeseară, la chindie.

Sinonime: de-un copac (de-un copăcel).

Fureăr, -e, O furcă rustică cu două coarne și cu coada lungă cu care se dau coceni în snopi sau alte nutrețuri (notrețe) la înălțimi mari: în pătuiege, în arbori, pe stog, pe vârful clăilor.

Furușală } -eli, Leșin, ne-putere: (să cadă
Fărșală } din picioare).

G

Gălbinare, -i, Partea galbenă dela ou (*gălbinișul* oului).

Expres. *Și-a 'nghiițit gălbinarea*. S'a lefterit, a ajuns la lulele, să nu fii în pielea (cămașa) lui, s'a întins până s'a rupt, a ajuns boer încins cu teiu.

Gălcuros, -oasă = Cu gălci (despre vietăți); când mai gros, când mai subțire, de spre firul tors.

Gând, -uri, Expres. *Ai fost la un gând cu mine*. Parc'am fi fost vorbiți! *Gând la gând*.

Găoză, -e, Expres. *I s'au făcut ochii ca de iepure*. I s'au mititici de somn.

Gârbiță, -i, — v. *Gârbișos*.

Gârbișos, -oasă, — Cu gârbișă (*salba*) mare vorbind de boi.

Gard, -uri, Expres. 1. *A ajuns ca gardul* = a slăbit foarte rău, numai pielea și osul.

2. *A legat-o la gard. A pus-o în cui, a dat-o dracului* (ocupația, afacerea).

Găsi, (a se, -esc),

Expres. 1) $\left\{ \begin{array}{l} I \text{ se găsește,} \\ Nu \text{ i se găsește.} \end{array} \right.$

E cu dare de mână, e chiabur; e sărac luciu, e tinichea.

2. *Găsit de bătăi* — Epileptic, bolnav de ducă-se-pe-pustii.

Gășă l = Interj. Se gonește cu ea porcul.

Gățul, (a, -ese), A face mai subțire, un lemn, într'un loc; a-l *curmă* aproape — prin tăiere. Lemnul de codărie al biciuștii se *gătuie* la un cap spre a i se pune biciușca (*cărcălele biciuștei*) acolo.

Găvân, -e, Partea adâncită a lingurei, căușului (*căucului*).

Găvăță, -veți, — Seara i se zice lupului cu acest pseudonim.

Geană, -e, Expres. 1. *N'am dat ochii în geană*. — N'am așipit, n'am dormit.
2. *Văd o geană de nor pe cer* — O fâșie de nor.

Getcă, Nume (*policre*) de om.

Genunche, (*genunchi*), Expres. 1. *Apa (zăpada) e de-un genunche*. E la înălțimea genunchilor. (Un nou fel de măsurătoare).

2. *E tuns ca genunchele de bivol* = soldățește, chilug.

Ger-vânăț, De *capă lemnele*, de *se cadă vulpea din copaci*, ca la *Bobotează*, de *capă pietrele*.

Ghemui, (a, a se, -esc), A se ghimotoci, a se face ghem, a se face *cocărlă*.

Ghemuit, -ă

Ghiață, **Ghefolu**, **Gheșuș** — (locul unde se dau copiii pe ghiață). Expres. El *plătește cu bani ghiață*. Peșin, *în mână, bani uscați, bătuți pe muchie*.

Ghib, -uri, — Ultima calitate de lână dela dărcit.

Ghiburi, (pl. tantum.), Lână de calitate III-a, Lână e *ghiburoasă* = e plină de ghiburi.

Ghiburit, -ă, }
Ghiburôs, -ă, }

Zgriburit, cu cojocun'tors pe dos, ciurciurmit, plouat, *curcă-plouată*, care caută a vreme rea.

Ghițuri, — Porumbi mici, nedezvoltați, cu boabe rari. **Ghițură**, (mai rar).

Ghighel, — Fercheș, splicuit, elegant.

Ghimotoc, -oace, v. *Ghemui*, *Ghimotoci*, *Ghimotit*.

gingui — cu boabe de lapte, buni pentru pisici.

Ghimpe, -i, (**Ghimpoci**), Expres. *Par'că stă pe ghimpi*. Nerăbdător să plece.

Ghindoc, v. *blindirică*.

Ghioace, **ghioce**, 1. *De ouă* — Coji de ouă.

2. *De nuci* (alune, etc.).

3. De cartușe (tuburi goale).

Cu ghioci de nuci încălță copiii pisicile, tot pe ele învățătorul puneă pe copii în genunchi.

Ghiocel, -cel, Expres. *Cu — la urechi*; cu păr alb la țâmpie.

Ghioldorosi, (a, -esc), — Onomatopeu pentru vorbirea în limbi streine.

Gingie, -cel, Expres. *Porumbii sunt cu.* —

Gioarsă, -e, Lepădătură, rugină, obiect rău, de nici-o treabă.

În I. Creanță: — *Acul și barosul* — ariște cioarse de nici-o treabă.

Glăvățanie, — Gălăgie, tumult.

Gloată, (Pl. neîntrebuițat). Aglomerare de oameni. *La moară e gloată* = nu răzbești cu suflul de mulțimea celorce au venit să macine, nu poți să-ți tragi suflul de...

Glod, -uri, **Ghițuri** de porumbi, porumbi mici.

- Glodî, (a, -esc), *Mă glodește ochiul* = are un gunoi în el și mă supără. *M'a glodit ghiata* = M'a juvenit (ros) gheata.
- Gonău, Expres. *Sărat de* — foarte sărat. Vitelor li se dă multă sare când se duc la bic.
- Gogoșe, I, Expres. *Păcut gogoșe sătul carăbă; cu burta mare, cu burta la gură (de femei)*.
- Gol, Expres. 1. *Ia ghețele pe gol*. Le 'ia fără ciorapi (obiële), numai pe piciorul gol.
2. *Mi-a ieșit cu gol*. E piază-rea să întâlnești pe cineva cu vas gol în cale. Când îți iese cu *plin* îți merg treburile în *plin*.
- Golopâni, -ă, — Gol-pușcă, gol-pistol.
- Grădînă, *Am făcut o grădînă bund*, am ocolit mult.
- Grânăr, -i, — Cerealist, contragu.
- Greu, Expres. 1. *Se ferește să dea în greu*. Vrea să muncească pe ușurica.
2. *I-a căzut cu greu vorba mea*. A fost jignit, s'a supărat.
- Grețește, — *Stau în inimă-ți* — Îți cunosc foarte bine toate gândurile.
- Gresic, v. Lulea.
- Grigorie, — *E greu ca Sf. Grigorie* — Foarte greu, vorbind de moaștele Sf. Grig. Decapoliul dela Bistrița care se îngreuiază enorm acolo unde nu vrea să fie dus.
- Grindă, -zi, Expres. *A pus ochii în grindă*. A belit ochii a moarte.
- Groapă, Expres. *Bagă 'n el ca 'n groapă* — E lăcomos la mâncare.
- Groază, Expres. 1. *Îți duc groaza*. Mă îngrozesc de soarta ta!
2. *O groază de copii*. O puzderie de copii.
- Groveală, v. Boroghind.
- Groznie, — *Copilul e groznic*, e do-lofan, e ca un purcel, parc'a e trântit dela putineilul cu lapte.
- Gropan, -e, — Găldău, găldan, topilă.
- Gros, Groși, Expres. 1. *Spune moși-pe-groși* — vrute și nevrute, cai verzi pe pereți.
2. *Dorm 'ca groșii*, ca lemnele groase, ca *jișanii*, ca *băldanii*.
- Grozăvit, -ă, Grozav la înfățișare d. p. un mort.
- Guguli, (a, a se, -esc), A desmierdă, a alintă, a mângăia.
- Gură, -i, Expres. 1. *Îți bagă mâna în gură când ai vrea să spui ceva*. Întrubuințează un argument *ad hominem* și te reduce la tăcere.
2. *Nu mai ai gură deschisă către el*. Nu te mai poți plânge lui, nu mai ai trecere (*crezământ*).
3. *Să ai gură să mănânci!* E mare belșug de mâncări, e jertfă (*jișfă*).
4. *Nu știi cine și-o fi legat gura de Cutare*. Nu știi cine n'o fi avut de lucru și *l-a vorbit*, *l-a încondeiat*, *l-a ponegрит*.
5. *S'a făcut gură la vale: bagă șăgani în arie!* Gură are aici sens de petec de înseninare între nori. Când se face gură la vale e tot de ploaie, deci țiganiîi fac lucrurile deandoaselea.
6. *Gura bate curul. (Laudă-te gură, că pumnii cură)*. Cel cu *gură-mulță o pate*, toată paserea pe limba ei piere.
7. *Cu jumătate de gură* — *l-a poftit*. *I-a zis cu gura cămășii...*, de formă, să zică și el că i-a zis cu gura moale.
8. *Nu pune gura pe nimic*, nu-i «dă» inima la nimic, nu-i «cere» intima nimic, nu pune «sărats» pe limba lui, *ar putea să ia nașură (să se «grijească») să ia grijănie, «negustat»* poate să-l spurce cucul.
9. *I-a dat gură*. A huidui, a alungă cu strigăte.
10. *N'are gură să mănânce câte bucate sunt*. E herechet (bișăg) de mâncare e jertfă (*jișfă*).
11. *Rău de gură*. Cu gură multă, gură de-petece, farfără, care a fost făcut la

meliță, *gură-spardă*, gura-mare, a *gurămii*.

12. *L-a făcut cum i-a venit la gură!* Cu ou și cu oțet, ca pe-o albie de porci.

13. *Pe Ion nici nu l-am mai apucat cu gură!* Cu puțină de-a vorbi. (Aci e vorba de un bolnav sau de un muribund, cu conștiința și posibilitatea de-a vorbi pierdute).

14. *Am pus și eu gura pentru tine!* Ți-am apărat cauza în lipsa ta, am pus și eu un cuvânt de apărare (scuză).

15. *Nu-ți mai rădă — degeaba.* — Zădarnic mai intervii și stărui.

16. *Moale de gură*, Care mănâncă în ceter s. p. caii.

17. *Slab de gură* — Căruia îi pică dinții devreme (vorbind de oameni) *Gură!* (interjecție). Vezi *Țugu! Țugurii*.

Gurlui, (a), (ingurlui), Onomatopeu imitând strigătul *înfundat* al porcilor.

Gurlup, -i, — Prune cari au fost atinse de *Exoascus Pruni* și se *deformează*.

Gūsu, *Gūsule!* Interj. Așa se chiamă găștele la demnăcare.

II

Ha, (O particulă întăritoare a sensului la cuvintele pe lângă care se adaugă enclitic). Expres. *L-am văzut bine-hă*. L-am văzut de bună-seamă, cum mă vezi și te vâd, fără nici o îndoială că l-am văzut, l-am văzut cu ochii mei. *Îl prinsese bine-hă*.

Haida, — *Callare pe* — Gata de ducă, grăbit de-a plecă.

Haită, (Pl. neîntreb.). Expres. *E o haită bătrână*. E curvă bătrână, e vulpoi bătrân, e târtore.

Hăial, (a, -esc), Onomatopeu. A face ghelăiu, gură, larmă.

Hăiăiădă, -eli.

Hăităcăm, (a, a se, -esc), = Onomatopeu. Expres. *Hăităcănesc un putineiu!* = Bat putineiu.

Hăițăi, (a, eu hăițăi), A zgâlțâi, a sgârcină, a scutură, a clăti, a clătina.

Hămb, -uri, — Oală mare, femeie mată-hăloasă.

Hămbl, (a, -esc), A munci pe cineva, din greu; a-l da, la brazdă, prin muncă, a hârși cu...

Se zice și: *Ea și-a luat hamul casei* = s'a învățat să învrtească singură treburile unei gospodării, nu se lasă în nădejdea altuia.

Hanghiță, (Anghiuță), Pl. neîntreb. — *Se ține — după mine* = mână după iapă, scai de mine.

Hărăl, (a se, -esc), 1. A se tot certă, a se «estică» cu..., a se tot «împunge».

2. *Îmi hărăie tusa 'n piept*. Tusa fierbe în piept, sfărăie coliva în piept.

Hărăibăi, (Pl. neîntreb.), Tămbălău, *glăvânie*, tumult, răzmiriță, scandal, *zulâm*.

Harcălețe, -eți, — Golan, jarcalete.

Harnic, -ă, Expres. *Ți sunt eu harnicul!* Ți sunt eu *dichiul*, *nașul*, *poșa*.

Hăsmăndău, -i, Haidamac, *șinghinea*, *desmăndău*, *blendereu*, pierde-vară.

Hăfău, (Pl. neîntreb.), Expres. *A luă la* — A luă la trei-păzește, a luă la refec, a *fracă* pe cineva, a-l face cu ou și cu oțet, a-i trage un faier (să-puneaia).

Herbeliște, (herbeliști), Expres. *O herbeliște de casă*. O căzătură de casă, o șandramă.

(Se zice numai despre lucruri).

Highș, -uri, — Hișteag, bunget, hățiș.

Hiță, (iță), (eu (h) ițăz), Expres. *Hiță din picioare* = Se lăsa când pe-un picior când pe altul, (ca la războiul de țesut).

Hodorog, -oagă, — Moșneag, babă (denom. injurioasă).

Hogl, (a, -esc), A țipă, a sbieră, a se *vdicăra*, a boci, a jeli, a face mare larmă.

Hogeală, -eli.

- Honcî,** (a se, -ese), A îmbătrâni, a se mîtuși, a se face hodorog bătrîn, a-i albî părul 'n obraz, mustața-i taie fața.
Honcît, -d.
- Hop-odată,** Expres. adverb.: *Omul ăsta e cam —.* E cam trăsînit, e 'ntr'o parte, pe-o ureche, n'are toate mințile, îi lipsește o Sîmbătă (doagă), e *cam d'ici de colo, ia una dela răsărit și alta dela scăpătat.*
- Hora-mătușilor,** Când nînge învîrtit (cu vîrtejuri de ninsoare) poporul zice că e *hora mătușilor.*
- Hordorosî,** (a, -ese), Se referă la sunetul special pe care-l fac ouăle puse la clocit cari au pui în ele și sunt aproape de scos puii.
- Hotar, -e,** Expres. 1. *L-am gonit 9 (7) hotare.* L-am gonit mult, l-am gonit pîndă l-am lăsat de urît (pîndă și-a pierdut din urmă).
2. *Moșia Mîleștilor e hotar cu cea boierească.* Se învecinează, este hotar în hotar cu...
- Hotări, (a se), 1.** *A se învecină cu = Se hotărăște cu...*
2. *Vezi Zăurdî.*
- Hotărit, -ă,** Expres. 1. *E frumoasă hotărit! E picată,* e ca o zână, e scrisă!
2. *Laptele s'a hotărit!* a începe a strică (cel dulce), a se zăurdî, a se serbezi. *Țesătura hotărită = țesută neregulat,* când mai des când mai rar.
- Hupî, (a se, -ese), A se leșu,** a se hămesi, a se pocălîti.
- Hurubiște, (hurubiști), O hurubiște de casă.** O șandramă, o surupătură de casă, o dărăpănatură, o chichineașă.
- Husmî, (a se, -ese), Expres. M'am husmit cu butoiul.** M'am luptat cu butoiul, m'am căsnit mult cu butoiul, mi-au căzut mușchii luptându-mă cu... (E vorba de mușchii de pe șale cari dor grozav și trebuie trași sau mai bine ciupîți ca să-și vie în fire).
Husmeală, -eli.
- Hușupină, -i,** Denominație injurioasă adresată femeilor *mătăhoase și năroade.*
Sinonime: magaoaie, boală, moardă.
- I
- Iaca-cîne, (Iaca-cui),** Eufem. pentru Dracu, Împelițatul. *Fîre-al iaca-cui!*
- Iapă, -e,** Expres. *A umblat pîndă i-a stătut iapa!* A curmat pămîntul, a cutreerat pretutindeni.
- Iarbă, (iêrburi),** Expres. 1. *Sunt de-o iarbă cu...* *Sunt leat cu,* sunt deodată cu, sunt tot de-o vîrstă cu...
Sinonim: De-un lapte cu...
2. *Te ține iarbă (cu ce mîncăși).* Mîncăși ca o pisică de pușin, te duce vîntul cu ce mîncăși.
- Iarbă-verde,** Expres. *Din pămînt, din iarbă verde să mi-l aduci!* De unde-ai ști, de unde n'ai ști, să..., din *piatră seacă,* să..., să te faci luntre și punte numai să..., să faci pe dracu'n patru și să...
- Iâsmă, —** Arătare, slută.
Aghiasmă mare.
- Icl, (adv.),** Expres. *D'ici de loc =* Imediat, napristîn, cu nepusă-masă, fără răgaz.
- Iepșună, -i, —** Iapă (pejorativ). *Iepșînd.*
- Iêpure,** Se zice uneilor părți din carnea porcului, *L-am făcut — scăpat —* L-am gonit de l-am lăsat de urît.
- Iertat, -ă,** *Femea iertată de flori =* Femea care —, fiind bătrână sau din alte cauze — nu mai are menstruația (*sflo-rile*).
- Imisi, (a se, -ese), A tînji,** a se topi pe picioare, a se uscă din picioare, a se opăci.
Imisât, -d, degenerat, pimnicit.
- Impută, (a, eu luput).** Expres. *I-ă imputat pomana cuiuă.* I-a scos ochii cuiuă că a primit sau a dat o pomănă (astfel de pomănă ne mai avînd va-

loarea ei mistică); a face o pomană cu gând îndoit, cu părere de rău, a da de pomană cu *mâna tremurând* (de avarizie), etc. A face o pomană nepremită de Dumnezeu și de răposat din cauza *inimei negre* a celui care o face. A *critică*, în orice fel, o pomană.

Inimă, -i, Expres. 1. *Nu le pune și tu toate la inimă!* Nu te sinchisi de orice, nu te teși!

2. *Mi s'a tăiat dinspre inimă, Mi s'a luat dinspre inimă.* M'am scârbit.

3. *Băgă inimă în tine! (Fii cu inimă în tine!)* mai *inimează-te* și tu!, inimă de putrigai, n'am un cuțit să te tai!, simte-te și tu!

Sinonim: *Ia-ți inima'n dinți!* = hotărâște-te odată!

4. *Nu e (om, viță, lucru), pe inima mea!* Nu e pe placul meu, pe gustul meu, nu se potrivește cu mine, e *departe griva de iepure*.

5. *I-am băgat un fier rece la inimă* (un cuțit): L-am făcut să se pătrundă de frică, i-am tras o *sfântă* de spaimă, i-a *sărit inima* din el, i s'a făcut inima *cât purecile* (cât un bob de meu), i s'a *zburat* (retezat) *inima*, i-a *plesnit* (crăpat) *fierea în el de frică*.

6. *Nu-i stă inima la loc!* E tare neliniștit. Cu inima pe pământ (ca pământul). *Îmi stă inima la loc. Mi-a venit inima la loc.*

7. *L-a lovit inima.* L-a lovit părțuca, urdinarea, cufureala.

8. *Să dai și tu (pomană) ce te lasă (sloboade, părâște) inima.* Să dai de voie și cât crezi — de pomană.

9. *Mi-a rămas la inimă.* = Foarte plăcut și apreciat.

10. *Mi-a mers la inimă!* Mi-a plăcut foarte mult.

11. *N'am luat sărat pe inima (limba mea). Nu pot să beau vin pe inima goală.* Nemâncat, *negustat*, *poate să ia năfură*; il *spurec* cucul (mânzul, etc.).

12. *Nu-mi dă -- brânci la însurătoare.* Nu mă 'ndemn să mă'nsor.

Intră, (a), Expres. 1. -*Pânza mai intră la apă.* Se scurtează după ce e spălată.

2. *A intrat la apă!* Ai dat de dracu, ai pășit-o!

Intrădără, -i, Ochiuri, în lemn, vârtejuri, nodozități, fibre de lemn sucite, strămbe care nu se pot tăia drept de sculele tâmplarului.

Lemnul ăsta are intrături (e deci fără valoare mare).

Întrică, — Intrigă, vrășmașie. *Sunt la întrică.* Sunt la cuște, sunt vrășmași de moarte.

Isănție, — Esență oțet.

Ismeni, (a se, -esc), A se preface, a se fuduli, a se fasoli, a se da drept ce nu este, a fi nenatural (afectat), a *face pe farmazonul*, a face pe-al dracului.

Ismui, (a, -esc), A da cu *iăsmă* (aghiasmă mare = apă sfințită la Bobotează) pe un lucru întinat, pângărit — spre a-l curăți.

Isprăva, (Pl. neîntreb.), Expres. adverb. *De toată —.* Cu desăvârșire, de tot —. *M'am golopănit de toată —.* Am rămas numai în piele, sunt *gol cu năpul* (Coșbuc) sunt *gol pușcă*.

Isprăvanie, {
(Isprăvenie), { Pl. neîntreb.

Expres. 1. *Rămânem tovarăși până la isprăvanie.* Până la urmă de tot, până la sfârșitul sfârșitului.

2. *A făcut lucru de isprăvanie (isprăvenie).* Un lucru desăvârșit (*de-ajuns*), operă de maestru.

Iușdi, (a se, -esc), A se *incontră*, a se împotrivi, a se *impuldi*, a se *lua la colți* cu... *Iușdeală*, -eli..

Iutegân, (Iufigân), -ă, Vrednic, iute din fire, *bărbat*, inimos.

Iuți, (a se, -esc), Expres. *S'a iuțit și el!* S'a 'nvrednicit, a deveni iute în mișcări. O mâncare, în care se pune ardeiu, se *iuțește*.

Izădă, (Sing. tant.) Risipire; cheltuire nebunească «*Banii strângătorului în mâna izăditorului*». Cf. Ardeal *ozădi* = a izădi.

Izân, (a se), A se strică, a se degenera, a se spăla rău (vorb. de rufe). *Bag în izând; izănit, -ă*.

Izmână, -ene, Expres. *Asta a venit cu izmenele pe ciomag, și acum s'a chia-burit*. Sărac lipit.

I

Îmbăieră, (a, -ez), v. *baieră*. A *imbăieră* o oală. A-i face o legătură de sfori ca să o poți purta verticală.

Îmbol, (a se, -ese), A se cumpăni să cadă.

Îmboțat, -ă, Bosumflat, suparat, necăjit, cu buzele umflate.

Împăiă, (a se, -ează), Expres. *Oile s'au împăiat: acum le putem tunde!*

Când usucul (grăsimea părului) se saltă de pe piele spre vârful părului, atunci oile sunt *împăiate* și bune de tuns.

Împănă, (a, -ez), 1. A înlocui boabele de porumb care n'au încolțit, a pune din nou porumbul pe unde n'a răsarit. *M'am dus și eu la împănat (de porumb)*.

2. *Au împănat pământul!* Au umplut pământul, nu te poți întoarce de râul lor, unde te 'ntorci tot cu ochii de ei dai, *au împânzit pământul*.

Împăroșă, (a se, -ez), A-i da perii (tu-letele), a se umple de păr.

În Prav. Mat. Basarab:
— *Împăroșindu-se* — cu acelaș sens, pag. 304.

Împărșitură, (împărșituri), Pomană trimisă la domiciliu (constă din ulcior, oală, moșchiori (moșidri), colivă, ouă, mâncare, etc.).

Am trimes pe Nae cu împărșituri. (Dela pomana cea mare pusă în curte, pe la casele oamenilor).

Sinonime: *bucdătură*.

Expres. *N'ai să mai vezi, din partea lui nici bucduță!* N'ai să- mai vezi făcând pomeni în amintirea ta.

Împepenă, (a se, -ez), A se învultii, a se face ca un grășin, a se împlini, a se face ca un malul, a se face durduflu, (*dordoflu*).

Împlini, (a), Expres. *Cu mine n'o împlinește!* Nu i se prinde, n'o scoate la cap — cu bine, nu moare cu capul pe perină.

Împlinit, -ă, Rotofeu, încernat, durduflu, *împepenat*, ca șutul, trântit dela putineiu cu zăr.

Împoflat, -ă, Îmbufnat, cu buzele umflate, mofluz, «*îmboțat*», incuiat.

Împrilostit, (a, -esc), A se face stână, (împietri), a nu se mișcă, a fi «*înfierat*» de draci, a înțeleni, a se împiersă. *Că nu te-or fi împrilostit dracii!* Că nu te-or fi *înfierat dracii (împiersat)?!* În Maramureș: *Împrelostit*. (Bârlea, op. cit., vol. II, pag. 9).

Împrilostit, -ă.

Împroșchiat, -ă, Supărațios, cu restul la brău, țâfnos, arțăgos, *otrăvit*, par'că-i tot plouă și-i ninge.

Împupuță, (a se, -ez), A se împopoțona, a se împăună, a se găti cu prea multe zorzoane (*zarpăle*).

Împușcă 'n-crucl, Denom. injurioasă. Zănatoc, *E un împușcă 'n cruci! Dă cu barda 'n Dumnezeti!*

Înainte, adverb, Expres. *E vremea 'nainte!* Mai avem a face unul cu altul! Munte cu munte se 'ntâlnește, dar om cu om! Mai vine el Drăguș la căuș!

Încălierat, -ă, Expres. *Porumbii stau încălierăți în pădul*. S'au jilăvit și s'au făcut brazdă, s'au mucigăit și trebuiec *prefirați* și aleși.

Încălel, (a se, -esc), La copuția cănelui și a cățelei (cățălăreață), când organul genital masculin nu mai poate ieși, se zice că acești câini sunt încăleți.

- Verbul *încălcî* și adj. *încălcît*, -ă, *încălcăeală*, -eli, nu se întrebuințează decât numai în acest sens.
- Încântă**, (a, a se, eu încânt), A amăgi; a înșelă. (Cf. lat. *incanto*).
- Încăpută**, (a, -ez), 1. A pune căpută la încălțăminte.
2. A încherbă, a legă două 'ntr'un teiu. *Când le 'ncăputează omul pe toate — atunci moare!*
- Încărcătură**, (încărcături), Expres. *Să nu mă scoți din sărite: că se arată încărcătură (la ceașă)! Stricăm căruța, o dăm dracului de treabă, îți încarc ceața de potârniği, ne stricăm la ceașă, o iau pe foaia ailaltă.*
- Încărnat**, -ă, Plin de carne, înșpîțat, arănit.
- Încercă**, (a, eu încerc), Expres. *M-au — hoși* = Au dat să mă calce, s'au încercat să spargă (să mă fure).
- Încercătură**, -i, Partea ce se ia din dulceață, când fierbe, spre a se încercă. Fetele nu mănăncă încercătură de teamă să nu le înșele flăcăii.
- Înceiat**, -ă, Se zice: 1. despre paseri de curte care nu au de gând să ouă. *Găina e înceiată.*
2. Despre nuci grele de spart. Găinile ș. a. care sunt gata de ouat și li se albesc urechile; sunt descheiate, iar nucile pe care le spargi între degete: descheiate.
- Încherbă**, (a), Am încherbat ceva parale. Am scripuit, încropit, am înodat două într'un teiu; am făcut rost.
- Închină**, (a se), Expres. *Te 'nchină că s'a dus!* Se prea poate să... Nu e exclus ca...
- Închipul**, (a, a se, -esc), Expres. *Cum te-ai mai închipuit? Cum te-a 'nchipuit Dracul?* Cum te-ai travestit, măscuit!
- Închis**, -ă, Posăc, ursuz, par'că-i tot ninge și-i plouă, dugoș.
- Închisoare**, -i, În afară de însemnarea știută, *curte, împrejmuire; garduri.*
- Închiulfăni**, (a se), A se legă peste cap cu un tulpăn, a-și legă *chiulăful* (cocul).
- Încocoră**, (a se, -ez), A sta mândru, cu capul sus (vorbind de cai).
- Încodură**, (a se, -ez), A se împotrivi, a se pune de pricină, a se mândri.
- Încontră**, (a se, -ez), A se pune de pricină, a se împotrivi.
- Încornoră**, (a, -ez), A spune mai mult decât e în realitate, a face din țanțar armăsar.
Prea o încornorezi și tu! E o adevărată poveste (scornitură) ceace spui!
- Încovrigi**, (a se), A se face covrig, a se face cocărlă.
- Încredință**, (a, -ez), A jură (la o judecată), a pune mâna pe «sfânta».
- Încrucl**, (a se, -esc), A se cruci, a se minună, a rămâne uimit, cu gura căscată.
Se 'ncrucește de asta ca de dracu!
- Încrudă**, (a se, -ez), Păinea, dacă o rupi imediat după ce e scoasă din cuptor, se *încrudează* (devine necoaptă).
- Încuia**, (a se, eu mă 'ncui), Expres. *M'am încuiat!* Sunt constipat. *Încuietură* = Constipație.
- Îndemână**, (a se, -ez), A se ajutură (reciproc), a-și da ajutor. Expres. 1. *M'am îndemânat (cu cutare) cu boii.*
Sinonim: A se amână.
Expres. *M'am amânat cu el...*
- Îndopă**, (a), 1. A îngrășă prin multă mîncare.
2. A pune un dop la sticle, etc.
3. A scoate un dop la penele verde (*îubenită*) spre a vedea de s'a copt.
- Înduvigă**, (a, eu înduvighez), A chîti, a împături, a răsfîrînge.
Înduvigat, -ă.
- Înecă**, (îneacă), (a, inec), Expres. *A-și inecă sufletul.* A-i da «sufletului» de toate (mîncare multă, băutură, femei, tutun, etc.). A se *îndopă* cu de toate.
- Înbe**, -uri, — Revărsări mari de ape, puhoiae.

- Rufe înecate* — Nespălate bine, izănite, vinete, *de latră câinii la ele.*
- Înlăță**, (a, -ez), A îmbracă în fețe de pernă burdufurile de pernă (pêrină).
- Înfipt**, -ă, În afară de sensul cunoscut mai are și sensul de : *obraznic, îndrăzneț*, care se înfițe la orice, nu se dă în lături de a...
- Înfirot**, -ă, — Cu firele distincte unul de altul, răsfirat. *Cu mustața înfirotă.*
- Înfurei**, (a se, -esc), A sta împotriva cuiva, a se lău în colți cu — a se împotrivi. *Se înfurcă cu mine!*
- Înfiurătură*, -i — Confluență.
- Îngădui**, (a, a se, -esc), Expres. 1. *Mai îngăduie puțin!* Mai așteaptă nițel.
2. *Se îngăduesc amândoi — de minune!* Trăesc în armonie.
3. *Mă mai îngădui cu...* Mă mai ajut cu cutare vecin.
- Îngâmbă**, (a), A prinde cu mâna, a pune mâna 'n gâtul cuiva, a pune *ghiara pe*. *L-am îngâmbat!* Am pus laba pe el!
- Îngârlui**, (a se, mă 'ngârlui), A se *în-hăit*, a se amestecă cu, a avea relații amoroase cu, a se *încărdui* cu, a-și *băga 'n plug* cu, a se *închârhom*.
- Îngătu**, (a se, mă îngătu), A înghiți, a se *înodăcăi*; a se *rătoi* (când vorbește), a se *fălău*, a se *făldău*, a se *lăudă* (*de cură țărâna din pod*), a face curaj.
- Îngbioldi**, (a, -esc), — A. da ghionși, a da pumni.
- Îngrăd**, (a se), A se înțelege cu, *a se da bine cu...* *Se îngrădește bine cu...*
- Îngroșă**, (a), Expres. A *îngroșat din obraz* = A suportat rușinea și a mers înainte, a îndrăzni.
- Înhoholi**, (a, a se, -esc), A întâfășă, a îmbracă în nouă cojoace, a *încotoșmăna*. *Înhoholit*, -ă, *Înhoholeală*, -eli.
- Îninișă**, (a, a se, -ez), A se îmbărbăta, a da curaj, a prinde pe putere, a prinde curaj.
- Acelaș verb cu acelaș înțeles la N. Bălcescu: *Lupta dela Călugăreni.*
- Înlesni**, (a se, -esc) = A avea tihnă, răgaz, puțință de lucru. *Să ne mai înlesnim!*
- Înmurgite**, Expres. adverbială. = *Pe 'nmurgite* = În *capul murgului*, în capul serii, odată cu seara.
- Înnăuntru**, (Fără altă formă) = Țările din Apus (în *special Ungaria și Austria*).
- S'a dus înnăuntru* — în Apus.
- Înodă**, (a se), 1. A se *încălci* vorbind de câine și cățeș în actul copulației.
2. *Carul s'a înodat* = s'a răsucit în loc și nu mai poate merge.
- Adj. *Înodat*, -ă, = *Înșpătat*, *voinic*, *hăitoș*.
- Înodăcăi**, (a se, -esc), A se lăcomi la mâncare, a i se bate caliciei la gură.
- Înșoldăți**, -e, (sing. neîntreb.), *Șoldă țold*, *cot la cot* cu cineva, umere lă umere cu cineva, nedespărțit de cineva.
- Înșonă**, (a se, -ez), A se întremă, a se *împiciorogă*, a se pune în picioare, a se împuternici, a se restabili după o boală, a se înșocăla.
- Înșpicat**, -ă, Culoare (neagră, albastră, etc.) care are prin ea și câte un firioșor alb.
- Postav negru înșpicat.*
Calul e murg înșpicat.
- Înșpițat**, -ă, (Vorbind de oameni, animale): *Voinic*, *voinic ca bradul*, *rupt din munte*, *rupt din mal*, *ca piatra (pietros)*, *învulbit*, *împlinit*, *om din plin*, *nărodul cu totul*, *jipăni*.
- Înșăcunat**, -a, = *Negru la față*, *posac*; *smolit*, *par'că-i tot ninge și-i plouă*.
- Înșăfoșat**, -ă, — *Țăje înșăfoșate* = *Doldora de lapte*, *încetărate*.
- Întâmplă**, (a se), Expres. *M'am întâmplat acolo*. S'a întâmplat să fiu de față.
- Înfănat**, -ă, Așezat provizoriu, gata să cadă.
- O ușă înfănată* = gata să cadă, nefixată bine în balamale.

Înfărcă, (a, eu infărec), 1. *Ploile au înfărcat*. Nu mai plouă, — dela o vreme.
2. *Unde-a'nfărcat dracul coptii*. La dracu'n prasnice, la măruL-Roșu pe locuri de neumblat.

Întimpinat, -ă, — Care s'a 'ntălnit cu Șoimănele (*Ale-Sfinte*) și cu oricare alte duhuri-rele și a fost pocit. Se descântă de *Întimpinat (-are)* sau *Întimpinătură*.

Întinsoare, (pl. neîntreb.), Expres. *E o întinsoare bună până la...* E o bucată bună de parcurs până la..., *îți ouă găina în traistă până la..., o fugă de iapă până crapă până la*.

Întoarce, (a se), Expres. 1. *Tutunul s'a întors* — S'a jilăvit din uscat cum eră.
2. *Mi s'au întors mâțele pe dos!* Arată greața (scărba) produsă de o prveliște spurcată. *Am (otănit) vărsat până mi s'au întors mâțele pe dos!*

3. *Sluga asta îmi cam întoarce vorba și am s'o pămui!*

Răspunde, bombănește, *cam sporește la vorbă*, e obraznic: *eu zic una și el zice zece*.

4. *Întoarce-i și tu ce-a cheltuit!* — Restitue-i partea ta!

5. *Baba fi întoarce*. — Îi descântă, îi desface farmecele.

6. *Am întors bicul*. L-am făcut impropriu pentru *goană*, întorcându-i testiculele.

Înfolă, (a, -ez), — A pune un *șol* (*șoală*) cergă pe cal, bou nădușit.

Înfoli, (a se, -ese), A se îmbrăcă mai bine, a se agonisi mai bine, a se chibzuri și el mai ca lumea.

Înfolit, -ă.

Întreg, -ă, Expres. *Dacă am văzut, am luat-o prin întregul (pe zăpadă)*. Am croit-o pe unde nu eră părție. (*Zăpada* bătută de picior sau de sănii).

Întuneca, (a se, Expres. *Îi întunecă de câte ori te vede!* Se posomorăște, se

topsăchează, îi faci venin, când te arăți, scrășnește din dinți.

Sinonim: Îi ninge și-i plouă, I se înorează, n'are ochi să te vadă, par'că vede pe dracul.

Întunerec, Expres. *De-ți dai cu deștele 'n ochi! Beznă, iad*.

Învăli, (a se), S'a învălit varza; pânza, gândacul de mătase, mireasa însovnită.

Învărti, (a se, -esc), Expres. 1. *S'a învărtit pământul cu mine (de trei ori)*. Arată marea uimire, nedumerirea (amețeala adusă de o boală sau de o veste grozavă).

2. *S'a mai învărtit și el!* (de bolnavi). S'a mai înciocălat, s'a mai împiciorogă, i-a dat în de (în șpre) bine, s'a făcut vârlăv. || *M'am mai învărtit de parale* — Am făcut rost de *zamă de franci*, am înodat și eu două într'un teiu. O învârtește bine = Îi merg bine afacerele, se dă bine cu...

Învierșună, (a se, -ez) = A i se face de vier unei purcele, *sarcastic* pentru femei.

Învierșunată.

Înviolă, (a se, -ez), A se mâniă, a se infuriă grozav, a-și ieși din sărite (pepeni), a spumegă de mânie, a fi turbat de mânie.

Înviță, (a, -ez), A asmuți, a intrigă (băgă fitiluri).

Expres. *El m'a învițat de l-am bătut pe frate-meu!*

Învulbi, (a se, -esc), A se încarnă, a se mări, a se înșpăta, a se face *groasnic*, cu mâinile curmate.

J

Jarcalète, -fi, — Desmănțău, orbete, blenderu.

Jip, (pl. neîntreb.), — Jeg, slim, râp.

Jirfă, = Berechet, bișag.

Jordea, v. *Smicea*.

Jucă, (a), Expres. *Îi joacă paraua (banii)* = I se găsesc mereu bani în casa lui, nu e un om lipsit.

Jug, -uri, Expres. *Trage în jug de fier!* Se luptă, din greu, cu viața, *vai (de) mama lui, e la mare ananghe, a intrat la apă,* în vâltoare.

Junle, (pl. neîntreb.), Virginitate, feciorie, fetie.

Expres. 1. *I-a luat junia* — a desfetit-o a cebăluit-o, a schidolit-o, și-a bătut joc de ea, a răsuit-o, a desvirginat-o.
2. *I-a pus 5 pogoane: drept-junia ei.* Când un vădov se însoară cu o fecioară, îi face dar fecioarei, pentru virginitatea ei — mai mulți bani sau chiar pământ!

Juveni, (a, a se, -ese), A roade, a jupul. *M'a juvenit ghiata, Cahul a fost juvenit de ham.*

Juveneață, -eli, Juvenit, -ă.

Juvenitură, -i.

L

Lăcomi, (a, a se, -ese) = A mănca (a se purtă) cu lăcomie, apucător.

Lăiete, eți, (Dela lăie = ceată de țigani cu corturi, zlătari).

Țigani cu plete lungi și unsuroase, zlătari, țigani cu corturi.

Landră, (Singura formă), Expres. Se ține landră — Șir, încârduiți, cărnat, ca căcatul porcului.

La 'nlête, Expres. adverb. La 'ndemână, la loc potrivit.

Expres. *Pune sita la 'nlête.* Pune-o așa ca să știi de unde s'o iei, cu ușurință, când ai nevoie de ea.

Lăpădătură, -i, Figurat: avort, lepădare, pierdere. Expres. *Am avut și vre-o trei —!* *Cutare și-a bătut nevasta borfoasă și a lăpădat (copilul)!*

Lapte, Expres. Baniți erau ca laptele — noi-nouji.

Lapte-de-pasăre, Lucru imposibil. Ceva analog cu latinul hircos mulgere.

Expres. *Să-mi fi cerut și lapte-de-pasăre, și i-aș fi adus!* Ca în povești, să-mi fi cerut ceva imposibil, și tot i-aș fi adus.

Lapte-de-bou este o fiertură din semințe de dovleac pisate, care se mănâncă în posturi de țărani. E foarte gustoasă.

Lărgi, (a se, -ese), Expres. M'am mai lărgit și eu cu curtea! Am mai cumpărat loc alături și am făcut curtea mai mare.

Lășă, (a se), Expres. Mă lășasem de viață! Mă desnădăjdiseam.

Lăstina, (Fără altă formă), Expres. Îmi dau eu — cu el. Îmi dau eu nătrele cu el; îl lucrez eu pe el; am să mă războiesc cu...

Lat, -ă, Expres. Are pe el de-ăi lați = Păduchi.

Laț, lațuri, Ochete de frânghie. Expres. Își puneă — în gât! Se căia amar că... se da de tâncul morții că, se căiește cât o fi, își pune unghia în gât că...

Lațe, (Sing. neîntreb.), Zbilțe, păr mare, lățos (despre oameni și despre animale). Are niște lațe în cap: ca un popă. Căinele ăsta e lățos (ciobănesc, zbilțos, îmbrăcat).

Leafă, (pl. neîntreb.), Partea lată de la bardă (secure) cu care lovești în lemn.

Leasă, Expres. Căii au făcut leasă porumbul — L-au culcat jos, palangă.

Leasă, (pl. neîntreb.), Lăstăriș des, crâng des (cu nuiele).

Expres. *Porcii au făcut porumbii leasă* — I-a făcut palangă, i-a culcat la pământ.

2. *Prin leasă e iarba bună (deasă)* — iepurele sare de unde nu te-ai aștepta. Și din Nazaret iese ceva bun.

Leat, Sunt — cu el de-o seamă, toți deodată cu...

Legat, -ă, — Impotent, * cu cununiile le-gate * de o vrăjitoare.

Legătură, -i, = Expres. *Bărbatul nu e legătură de picior = ceva neînsemnat.*

Lemn, Expres. 1. *A rămas lemn.* A rămas înmărmurit, crucit, ca stana de piatră, împietrit, înlemnit, uimit peste măsură || sărac, sărac de n'are cu ce-și sără mămăliga, numai cu apă în vadră, sărac lipit (*luciu*).

2. *Îi plâng și lemnele de milă* — Sunt lacrimae rerum.

Lesni, (a se, -ese), A se iefteni lucrurile. *S'au lesnit toate! M'am mai lesnit și eu!* Mai am și eu răgaz să fac ceva.

Leucă, leucă, Expres. 1. *Făcut leucă!* Adus, ca cobilița, făcut obadă.

2. *E cam lovit cu leuca.* E țâcnit, smintit, nu e 'n toate sămbetele.

Limbă, Expres. *Să-ți înghîți limba după...* Foarte bună mâncare.

Limburiș, -uri, = Escrescența din înghîțitoarea omului.

Lîmpăi, (a, -esc), Onomatopeu. A lînge (câinele sau pisica). *Bucatele le-a lîmpăit mîful!*

Lînge, (a se), Expres. *Te-ai lîns pe bot!* = Te-ai lipsit de ceva!

Lîngură, -i, Expres. *Împarte lîngură cu lîngură = Împarte frățește o avere moștenită.*

Lipân, *Vaca e lipan* — e blandă, e nemîncată, e știucă.

Lipi, (a se, -ese), A se face-știucă (*blană*) de foame, a se hupî, a se coleși, a se leșu. Se aude și verbul: *deslipi* = a se sătură, a se descoleși, a se deshuși. *A-i lipi vre'o căteva = a-i da de chel-tuală, calcavure, potârnoși.*

Lipie, (lipiei), *Îi e vorba cu* — E plăcut, captivant la vorbă.

Litră, -e, Expres. *Vorbește din litră.* Vorbește la beție; vorbește rachiului, nu ei; vorbește din oală, dela chef, la o chefeleală; ca omul când s'a cam făcut (trecut).

Loșit, -ă, Lânced, slăit de puteri, stors de vlagă, (snagă), prăpădit cu totul

(de boală, de abuzuri), care zace: obială.

Lovêle, (pl. tantum), Bani, gologani, zimși, sfanți, zamă de franci. *Nu sunt lovêle!* N'am (pară) chioară, n'am franci, sunt tînichea, sunt lefter.

Lovi, (a, -ese), Expres. 1. *Omul care-a vrut să-mi cumpere purceii m'a lovit cu nimic!* Mi-a dat un preț de batjocură, mic de tot.

Sinonim: { *Vrea să-i dau de pomână.*
Vrea să-mi ungă ochii cu nimic.

2. *Ciurciuveaua nu se lovește la tocul ferestrii*, nu se potrivește, nu se nime-rește.

3. *L-a lovit (izbit) într'o Joi (boala).*

Luă, (a, a se, eu iau), Expres. 1. *S'a luat de ochii cu...* S'a 'ndrăgostit de... S'a luat cu...

2. *A luă pe cineva în picioare.*

A disprețui, a-l luă 'la vales', a-i pune vorbele la cur.

Copiii m'au luat în picioare. Nu mai am nici-o autoritate (crezământ) la... (în fața lor).

3. *Fata asta nu se ia după mine!* Nu mă imitează, nu-mi calcă 'n urmă, nu-mi ascultă povața de mamă (la lucru, la purtare, etc.).

Lûbenișă, -e, Expres. *Sătul lûbenișă = Dă burta din el de sătul ce este, omori păduchele pe burta lui.*

Luci, Expres. *Sărac-luci.* Sărat lipit pămîntului.

Lucru, Expres. 1. *E frumos: lucru-mare.* E ca un nasture, e frumos nevoi-mare, ca un grăunte, nespus de frumos, picat.

2. *La 4 ne lăsăm din lucru* — Încetăm lucru.

Lulea, -ele, Expres. 1. *A ajuns la — lulele = la grésii, la covrigi, a sărăcit rău.*

2. *Făcut lulea = beat frânt, — turtă.*
3. *A dat luleaua prin cenușe — a dat-o*

dracului, a feștelit-o, a buclarisit-o; a schimbat cu mă-sa (de fete).

Lume, Expres. adv. *Ca lumea* (ca draga de —); *ca nelumea* = Cum trebuie, cum nu trebuie.

Lumina (a se), Expres. 1. *Mi s'a luminat înaintea ochilor*. Am scăpat de-o mare grije, pacoste, belea.

2. *Mi s'a luminat în pădure* = Mi s'a făcut ziua în pădure.

Lup, -i, Expres. *Asta e decând eră lupul căfel!* Din alte vremi, din alte poatoape, *dela moși-putrezi*.

Expres. sinonimă: *Dela Moș-Adam*.

Lut, (Pl. neîntreb.), Jeg, murdărie, rapăn, răp (ca la porc).

Adj. *Lutos*, -oasă, = Slinbș, jegbș, imbș.

Expres. *Să te faci lut și pământ*. Să te supui fără murmur, ca să trăești bine, să te faci *miere de găleată*.

M

Măcău, (Pl. neîntreb.) Coadă calului tunsă cu totul de păr. *Măcăul coadei*.

Măcinș, (Pl. neîntreb.), *Moara are măcinș* = are *povară*, are de măcinat saci de bucate, e *gloată* la moară.

Mărieș, fig. Vin prost: acru.

Magaoale, -i, Mătahălă; femeie urită (prost îmbrăcată).

Măguri, -i, O ridicătură mai mică decât dealul.

Maje, măji, Legătură de table de fier (*tindichea*).

Mal, -uri, Expres. *Olteful eră din mal până n mal* (ras cu malul).

«Venise mare», eră Dunăre, eră *șuna cu malul*, umpluse toată albia lui de ape.

Mălură, (Pl. neîntreb.), O boală a păioaselor. Necurățiile cari rămân dela topirea metalelor și dela facerea săpunului, etc.

Mămăligă, Expres. *A prins mămăliga coaje!* S'a boierit și el, face pe grozavul, S'a suț scroafa în salcie.

Mână, -i, Expres. 1. *Mi-am luat mâna de pe el*. Nu mai vreau să știu de el, *l-am lăsat de capul lui*, nu-l mai ajut (povățuiesc), a-l lăsa în voia Domnului.

2. *Omul îmi umblă în mână*. E pe inima mea, e pe sufletul meu, pe placul meu, cum îi cânt, așa-mi joacă.

3. *Copii de două mâini*. Copiii bărbatului și ai femeii văduve cari se căsătorec a doua oară aducând fiecare copiii lor din primele căsătorii.

Se mai zice și: *Lasă Dumnezeu (oameni) de multă mână* = de toate felurile, grădina lui Dumnezeu e plină de felurimi de oameni. E bogat Dumnezeu...

«Și tinără și bătrână —

le făcuiu toate de-o mână».

4. *Nu-mi ajungi în mâni!* Te sfășiu, te rup bucăți, praful și pulberea se alege de tine când te-oiu îngâmbă. *Cară căcatul ți din ține, când...*

5. *Au luat (porumbul) prin mâini*. Repede l-au terminat de curățat, repede i-au făcut ce i-au făcut, au lucrat cu iușeală ca la clacă: și mai bine și mai rău.

6. *Să-mi scape și mie o bucătură din mână!* — O pomană dată cu mâna mea.

7. *Te duci noaptea în pivniță, fără lumină — pe mână* = Pe dibuite, orbecând.

8. *La pomană să le dai bucături pe mână* = la fiecare, în parte.

9. *Am mână bună*. A luat (furat) cu mână rea. Aducător de noroc || de pagubă; cobe || prielnic. Sunt unii cari unde pun mâna, pune și D-zeu mila; alții sunt *seci de noroc*: pe ce pun mâna (ochiul), se usucă.

10. *Are obiceiul de cam pune mâna!* (Eufemism) cam bun de ghiară, e hoțoman = șterpelește, svântă pământul cu furatul.

11. a) *Îmi vine (îmi e) peste mână!* b) *Nu-mi vine pe mâna asta*.

- a) Nu-mi vine bine, nu-mi vine la so-coteală;
- b) Pe partea cutărei mâini sunt stân-gaci, nu pot face cutare lucru pe dreapta (stânga).
12. *I-a pus-o în mână!* L-a înșelat, l-a pengelii!
13. *Nu pune mâna pe nimic (nici să ridice un paiu de jos).* Șade muscal, șade de lemn, ca bizadeaua.
14. *Te ține de mână cutare că ai făcut așa.* E martor cutare.
15. *Se duce par'că-l pui cu mâna.* Se duce glonț; cum se duce-așa se duce; neațo-neațo.
16. *Uitași dela mână pân' la gură!* Mare uitoc mai ești!
17. *Te-ai spălat pe mâini de cutare lucru!* L-ai pierdut, și l-au furat.
18. *Să te speli și să pui mâna pe...* Lucru frumos, de înaltă distincție, bine lucrat.
19. *Am dat mâna cu moartea.* Belisem ochii în grindă, eram pe ducă, cu un picior în groapă.
Sinonim: *Am dat ochii cu moartea.*
- Mâncă, (a),** Expres. 1. *Își mănâncă de sub el (de sub ăngluit).* E calic de n'are pref, e avar cumplit.
2. *Sunt mâncat eu de cutare...* Știu eu câte parale face, cât de rău e.
- Mâneătorie, -li,** — Dilapidare.
- Mâncătură, -i,** 1. Eroziunea scoarței pământului, scobirea de fâgăș (hududbiu). *S'a făcut o — alături de drum.*
2. Anumite boale (sifilisul) produc mâncături la nas, buze, spurc, rac. *Mi s'a năstimit o mâncătură.*
- Măncovișă, (Singul. tantum),** Denominație injurioasă pentru o femeie sau o vacă mare, bleoncoasă.
- Mangoană, (mangoane),** Scroafă grasă și mare || Denominație injurioasă pentru femeie sau vită grasă, bleoncoasă, greoasă, mătahăloasă.
Sinonim: *Măncovișă, -e.*

Mâni-Mâni! (interj.). Cu care se chiamă rațele. Cu caracter de alintare (diminutiv): *mânișele!*

Mâniă, (a, cu mâni), Expres. *Să nu mâni pe Dumnezeu!* Să nu cârtești (murmuri) împotriva bunătăței lui Dumnezeu, atunci când El și-a dat daruri bogate și tu te tot plângi de sărăcie.

Măr, Expres. Bătut-măr! *Frunza inului! frunza frasinului, de lumânare, ca pe hoții de cai, de-a spus și laptele pe care l-a supt dela mă-sa, a chină-ca pe Domnul Hristos!*

Mărdăgi, (a, a se, -ese), A se întina, a se prihăni, a se păta, a se murdări. (Numai în sens fizic).

Mărdăgeală, -eli.

Mărdăgit, -ă.

Maré, adv. Expres. Vorbește mare = cu ifos, cu aroganță, cu restelu la brâu, provocător, *a spargere de cap.*

Mărgăritar, Expres. Un mărgăritar de copil. Expres. de duioșie sinonime: *un liliac, un grangure, o bucătură, un nod (ulceă), de copil (pentru copiii mici).*

Mărgine, (mărgini), Expres. *Ne-a dat dracului dela o margine!* ne-a drăcuit (drămuit) cu tot neamul, *n-a scăpat os nărăcuit* din noi, *ne-a dat dracului pe rudd pe sămânță (până la al nouălea neam).*

Mărinosu, Poreclă de om.

Mărită, (a se), Expres. *Urzicele măritate nu mai sunt bune de mâncat.* Urzici bătrâne — cari au legat rod (sămânță).

Mărsănă, (Fără altă formă). Denominație injurioasă la adresa iepelor: *Hi! măr-săna!* Hi! rogojina!, *hi căzătură!*

Mărșav, -ă, (În sens fizic sau moral). Slab, costeliv, prăpădit, *căruia i se ține din pușin, să-l suflă și să cadă jos.*

Mărturie, -ii, Expres. 1. *Stă și el drept-mărturie.* De formă, *cu numele numai.*
2. *Drept-mărturie* — Unul din colăceii dela pomană, un moșior (moșchiôr).

- Mărunt**, -ă, Expres. 1. *E un om mărunt (măruntel)*. E mic de stat, e pitic, vezi *arici*.
2. *Copiii mei sunt toți mărunți* — *Ca ulcelele, ca lulelele, mititei, o bucdătură de copil*.
- Mărunțuua**, (eu), — Vânzare în mic.
- Masă**, -e, Expres. 1. *Pământul este masă (bland)*. E un trup, e strâns la un loc.
2. *Cu nepusă masă*. În chip neomenos, neașteptat *ca nelumea, ca vai de om (lume)!*
- Mascară**, -ale, = Organe genitale.
- Măscără**, — Expres. *Am ajuns de* — De batjocură, de vorba lumii.
- Măscui**, (a se, -ese), A da zdrăvan cu rușală (rumânele, boboc de târg) pe obraz, a se face ca o mască, a se închipui ca o brezaie, *a se vopsi ca o cruce*.
Adj. *Măscuit*, -ă.
Subst. *Măscuidă*, -eli.
- Măscure**, -i, Expres. *Gras ca un măscure!* *ca malul, ca peșenele, rupt din mal, orb de gras par'că l-au mușcat albinoale*.
- Măși**, Expres. *A rupe mâșa în două*. A se învol din preț: mai dând jupânul, mai lăsând stăpânul; nici oia cu doi miei, nici lupul flămând.
- Mătăcăni** } (a, -ese), A da din cap ca
Motăcăni } un cal care face mătămăi de muceșă, a cucăi.
Motăcăneală, -eli.
Mătăcăneală, -eli.
- Matahòl**, -oală, Natahòl, natantoi, *magodăie, bșnișă*. (Denom. injur, pentru oameni și femei).
- Mătărângă**, -i, — Nume al organului genital masculin.
- Mătișă**, (Pl. neîntreb.), E partea unei plase de prins pește, lăsată ca un con în jos.
- Mău**-i, *Luat ca interjecție: mau!* Expres. *I-a luat mau-l*. L-a doborât dintr'o singură lovitură, a tăcut mălc, n'a mai suflat nimic, *n'a mai zis pis, a murit repede ca un pui de găind, i-a luat vâzlu cu o lovitură*.
Sinonim: I-a luat piătul.
- Mazăli**, (a se, -ese), A se boieri; a nu mai lucra; a nu-i plăcea orice mâncare. *Ce mi te-ai mazălit așă?! (Se zice și despre oameni și despre stupii cari nu mai pun miere.)*
- Mecl**, (a se, -ese), A se atinge de boală, a se vătămă, a se strică. *Boabele de strugure s'au mecit*. Se zice și despre om, vite, plante.
Meceală, -eli.
- Mecla!** Interj. St! Să nu crăcnești! (lasă) gura l, leagă căteaua l, *bagă-ți muta 'n cur și taci!*
- Mejdină**, (mejdini), Hotar, miezuina.
În Maramureș: *mejdă*. (Bârlea, op. cit., vol. I, 34).
- Melc**, -i, *Melcul urechii* = pâlnia urechii.
- Merăr**, -i, Vânzător de mere, pere, etc., cu carul cu coviltir.
Sinonim: Muntean cu mere.
- Mersătură**, (Pl. neîntreb.), Mers, fel de a merge.
«Să-i văd și eu mersătura
«Cum îmi calcă călcătura!
- Mersură**, (Pl. neîntreb.), Priință, loavă, potrivire. || mers.
- Meș**, -uri, — Nod la lemne, *fiertură*, nodozitate.
- Metca**, (Pl. neîntreb.) || *Cusur, madaea*, scădere, vițiu, meteahnă.
- Mie**, mie, Numeral card. Expres. 1. *Să mori pe-un loc de-o mie de ori și nu te-ajută!* Nu te-ajută în nici un caz, *de fel, Cu dat' dracului*.
2. *Dintr'o mie să pui mâna pe el (ea)*.
Mându, falnic, etc.
- Miercân**, -a, = Nume de boi, vaci. Ex. *Bea ca* —. Cu sete, cu nesăț.
- Miere**, Expres. *A se face miere de găleată*. A se face lut și pământ (pe lângă cinevă), a se supune orbește, a primi orice condițiuni, *a cultivă pe cinevă*.

- Mierli**, (a se, -ese), Expres. *I s'au — ochii*. Trage a somn, i s'au *mititicit*. S'au făcut ochii ca *găoaza de țepure*.
- Mierte-fierte**, — O să-ți dau — cine știe ce mâncări alese!
- Minciună**, -i, Expres. 1. *Am făcut-o la hordă, câteva minciuni și i-am dat gata!* Câteva floricele, variații de joc, figuri grele de executat.
2. *Așă e că ai rămas de minciună?* Te-ai dovedit un mincinos. (*Te-a dat de minciună*).
- Minte**, -ți, Expres. 1. *Mi-a scos fata din minți!* A amăgit-o, a sedus-o, a pus-o la *poavă* rea.
2. *Nu-și e în minți!* (*Nu e 'n toate mințile!*), E zăltat, i-a luat *dracu' din pupese!* e făcnit, e sărit din balamale (*țâțâni*).
3. *E la mintea omului!* E lesne de înțeleș.
- Mițăi**, (a, eu mint), Expres. *Minte bărna mai la dreapta!* Mișcă-o puținel mai la dreapta! fă puțin la dreapta cu ea!
- Miroase**, (Pl. tantum), Expres. *Te iau miroasele*. Te slăvește mirosul de..., te îmbată *mirezmele* de...
- Miroși**, (a), Expres. *Miroase a primăvară, a vacanță*. Se simte că va veni... se svonește de...
- Mișină**, = virginitate v. *acasă, bolnavă*.
- Mișină**, -i, — Strânsură (la furnici, oameni, etc.). Semnul negru (de vârstă tânără) pe dinții calului, etc.
- I s'a șters mișina* — A îmbătrânit.
- Sarcas.: *I-a luat mișina* = A desvirginat o fată!
- Mistriei**, (a, a se, -ese), A corci (curci), a se amestecă, a se curci, a se corupe.
- Mițui**, (a, -ese), Tund mieii (pela Sântă-mărie), îi *mățui*, (-ese). Lăna rezultată din această tunsoare se numește *mițe* (rar *miță*) sau *mițuia*. Mițe se mai numesc și tunsoarele de lână scurtă și proastă pe cari le fac tăbăcarii la pieile de oi și cu cari se umplu saltelele.
- Moalele-capului**, Creștetul capului la copil e moale un an de zile — deci *creștetul* = se zice și *moalele capului*.
- Moară**, -i, Expres. 1. *Femeia asta e o — Mare, e o comisie, omodie*.
2. *Nu te pui (să cari) pietre de moară — La mari greutate!*
3. *Au băgat în moară!* Vorbesc tare și nu mai aud altceva, ca la moară.
- Moare**, (Fără altă formă), Saramură (apă sărată). Expres. *Îmi bag capul în moare de sare numai să...* Îmi pui pielea în saramură numai să..., *fac pe dracu' n patru*, trag și în jug de fier, numai să izbuțesc să... *mă fac lut și pământ*, numai să..., mă dau în vânt, mă fac luntre și punte.
- Moarte**, -i, Expres. 1. *Pisica își făcea moarte să ajungă untul*. Se puneă luntre și punte să...
2. *Fac moarte de om pentru asta!* Omor cap de om!
- Mocălit**, -ă, Trist, ponosit, piaucă, pieucit.
- Mocirlă**, (a, -ese), A pisă și a îngroșă o mâncare (colivă) — ca pe o *mocirlă* (noroiu gros).
- Mocirlit*, -ă.
- Mocofan**, ă
- Mocolănd**, -oasă }
- Bleg, tont, grosolan, prostănăc, dă 'n gropi de tont ce este, ochi-beliți-gură-căscată, gros, necioplit, *modărlan, găurean*.
- Modă**, Expres. *I-am tras o — de bătaie*. O sfântă de bătaie, i-am miat oasele.
- Modărlan**, -ă, Necioplit, bătărlan, din topor, mojić.
- Mohilă**, (Moiță), -e, = Movilă mică de pământ, mușuroiu de pământ cu cari înseamnă țărani *mejdănil* (hotarele) la locurile lor de muncă (pădure).
- Moiă**, (a), Expres. *Am să-ți moi oasele*. O să te bat de lumănare.
- Moina**, (a se), Se înmoinează, *trage a moind*, se desghiață.

Molcân, -ă, — Molân, molâu, *plumb, moloșit.*

Molête, -și, Moliu, viermuși (în făina de grâu, etc.).

Morânci, (a, -ese), A frământă, a munci din greu, fig: a pisă, a *pisogi. Am morâncit niște rufe! Am morâncit la el, în vale. = Am omorît la el, am pisât la el, am pus brâncite pe el! I-am smotoșit în lege!*

Morâncit, -ă.

Morânceală, -eli.

Morț, -ă, Expres. Mort, (-ă) de viu (-e), Cu sufletul prin flori, numai pielea și osul, numai pielea și sufletul. Cu o mână de suflet, pe mâna morții (vorbind de ființe). Această expresie se aplică și la lucruri.

Exemplu: *Stamba asta e moartă de vie = e putredă, nu ține nimic, e răcoindă.*

Morțicină, (pl. neîntreb.), 1. O mortă-
cină de găind = numai pielea și osul, slabă-foc, sau moartă nejunghiată.

2. *Morțicină (apă) —* Apa din vase (vadră, urcior), care nu mai e bună de băut fiindcă a fost adusă înainte de îngroparea cuiva sau cel ce o aducea s'a întâmpinat cu un convoiu de înmormântare.

Moșior, -i, (Moșior), Mici colăcei, copti de gospodină, cari se dau copiilor, — cu colivă și lumânare — de pomană (la morți, la pomeni).

Moși-putrezi, Expres. A spune dela — Lucruri prea vechi, de când eră lupul cășel.

Mostochin, Poreclă de om.

Motăleôs, -oasă, Cu motălci, cu boroci, cu umflături (tumori, nodozități).

Moș, moaște, Expres. 1. Moș și el! Gata și el, hop și el l, de unde până unde, apărea și el, ca Marte 'n post ! nelipsit.
2. *Par'că tu ești mai cu moș!?* par'că ai fi mai breaz, mai cu stea în frunte, mai procopsit.

Motörnîșă, (motörnîșe), Denomin. inju-
ricoasă adresată femeilor mari, fleocoase.

Sinonime: Hâmpov, hâmpoșită, moară, comisie, carafliștină, bașaidă.

Mozoli, (a, -ese), A întină, a murdări, a mârdași || a spurcă. *Dupăce ai mozolii șoricului în gură mi-l dai mie?!*

Mozoleală, -eli.

Mozolît, -ă.

Muc, -i, Expres. 1. Acolo îi pică mucul (bocul). Acolo își face veacul; acolo i se face ziua, acolo i se înserează; acolo își trece timpul său.

2. *Nici mucii să nu-i dai pe el!* Cu aspect urît, golpân orbșos.

Mucea, (Denom. injur.), Un mucòs, cu bușicul neuscat, *lfuroi, terțau, țângău.*

Muchie, -ii, Expres. 100 de franci bătuți pe —. Tocmai 100 de franci.

Muchii, (a), A «da peste muchie» la o cusătură.

Muicleană } Dimin. dela Maică (Muică)
Muicleiță }

Mult, adv., Expres. 1. Să-i dai mult cu multul și tot nu-l împaci! Să-i dai marea cu sarea și Oltul cu totul..., să-i dai cât i-ai da.

2. *Spune multe pe copil,* Dojenește, ceartă, muștră.

Mumână, (mumâni), Mumă, mamă, muică, — (rămas azi ca arhaism). Găsim acest cuvânt și în Pravila lui Mateiu Basarab, pag. 299.

Murg, (pl. neîntreb.), Amurg. Expres. Capul murgului (fn). La începutul amurgului, pe 'n murgite, odată cu seara.

Murî, (a), Expres. A ajuns a murî. E pe cu-
șit, e cu o mână de suflet.

Muscâl, -i Expres. Stă, Muscal pe capul omului!

Stă de lemn, nu face nimic, nu pune mâna pe nimic, e: pun'te masă, ia-te masă! e ca o bizadea.

Măscura, (Muscurica), Oaie albă cu pete negre pe bot.

Aromânii (dialectul Sărăcăceniilor) au: *mușku* și *muška* = capră neagră cu barba albă.

Mustață, -i, = Expres. *Să-mi razi mustața dacă..* Să nu-mi mai zici pe nume, să-mi zici *cuciu!* dacă...

Mustră, (a, -ez), Expres. *Mă mustră nevasta, cu Ilinca.* Mă ceartă și mă bănușește de raporturi sexuale cu.

Mușuroiu, -oate, — Conul de pământ făcut de furnici sau de săpători la cuiul de porumb. *Denom. inju. Mușuroiule!* = Mormântule!

Verb a *mușuroi*, -esc, — a face mușuroaie, a copăi porumbii.

Blestem: *Face-te-ai mușuroiu!* = Murire-ai!

Muta, Expres. *Bagă-ți muta 'n cur [și taci]!* *Leagă-ți cățaua!*, *tacă-ți fleoan-ca!*, *să nu crănești!*, *să nu sufli!*

Muțește, adverb, *Îi dă la pumni — muțește!* Fără să zică nimic, ca mutul.

N

Năcaz, -uri, Expres. *Când m'o ajunge la năcaz, nici pe asta nu ți-o las!* A se năcăji, a se otrăvi, a se învenina.

Nădi, (a se, -ese), A se întinde la cașcaval, a se obrăznicii, i-ai dat nas lui Ivan: el se suie pe divan.

Nada (nădrea) *nu e bună decât la plug!* (și la coastă!). Zicală populară.

Nădul, -uri, Astmă. Expres. *Multe nădufuri mi-a mai făcut!* multe zile fripte (amare) mi-a făcut, multe-am mai tras de pe urma lui, rău m'a mai amărit.

Nălța, Numele unei vâlcăle păduroase din hotarul comunei Făurești — jud. Vâlcea.

Năpustă, adv. *Venia năpustă peste mine!* Se năpustiă...

Nărod, Expres. 1. *Nărod de n'are țară (margini).* Prost îngăurit, nărod în lege, un nărodoi.

2. *Nărodul cu totul!* Un omoi, un vlăjgan, un novac, par'că e rupt din mal.

Nărodoiu v. *bleot.*

Nărozeste, adv. În prostie, prosteste.

Nart, (pl. neîntr.) 1. *Ce ești cu nart?* Ții la preț și nu mai lași deloc? vinzi sca la spîfărie?..

2. *Mi-a dat nart la marfa asta.* Mi-a fixat prețul cu care trebuie s'o vând (preț minimal).

Nas, -uri, Expres. 1. *Să se ducă acolo că nu-i ia din nas!* Nu i se întâmplă să-i taie nasul (Păcală cu popa). Se zice despre oamenii fudui (fricoși).

2. *Nu-i dă nasul să mai mă întănească!* Se teme (sfiește) să...

3. *I-a dat peste nas (tic)* — L-a înfruntat, l-a obrăznicit.

4. *Nu-i ajuși cu prăjina la nas* = E mărêț (fudul).

5. *Și-a luat nasul la purtare* — A devenit îndrăzneț, obraznic.

6. *Îl duce muierea de nas (poartă de...).* Îl conduce, îl povățuiește (cu sens rău), *cântă găina la asta!*

7. *A dat și el cu nasul pe-acolo.* A trecut, în grabă pe la; n'a făcut purici acolo.

Naș, Expres. *Îi sunt eu nașul!* Eu îi sunt dichiul, popa.

Năsture, -i, Expres. *Frumos ca un năsture*, foarte frumos, curat.

Expresie sinonimă: *Frumos ca un grăunte.*

Natantolă, Natsoală, boala-oacilor, măgaoaie.

Natra, -e, Expres. 1. *Nu stă natra într'un fir!* Nu e mare pagubă! jaf în ciuperci! nu stăm în loc din cauza asta!

2. *Îmi dau eu nătrele cu el!* Mă răfuesc eu cu el. vezi *Lașina*.

Nătrui, -ie, *Nătruf, șuiu*, într'o ureche, cam pe-o parte, zărpălatic.

Nea, — Prescurt. din *Nenea*.

Neacșu, Expres. *După ce este urit îl mai chiamă și Neacșu!*

Sinonim: *După una și alta! Colac peste pupză! După raie și chelie!*
Neaga, Expres. *Asta e Neaga, care a albit pe dracul!* E o Xantipă.

Négritură v. Albitură.

Negru, Expres. *Nu te spală așa de multe că dai de-al negru!*

Negură, (Negurime), Multime mare, *negură de prune* = foarte multe prune în prun, prunii erau răpeni de prune.

Nejunghiat, -ă, Expres. *Cu tine moare nejunghiată!* — Se zice celor timizi cu fetele, celor impotenți.

Nememie, -ii, Expres. *Sunt cam nememi, cu...* S'au găsit nememii cu... Rudă depărtată, rubeđenie, ironic: *Rudd după turtă crudă.*

Nemilăz, -uri, Timpul de mâncat al muncitorilor: ora 2—3 p. m. *Prânzul îl au la 9—10 a. m.* Expres. *Până acolo te duci un nemilăz* = Îți trebuie atâta timp: de la răsăritul soarelui până la 2—3 p. m.

Nepipit, -ă, (Neapipit, -ă), Nou-nouț, cum îl iei din prăvălie, neîntrebuințat, cum l-a scos din cutie, *să te speli, să pui mâna pe el, neatins de mână de om.*

Nepomenit, -ă, Expres. *Am dormit nepomenit, (-ă).* Buștean, tun, să tai lemne pe mine, nu m'am pomenit până la ziuă.

Nestemnic, -ă. Vezi *Nezdrăvăn*. Aceeaș însemnare și fel al expresiunei.

Nétrebuiful — un alt epitet al Diavolului.

Nevăzut-neauzit, — Cu totul necunoscut.

Nevolăș, -ă, De nevoie, slab, prizărit, *pimnicit, slăbănog, izănit.*

Nevoie, -i, Expres. 1. *Acum e de-asupra nevoii!* S'a văzut și el la mal! E biruitor, a scăpat de nevoi.

2. *Zor-nevoie să mă duc!* Să mă duc și mai multe nu! Nu și nu că să mă duc! Musai să mă duc!

3. *Amândoi: două nevoi. Râncedul cu mucedul.* Ce mi-e Stan popă, ce mi-e popa Stan.

Nezdrăvăn, -ă, Năzdrăvan (în sensul baladelor și basmelor noastre):

«Oiță bărsană

«De-mi ești năzdrăvană (ghicești în mod miraculos).

Se zice în Vâlcea:

Eu nu sunt nezdrăvăn să știu că se va întâmplă...

Nici-unul, (pron. nehot.), Expres. *N'are de nici-unele!* E sărac luciu, se uită în cer și 'n pământ, numai apa n'o plătește, n'are decât apa în vadră.

Ninge, (a), Expres. 1. *Par'că-i tot ninge și-i plouă* — Trist, posac, ursuz.

2. *Ningă-plouă, eu sunt la drum!*

Nod, -uri, Expres. 1. *Ai dat de nod!* Ai dat de hop, acum să te văd pe unde scoți cămașa?, *acum e acum!*, ori-ori!, ori Stan, ori căpitan!

2. *Un copil cât nodul* — Cât ulceaua, cât luleaua, o buclătură de copil, un copil de leac, un grangure de copil, un noduleț de copil.

Nor, -i, Expres. *Fuge de mânăncă norii* — Ca vântul, iepurește, ogărește, vultu-rește, fulgerește.

Noreță, (pl. neîntreb.), Expres. — *Cum e afară?* — *E cam noreță!* E cam nor, cam posomorit, e de ploaie, trage a ploaie, e semn de ploaie, timpul e cam închis.

Numărătură, (pl. neîntreb.), La urzit sunt *numărători* de fire. E cuvânt întrebuințat în ghiciri spre a arăta: bănet, bani, fierăt de bani.

Nume, Blesteme: 1. *Veni-ți-ar numele!* Să-ți aud de nume! Nu și-aș mai auzi de nume!

Să te văd când oiu vedeă pe tata din groapă!

2. *Mă are în nume* — de bine (derău) Tine la mine (nu ține).

O

Oală, (oale), Expres. 1. *A da fâsuiul (bobul, etc.) pe oală.* A-l frecă, a-l terciul, a-l pisă.

2. *Cu mustățile cari cadă a oală* (cu mustățile lăsate în jos, ploștite, negrijite).

3. *Asta mă fierbe în oală săcă!* Mă supără rău, îmi scoate sufletul din mine, mă săcăie. Expres. sinonimă: *Mă joacă în ciur fără vâcâie.*

4. **Blestem:** *Face-te-ai oale și urcioare!*

Oarba, Expres. *Să-mi dai cu oarba dacă mă mai vezi pe-ăci!* Să nu-mi zici pe nume dacă, să-mi zici căci! dacă...

Obadă, v. aduce.

Obădă, (a, -ez), A pune obezi noi la un car, căruță, etc.

Obădat, -ă, Expres. *Făsuî obădat* cu bobul adus (făcut) obadă, cu bobul ca rinichiul.

Obială, -ele, Expres. *Doarme obială!* Tun, să tai lemnie pe el.

Oblamnic, -e, Expres. *M'a lăsat cu — la inimă.* Îndurerat adânc. Prăpădit de durere. (Se pune un oblamnic sub cingătoare pe pânțe, în cazuri de mari dureri fizice sau morale).

Obraz, Expres. *Mai îngroașe din obraz!* Mai fă-te oale cu șoricu! mai îndrăznește, mai fă pe nesimțitorul.

Obricel, (a se, -esc), A se obișnui, a țineă anumite opreliști, de natură superstițioasă. *M'am obricit să nu tund oile în cutare zi...* Mi-am făcut lege — de ordin religios — superstițios — să nu... E un fel de *vat* în superstiția populară: ceva asemănător nazireului dela Ebrei.

Obriceală, -eli.

Obricit, -ă.

Ochenăt, -ă, — Cu ochii mari, cu ochii expresivi, (măriți cu bogăția genelor și a sprâncenelor), *ochiūs, fășos.*

Ochiu, -i, Expres. 1. *Ochi-beliți, gură-căscată* — Haimană.

2. *I-au fugit (alunecat) ochii pe...* A

prins drag de..., a jinduit la..., *moare după...*

3. *A face ochi cuiva.* A face semn din ochiu cuiva, a-i da să înțeleagă, printr-o mișcare convențională din ochiu.

4. *Pe el am deschis și eu ochii.* Cu el m'am pomenit. În el aveam nădejdea.

5. *O mânăncă (soarbe) cu ochii.* Nu mai poate de dragu-i, îi pierde, de drag, de dinaintea ochilor, o pierd din ochi de dragă (Coșbuc), *i se tot pare că o pierde.*

6. *N'are ochi să te vadă!* Te urăște cumplit, te-ar mânca de viu! *Să te mânănce și-alta nimic!*

7. *Asta e cu ochi și cu sprâncene!* E lucru evident, *sare în ochi oricui!*

8. *Am vândut pe ochi* — Fără cântăreală.

9. *De ochii lumii* = de formă, să arunci praf în ochii lumii.

10. *A face cu ochi* (eufemism) = A face un copil.

11. *Par'că-și rupe din ochi!* Se zice celui ce dă, cu mare greu, ceva.

12. *Îi scoate ochii.* Dojenește, ceartă, *scoate prin creștet* (o binefacere imputată).

13. *Vasul e ochiu* (plin). E popălnit, e ras (de lichide).

14. *Vezi-mă cu un ochiu să te vadă cu doi!* Cinste la cinste!

Ocnă, Expres. *Sărat ocnă* = *Ocnit, morogit, moroagă, sărat de goană.*

Oeolnică, (oeolnici), Hartă făcută de un inginer hotarnic pentru stabilirea trupurilor de moșle, «moșilor», curlelor de moșle dintr'un sat. S'au făcut în vechime și se păstrează, cu sfîntenie, în tuburi de tinichea.

Odată, adv. *Sunt de-odată cu Ion* = de-o vârstă, *de-o iarbă (lapte)* cu Ion, leat cu...

Odor, (Pl. neîntreb.), Semn dela o vită moartă (o ureche) sau dela cineva (se dădea ciomagul, batista primarului și

se aduceă ca *semn* preotului ca să officieze botezul, nunta — *lipsind biletul legal*).

Dela vite se aduce de către slugă pentru stăpân, ca garanție că vita a murit pe drum.

Odorî, (a, -ăse), A isprăvi de arat. Când termină cu aratul (odorăse) țărani pun în jugul boilor o creangă mare verde și vin acasă.

Subst. *Odorală*, -ali (*Odorit*). Plural neîntrebuițat.

Ogar, -i, Expres. sarcast.: *Ogarul nu se poate încălzi de nas și boerul de cismă*.

Ogărăreș, -oasă, *Copoids*, care nu rabdă la frig, care nu «ține» la frig.

Ogôd, (Pl. neîntreb.), Fire, nărav, socoteală. Expres. *Omului trebuie să-i cași și lui ogodul!* Să ai deosebită atenție asupra lui (firei lui), să îți socoteală de el, de cerințele juste ale firei lui.

În Maramureș: *ovôd* = nărav. (Bârlea, editat Casa Școalelor, vol. I, p. 18).

Ogori, (a, -ăso), A săpa cu săpiță (*custură*) răzoarele (straturile) de ceapă și usturoiu.

Olicăi, (a se, -ese), A se văicări, a se tângui, a se miorlăi, a se da de tâncul morții.

Olicăit, -uri.

Olicăială, -eli.

Om, (oameni), Expres. 1. *Constantin e om făcut!* *E om de miere, e om în toată firea*, nu mai e copil, *e om în toată legea*.

2. *Ion s'a făcut om la boerul ăsta*. S'a procopsit, s'a închiaburit, || S'a făcut un om și jumătate (ca politeț, maniere), un om — un omenăș.

3. *Ți-ai găsit omul! Ți-ai găsit nașul, (popa) || Ți-ai găsit buclucul! să te îți pânză (să nu te rupe!)*, *Tin'te pânză, nu te rupe!*

4. *Om al lui Dumnezeu*. Om de treabă, pâinea-lui-Dumnezeu, blajin, bun de pus pe rană, drept și cucernic.

5. *Om și jumătate (odată om)* (*Cutare e un om și jumătate* = e de ispravă, e un om de-ajuns, om nu glumă (fleac). Se zice mai ales despre cei buni, bogăți, veridici.

6. *E și el om de oameni!* Om din neam bun, de viață bună.

7. *Mai taci, om de Dumnezeu!* Și mai taci odată!

8. *Cutare nu se mai vede om (pe lume)*. Nu se mai lecuieste; *sapa și lopata, nu mai vede zi bună (albă), zamă de clopot!*

9. *Fomeea asta a umblat din om în om*. N'a fost statornică, a umblat haimană, teleleică, din p... în p...

Omeni, (a, -esc), A trată bine, a cinsti, a glivi pe cineva, a ospăta, a da cele de trebuință unui călător.

L-am cinstit, l-am omenit! Să nu plece nimenea neomenit dela casă de om!

Omîi, (Omîale), *Nărodul cu totul, rupt din Țidovi, novăc copreală*. (Se zice despre oamenii și femeile mari).

Om-omenăș, vezi *Om*.

Onea, (Ionete), p. Ion.

Opăci, (a se, -ese), A decădea, a se sluti, a se pocl, a se ismeni, a se face ca o iazmă (arătărie), a se cebălu, a rămănea numai pielea și osul, a se stafizil, a se smochinil. *Ce te-ai opăcit așă?!* În trad. N. Testament dela 1648 «Deč să te va opăci ochiul tău cel drept...» (*Dacoromania*, an. IV, pg. 1143).

Orbete, (Orbêt), Milog, calic, care cere la capra podului.

Orbeți, (a se, -esc), A se milogi, a cerși, a căpăta, a se calicil (în sens oltenesc: a face pe zgărie-brânză), a se purtă ca un orbete (orbet) (ticălos, milog), a ajunge în șirul orbilor (milogilor), a cere ca la capra podului.

Orbețală, -eli.

Orbeșit, -uri.

Orbeșor, -oasă.

Oropsi, (a, -esc), A vitregi, a se purta ca cu un fiu vitreg, a prigoni, a dosădi, a dotărni, a răsni, a nu mai vrea să știe de cineva; să nu-l mai vadă în ochi. (Femeie) *oropsită* de bărbat «Și ndrăgita de amant».

Ose, -oase, Expres. 1. *I-a muiat (frânt) oasele*. L-a desnodat cu bătaia, l-a bumbăcit.

2. *Îmi cură oasele!*... Sunt obosit peste măsură (fire).

3. *Se drăcuie cu oasele: Fire-ai... cu oasele!*

Osfică, Ofică, tuberculoză pulmonară. Expres. *Este o osfică!* Treaba asta este pentru mine o curată pacoste, nacață, prilej de amărire zilnică.

Otrăvit, -ă, Expres. *Sunt — pe tine*. Sunt copt, năcăjit pe tine.

Ou, Expres. *Omul e ca oul* — Repede se duce, repede dispare, i se curmă firul vieții.

P

Păcl, (Fără altă formă), Țap (mai ales când *mârleşte* și pute (*hircum olet*). *Figurat* se zice celor destrăbălați.

Păclă, — Ceață deasă; *denom. injur.* p. țigan. Vezi *Pălhanie*.

Pațar, -e, *Casa e ca —*. E curată, dichisită, *Să lingi sare de pe jos*.

Pațu, -e, Expres. *A pătruns — cu curul*. Nu mai poate de frică.

Pâine, -i, Expres. 1. *L-a pus în pâine*. *I-a dat o pâine*. I-a dat o slujbă, un os de ros.

2. *L-a scos din pâine*. L-a scos din slujbă, l-a exoflisit, a dat cu el afară din slujbă.

Paipanèle } Singura formă. Expres.
Paipanoage } adverb.: *E'n paipanoage* (paipanèle). Vezi *Sovălcă*.

Pală, -e, Fânul așezat în claie se face pale-pale (*bucăți tescuite*) cari se iau bine în furcă.

Pălăi, (a, -esc), A sporovăi, a spune și vrute și nevrute, a-ți împuiă urechile cu fleacuri.

Pălăială, -eli.

Pălăit, -uri.

Păleață, -țe, Călvă, nuiă de gard, *dârjăla*, prăjină.

În «Ivan Turbincă» de I. Creangă găsim același cuvânt: *palace*.

O păleață de om = o tânjală de om, un bărzoii de om, un plop de om.

Pălhanie, -ii, Denominație injurioasă pentru țigani. *Sinonime: piriclu, șușter, cioară, baragladină, păclă*. Niște *pălhanii au tăbărit pe săliște!*

Palmă, -e, Expres. 1. *E o palmă de loc!* E foarte aproape, e la o aruncătură de piatră.

2. *El e la sușă, cu palmele*. E lucrător cu brațele (fără boi, car).

4. *Palma lui Dumnezeu e great!* Pe-deapsa lui e grozavă.

5. *Ho! că nu se freacă 'n palme!* E un lucru a cărui săvârșire cere timp!

Pământ, -uri, Diminutiv *Pământior*.

1. *Curmă pământul* = El colindă lumea întreagă. *A dat pământul cu curul în sus!* A răscolit, a răvășit, a scociorit totul.

2. *Face umbră pământului degeaba*. E un nemernic, ticălos, îi e greu și pământului cu el, de i-ar strânge Dumnezeu oasele într'o țărăni!

3. *N'atinge pământul!* (Nu mai calcă pe —!) *Nu-l ține pământul!* Nu mai poate de bucurie, toată lumea e a lui!

4. *Am, după muiere, niște pământuri depărtate*. *Trupuri de moșie, petece de loc, pogoane*.

5. *Am uitat ca pământul*. Cu desăvârșire, total și îndată, m'am finit degeaba să nu uit că tot am uitat.

6. *I-a ieșit — (țărăna) în față*. *S'a pământit, îi fierbe coliva în piept*.

7. *L-a rugat cu cerul cu pământul* — S'a rugat foarte mult.

8. *Au venit cu pământul.* Cu gloata, în mare mulțime, cu tot neamul, cu cățel, cu purcel.
9. *N'o să trăiesc cât pământul!* = Veac-uitat!
10. *Pământe, răsufli?* N'a zis pis!
- Pândărălu,** -oale, Denom. injurioasă pentru cei neciopliți, găvrâni, mămăligări.
- Cu sufix augmentativ dela *pândar*. În Vâlcea pândării și văcarii, porcării sunt cei mai desconsiderați oameni și ei înșiși sunt grosolani, înapoiți, neciopliți și adesea. cretini. De-acizicala: *În satul unde-ai fost văcar, să nu te faci primar!*
- Pănuți,** (a, -esc), Expres. *Am pănuț un lemn.* L-am făcut (cioplit) în formă de pană (de spintecat-crăpat lemnele).
- Par,** -i, Expres. 1. *Stă par.* Stă nemișcat, potinteu.
2. Adeseori se blestemă cei ce au bătut parul în cutare loc (Craiova, Râmnic, etc.).
- Pâr,** peri, Expres. *I-a trecut pârul prin căciuld tot judecându-se!* A sărăcit grozav, a rămas sărac lipit («ca deștul» de gol).
- Pără,** -i, Expres. *Îi cade pără rău.* E și mai greu învinuit, are circumstanțe agravante.
- Paralî,** (Pl. neîntreb.), Expres. adv. *Vând ceapa la paralî* — Cu mărungăua, câte puțin, nu cu ridicata (top-tânul).
- Pardâf,** (Pl. neîntreb.), Expres. *Pardâf de somn. Pardâf de bătaie.* Un pușu de somn, un somn adânc; o modă de bătaie, o porție de bătaie.
- Pârpor,** (Pl. neîntreb.), Expres. *Făurar își dă (face) pârporul!* Își dă în petec, două înghiață; două desghiață (două ferecă; două desferecă) în zilele lui Februaria.
- Parte,** Expres. 1. *Se ceartă în parte.* Se bat în parte. Cum e unul de tare (în bătaie, la ceartă) așa e și celălalt, cum unul și-altul, n'atâră unul mai mult ca celălalt.
2. *E într'o parte (pe-o parte)* = făcniț, zălat, smintit.
- Pârjūica,** (Pl. neîntreb.), Expres. *L-a lovit pârjūica!* L-a lovit inima, are urdinăre, diaree, îi face curul: ici-ici-ici!
- Pas,** (pași), Expres. 1. *A scoate pas cuivă.* A-l muștrulă, a-l docăni, a-l îninimă, a băgă inimă în cinevă, a-l face să fie mai vioiu, mai cu înimă, activ.
2. *N'a făcut pas (urmă) fără știrea mea!* Nu s'a clintit din loc, nu s'a urnit, nu s'a depărtat, n'a piștit.
- Pasă,** (a), Expres. *Îmi pasă unde m'a lovit glonțul!* Mă doare unde m'a lovit glonțul.
- Păsărătî,** -ă } Ușuratic, ifillu, cu
Păsărôs, -oasă } apă la devlă, cu do-
vielele necopt, copi-
lărôs.
- Pâsnî,** -îi, Cu pasul mare, hăitoș, cu spor la mers, cu pasul ca rășchitorul, cu pasul par'că dă cu stânjinul, copârșteos.
- Paște,** (a), Expres. *Te-am păscut eu!* Vezi Cumpără.
- Paști,** Expres. Din an în Paști! Din Paști în Crăciun! Din Joi în Paști = foarte rar, rar de tot.
- Pastramă,** E pastramă = e slab, uscat.
- Pașachînă,** (Denom. injur.), Fleanță, brezhăie, părțotină.
- Pătuiağ,** -ege, = Pe patru stâlpi bătuji bine în pământ se face o leasă patrată sprijinită de grinzi. Deasupra se pune nutrețul (paie, fân, coceni).
- Pecete,** (peceți), Expres. *Cuvântul lui e — Este credincios cuvântului dat, unde a scuiat nu linge, e Turc, pe unde-iese cuvântul, pe-acolo și sufletul.*
- Pecîe,** -ii, — Carne slabă (teioasă, mușchioasă). O pecîe de porc.
- Adj. *Peciôs,* -oasă.

- Acceaz însemnare în Maramureș. (Țiplea, *Poezii pop. din Maramureș*).
- Pene** Expres. 1. *Cum m'a văzut, m'a luat în pene*. M'a luat la zor, nu i-am ajuns în mâini, m'a umflat.
2. *Ce te umfli în pene!?* Ce te mândrești?
- Pengea**, -ele, Expres. *A-i pune — cuiva*. A-l păcăli, a-l pengea.
- Perpel**, (a se, -ese), A se tăvăli, a se da de-a pestregăla.
- Pestregăli**, (a, a se, -ese), A da de-a dura, de-a berbeleacu, a rostogoli, a da de-a pestregăla. *Am pestregălit butoiul de vin*.
- Petrece**, (a), Expres. 1. *Am petrecut-o și pe asta* — Am pășit-o și pe asta.
2. *Am petrecut o hârtie de 20 falsă*. Am strecurat-o printre cele bune.
3. *Haina e petrecută la piept* = O parte este acoperită de alta ca la tunici soldățești.
- Piatră**, -e, Expres. 1. *Blesteamă de 'nceuie în piatră*. Amarnic, avân.
2. *Două pietre tari nu fac mălaiul bun*. Oamenii trebuie să se îngăduie unul cu altul (intoleranța combătută).
3. *Omul dăta se arănește în piatră seacă*. E vrednic, scoate lapte din piatră.
4. *Nu l-am pus să ridice pietre de moardă!* Nu l-am pus la mari greutăți.
5. *Pe-aici a dat (bătut) piatra*. A dat grindina.
6. *Sparge piatra 'n palmă*. E tare voinic.
- Piatră-seacă**, v. *Piatră*.
- Pică**, (a), Expres. 1. *Îmi pică (cade) ziua de lucru pe 60 de lei*. Mi se cuvine, una peste alta, 60 de lei pe ziua de lucru.
2. *Pică cerul pe mine!* Cade cerul pe mine! Mă întristez amarnic, mă îngrijorez, mă posomorăsc.
- Pictor**, -oare, Expres. 1. *A luda pe cineva peste picior*. În batjocură, la vale, în bășcălie, a-l face de doi bani (de două parale).
2. *A luat-o la picior, a tulit-o, a spălat putina, Radu l-a chemat!*
3. *Vaca a rămas în trei picioare*. E șchioapă.
4. *Sarcastic: Da e drept că are numai 25 de ani pe-un picior*. E de 50 de ani deși se pretinde de 25!
5. *L-a ros ca pe-un picior de porc*. L-a tocat de parale, l-a lăsat lemn, cu mâinile 'n sân.
6. *Mi-au trecut picioarele prin mine*. *Mi-a trecut os prin os*, m'am topit stând în picioare, prea am stat mult par (potinteu) în picioare.
7. *Copiii m'au luat în picioare!* (peste picior) *Pun vorba mea de părinte, la cur*, nu'mi mai dau supunere și ascultare, mă batjocoresc.
8. *I-a dat cu —* L-a desprețuit, l-a îndepărtat, și-a bătut joc de...
- Pleni**, (a, -ese), A lovi, a izbi, a fi izbit de-o boală.
- Pleurii**, -le, Cu picături de felurite colorii: găina cea *picurie*, om cu fața *picurie*.
- Pleden**, (Pl. neîntreb.), Când se termină de țesut firele de urzeală cari rămân (după ce se taie țesătura) se numesc *pledien* sau *uruidc*.
- Pleire**, Expres. *Pleire cu nevoie!*
- Sinonime: Amândoi: două nevoi, râncedul cu mucedul, tusa cu junghiul, brânca cu năjitul, mucea cu căcăcea, a tunat și i-a adunat!*, tot un han și-un ban.
- Piele**, -i, Expres. 1. *Șușua e ca pielea*. E svântată și bătută.
2. *I-a dat iubitul prin piele*. S'a nenorocit (boale, etc.) din cauza iubitului.
3. *S'a băgat (a intrat) pe sub pielea cuivă*. A căpătat credit moral, i s'a vârit în suflet.
- Pielită**, -e, Pielea feții și a trupului omenesc. Pentru *pielita albă* sunt mai multe expresiuni: *S'o tai cu fir de păr, ca felia de caș, ca coala de hârtie (când*

- o scoți din prăvălie*) ca fraga (roz-albă).
- Pieptiș, -ă**, Deal *pieptiș* — abrupt, greu de suit, *drept* (fără pantă).
- Pierdut, -ă**, Expres. *Oile astea le cauți tot pierdute!* Totdeauna te vaeși că le-ai pierdut, ele sunt cel mai mult timp pierdute, n'ai nici-o grijă de ele.
- Piersăciu, -e**, De colorarea florilor piarsăcului.
- Pietros, -oasă**, *Trunchios, sănătos*, tare ca piatra, tare de constituție (robust) se zice de oameni și de animale. Se mai zice încă: *să spargă piatra în mână*.
- Pieuci, (a se, -ese)**, A se *imisi*, a se *izâni*, a se ismeni, a *da îndrăci*, a se *da de coadă în vale*, a se *zătici*, a se *poci*. *Ce te-ai pieucit așa?!*
- Piguli, (a)**, A culege (omizi, burueni, etc.), a *plivi*.
- Pil, (Pl. neîntreb.)**, Biciu făcut din curelese împletite, rotund ca un șarpe.
- Pirieliu, -e**, — Denom. injur. dată țiganilor.
- Pisălog, (Pl. neîntreb.)**, Maiul (pilugul) dela *piuă*.
- Pișatul-boului, Zig-zăg**, cotie = *Șa-rampoiu* (la râuri cusuți).
- Pisc, (Pl. neîntreb.)**, Afară de însemnarea știută mai are și o alta. Când firele unei țesături (cele dela băteală cu cele dela urzeală) nu sunt în unghiu drept unele cu altele, ci în unghiu ascuțit, respect. în unghiu obtus — atunci țesătura se zice că are *pisc*, sau e *piscat, piscată*, (e cu *pisc*). Negustorul n'o poate rupe cu degetele dealatul, ci trebuie s'o taie cu foarfecile.
- Pisică, -i**, 1. Furcuța de sub cărușă care se proptește în pământ la urcătul coastelor.
2. *Porumbi pentru pisici* (ironic), cruzi, necopți, cu *lapte*.
- Pisici, (a se, -ese)**, A lua pui (vorbind de pisici), a fi în săptămâna brânzei. *Pisiceală, -eli*.
- Piști, (a)**, A se mișcă, a face urmă. *Nu piștește fără voia mea!*
- Pistolnie, -e**, Instrumentul de lemn cu care se înseamnă colacii la copt. El are o pecete cu
IC	XP
NI	KA
- Pitulice, i** Figurat se zice unei femei scunde și subțiri; femei de șapte e ca o *pișcoace* de femei.
- Piuă, (Piulț, Piulălă)**, 1. Instalație, cu apă, la munte, care bate și *indeștește* dimiile pe care le duc acolo *dimidrii*.
2. Troc de lemn în care se pisează sarea. Expres. *Să-l pui în piuă și să nu-l înmerezți*. Se zice despre cei vioi, slabi (ca fizic), cei ce sunt ca *argintu-viu iuți*.
- Plaiu, -uri**, Expres. *Plaiu de vie* — Podgorie.
- Plânge**, Expres.: *Plânge răsul de astă vară* = După răs vine plânsul. *Plânge de udă lemnele* — Amarnic. *O să-ți plângă și lemnele și pietrele de milă*.
- Plantică, (plantici)**; Cordea, panglică. *Plantică de pălărie*.
- Pleasnă, (plesne)**, 1. Sfărul de biciu făcut din mătăsă (cânepă) — care *plesnește*.
2. Tărăță de mălaiu, cojiță mică de bob de porumb.
O pleasnă de mălaiu mi s'a pus în gât.
3. *Tu ai capul plin de plesne*, de mătreană.
- Plăsnă, -e**, Lovitură, palmă, potârnologi calcavure, *L-a luat la* —
- Plointe**, adv. = *Anul e plointe* = E *plios*.
- Ploifă, (Ploieică)**, Diminutive dela *plăoie*. *Ploifă* se zice și unei dantele făcute cu *igla*.
- Plotogi, (a, -ese)**, A cârpi cu *plotoage* (mai ales despre cismarii nepricepuți).

- Plumb**, Expres. 1. *Măria e moale: plumb. Măria e plumb*, leneșe, călă.
2. *Vine neica cu cămașa plumb-imoasă, neagră.*
- Poală**, -e, Expres. 1. *A-și lua poalele în cap. (A-și da poalele peste cap). A se face țigan, a lăsa rujinea de-oparte*, a face pe cineva cu ou și cu oțet, a-l ocări țigănește (*ca la ușa cortului*). (Femeile când se ocără (insultă) una pe alta își iau — ca suprem gest de indignare — poalele în sus, arătându-și podoaba golicuinei).
2. *Prânul e cu poalele 'n pământ! E răpân*, e încărcat de rod.
- Poamă**, Expres. *E și femeea asta o poamă!* O sculă, un drac și jumătate, cine n'a văzut pe dracu, să se uite la ea! *E făcut poamă* = Sbrăcit, stafizit, pomit.
Poame = fructele uscate la soare.
- Poate**, adv., *Peste poate*—Cu neputință.
- Pocălti**, (a se, -esc), A se lăhni de foame, a se hămisi.
- Pocriș**, (Pl. neîntreb.), Acoperiș pentru oale de pământ făcut tot din pământ smălțuit și ars. Are cam formă de con turcit mult.
- Pod**, -uri, Expres. *Se laudă de cură țărâna din pod*. Se laudă foarte mult.
- Poftă**, -e, Expres. 1. *N'au rămas prune în prun nici de poftă! nici de leac, nici de probă, cu-afurisănie, să-i mori de dor, să te și stărpești.*
2. *Pofte* sunt toate alimentele la care rămnește (îi dă inima) unei borțoase (ingrecate, însărcinate). Dacă nu-și potolește pofta, *leapădă*. *Bărbatul e dus după pofte.*
3. *Pe poftă*, = pe chef, cum vrei, de capul tău.
Pe pofta inimei mele = după inima mea. *Nu lucrează decât pe poftă* — pe chefuri, când vrea, boarește.
- Pogodi**, (a se), A se vorbi, a se sfătui pe ascuns, a conspira.
Subst. *Pogodeală, Pogodit.*
- Pogonește**, adverb. *Să ne tocim, pogonește*. Să facem prețul pe pogon, să ne tocim la pogon—; nu cu ruptul (cu totul, cu ghițora, cu toptânel, peste tot).
- Poiună**, -i, Expres. *S'a dus în —, în câmp, afară, ca oamemi, după casă, la căcăstoare.*
- Polău**, În afară de însemnarea știută, mai înseamnă și instrumentul în formă de scară cu două trepte la capete și cu cotoacele groase pe care se pun butoaiile pline spre a aluneca din car (sau în pivniță). *Polăul* se udă cu apă spre a aluneca butoaiile pe el).
- Pöllă**, -i, — Scândură prinsă dedesubtul grinzilor sau la ferestre. Și în Maramureș același înțeles. (Țiplea, op. cit.).
- Polog**, (a, a se, -esc), A cădea ca polăgul (brazda) de fân, a lovi și-a doborî, a *face palangă*, a *face polg*, a cădea de boală, a muri cu nemiluita. *Zac polog*. *Ciuia (ciuica) mi-a pologit rățele* = boala păsărilor (holera) mi-a scerzat rățele.
- Pomet**, -uri, Locuri plantate cu pomi, grădini mari cu pomi. În Pravila lui Mateiu Basarab găsim *Pomete*.
- Pomi**, (a se, -esc), A se sbrăci, a se usca, a se stafizi.
Pomit, -d.
Cuvântul se aude în *Vâlcea și Dolj*.
- Pomneală, pomnêl, (pomnête)**, O fâșie de pânză, ca de un lat de mână, tăiată în latul pânzei, cu lumânare la un colț și cu bănuț legat cu fir roșu la alt colț. Se dau de pomână la morți.
- Ponosl**, (a se, -esc), A se învechi, a se uză.
- Pont**, -uri, Expres. 1. *Ai venit la pont!* Ai venit tocmai la vreme, *la țanc, să fi dat cu bobii și nu ghiciai așa de bine.*
2. *Ce pont de vorbă e asta?* Aluziune, vorbire alegorică, *pontuire (pontulală)*, a bate șaua să priceapă iapa, a lua pe cineva pe departe.
Verb. *A pontuă, (-esc).*

- Popă, (popi),** Expres. 1. «Nu e bun, de cutare treabă cum nu sunt eu de popă. În «Cântecile bătrânești din părțile Prutului» de Ec. D. Furtună:
«Care n'a fost de Domnie
«Cum n'am fost eu de pople
(Pag. 94, ed. Casa Școalelor)
2. *Eu îi sunt popa* — Eu îi dau de rost, îi sunt dăciul, nașul, îi vin de hac.
- Popciu,** Denominație injurioasă pentru tinerii preoți. Uneori acest cuvânt are și o nuanță de duiosie de mângâiere, de alintare.
- Poponote,** (Pl. neîntreb.), Mic moșior care se coace odată cu colacii de biserică, din pâine dospită.
- Porc, -i,** Expres. *Nu e'n porcii lui.* Nu e la largul lui, nu e'n apele lui, nu-i sunt toți boii acasă, nu e'n toane bune, are el ce are pe inimă, nu e'n treaba lui, e chirnov, e bolnăvidor, e chirnăv, e meci.
- Porcoțos, -oasă,** Măscăricios, ocărît, care vorbește fără perdea.
- Posnăl, (a, -esc),** A jalonă, a însăilă, a începe un lucru, a însemna, a probă. (Se aude în Dolj și expres. adverb.: *a păsna* de-andoaselea, *ca ne-lumea*.)
- Pospăl, (a, -esc),** Fac lucru de mântuială, de clacă.
Subst. *Pospăi, -ie* = Strat subțire de...
Pospăidă.
Adj. *Pospăit, -a.*
- Postrungă, -i,** O răritură a dinților din față (la om).
- Potecă, -i,** Cărăruie, cărărușe.
1. *Nu-ți vede poteca!* E neputincios, necăjit.
2. *S'a strâns după poteci. I s'au strâns potecile.* Nu mai umbli hai-hui!
3. *Merge pe 2 poteci. E teiu, e turtă, cleiu (de beat).*
4. *Și-a luat poteca.* A spălat puțină, — Radu l-a chemat.
- Potol,** Expres. *Nu mai ai —?* Astămpăr, ai viermi în cur, nu stai molcom?
- Potopi, (a, -esc),** Expres. *Potopi-te-ar Dumnezeu!* Pierde-te-ar! *Sodomi-te-ar!*
- Potrivă, adv.** Expres. 1. *Să-și ia femea pe potriua lui.* De seama lui.
2. *Apa e potrivă cu malul* = E rasă cu malul.
- Potval, -e,** = Lemnele puse sub butoaie. *Are 500 vedre de țuică pe potval (doagă).*
- Povară,** vezi *Măciniș* cu care este sinonim.
- Povestă, (a),** Expres. *Am să te povestesc pretutindeni.* Am să spu în târg și la moară.
- Povolnic, -ă,** Calul legat alături, la cealău.
- Prăbușit, -ă** Hodorogit, gata de pierire. (vorbind și de lucruri și de oameni).
- Prânz, -uri,** Expres. *Până acolo te duci un prânz.* Iși trebuie atâta timp: *dela răsăritul soarelui până la prânz.*
- Predbăt, -uri,** Dopul de lemn cu care se astupă vrana unui butoiu. Vrana e la mijlocul butoiului iar predutul este în formă de trunchi de con.
- Prefira, (a, a se, eu prefir),** A răsfira, a alege, a selecționa trecând, *cu amănuntul* — prin mână.
Expres. a) *S'au dus să prefire porumbii.* Să aleagă porumbii din pătăl.
b) *Ce te prefiri din loc în loc?* Ce umbli în ales? Ce te schimbi din loc în loc? Ce te prefiri *ca banul în două chisele?* Nu-ți mai găsești loc?
c) *A prefirat patru neveste.*
- Prăfrământă, (a, eu prăfrământ),** Când aluatul e mic (uscat) i se mai adaugă la el făină și apă călduță spre a se drege (spre a se face mai mare și mai bun).
Prăfrământare, -i.
Prăfrământat, -ă.
- Prăgetă, (a),** Expres. *Eu prăget drumului.* = Mi-e silă de drum, n'aș plecă.
- Pregustă, (a se, pregust),** A gustă puțin de tot, a se atinge de ceva. *Nici nu m'am*

- pregustat de miere!* = *Cu-afurisanie*, *cu dat' dracului*, n'am luat nici picătura a dracului; *să-i fi murit de dor*.
- Prelung**, -ă, Expres. 1. *Dealul e în prelung*. Este în pantă lină, nu este abrupt, greu de suit. (*Parul e ascuțit în prelung*).
2. *E prelung la obraz* —. Este *gogoneț* la obraz, este fără grăsime, un oval plăcut al obrazului, e *sărmôs* (delicat), tras.
- Premenea**, -ele, — Rufe curate.
- Prenoi**, (a, -esc), A *preface* o casă, a *prenoi* ciorapii (cu elemente noi și vechi).
- Pricina**, Expres. *Să spargem* —. Să stingem o ceartă, un proces.
- Prididit**, -ă, Expres. *Prididit de boală* —. Cuprins, rău și fără veste, de boală.
- Prigori**, (a, a se, -esc), A *pripi* la foc, a *dogori*, la foc.
Cu *piciorle prigorite* — părлите de dogoreala focului.
- Prigorie**, -ii, Expres. *M'am fript de sete ca prigoria!*
- Prijoni**, (Prijuni), (a, a se, -esc), A *întâmpina*, a *primi*. A se *sprijini*, a se *răzîmă*. *M'a prigonit cu ocări* — M'a *întâmpinat*.
- Primări**, (a, -esc), A *exercită* funcțiunea de primar, a *învărti* o comună, a *căldri* o comună.
Am primărit destul!
- Prinde**, (a, a se), Expres. 1. *În cât mi-o prinzi vaca asta? Cât mi-o scazi din datoria pe care-o am?*
2. *Ce-oiu prinde și eu pe vaca asta!* Ce mi-o *ieși* pe ea.
3. *M'am prins la boer* — Sunt *tocmit* la boer.
4. *Butoiul meu e prins cu niște rachiu*. Nu *ți-l pot da*, fiind cu rachiuul meu în el.
5. *Femeea asta e cu brațele (măinile) prinse* — Are copil mic.
6. *M'am prins cu el pe doi poli*. Am pus *rămășag*.
- Prinsoare**, (Pl. neîntreb.), *Rămășag*, *pariu*.
- Pripăs**, (pripăși), Urmași, *progenitură*, *pui*. *Iapa a lăsat niște pripăși*. *Calul ăsta e de pripăs* = e *pripășit*, e *pierdut* de cineva.
Un cântec:
Dela Paști pân' la Ispas
Eu de mândra nu mă las
Pân' n'oiu scoate-o cu *pripăs*.
- Pristimi**, (a, -esc), A *îngădui*, a *lăsa*.
- Procoroî**, — *Procuror*. *E ca un* —. *Mândru*, *elegant*, cu *demnitate*, *ca un căpitan*.
- Prospătură**, (Pl. neîntreb.), Expres. *Avem prospătura* (*strigă d. p. pescarul*). *Avem numai pește proaspăt*; *lucru proaspăt*.
- Publică**, (a, public), A *vorbi* pe cineva de rău, *a-i scoate coarne*, a *calomniă*, a-l *încandeia*.
Sinonim: a declară (pe cineva).
- Puete**, -i, De *poroi*, de *ceapă* (o *ceapă mică*); *clin mic: Am băgat, la cămașe, doi pueti*.
Diminutiv: puecior, -i.
- Pufni**, (a, -esc), În *afară* de *însemnarea știută*, mai *înseamnă* și *a bombăni*, a *trușni*, a *murmura*, a *răpști*, a-și *arăta nemulțumirea prin pufnituri pe nas*.
- Pui**, de *mămăligă* (*mămăliguță*), *un pui de somn* (*nișel somn (dormire)*); *pui de friguri* (o *scuturătură sdравănă de friguri*).
- Puică**, -i, *Drăgile* de *porumbi* când sunt *mici*; *puici de găini*. Expres. *Piciorul mi s'a făcut puică, în pantof*. L-a *strâns* de l-a *pătruns* pantoful.
- Pulân**, -e, = *Vână* de bou, *întrebuințată* la *bătaie*. *I-au tras vre-o câteva* —.
- Pumn**, -i, Expres. 1. *L-a luat în pumn* (*l-a pumnuit*). I-a *dat pumni*.
2. *A lăsa pe cineva cu — la inimă* —. A-l *lăsa cu of!* și-amar la *inimă* *vezi oblămnic*.

Pumaul, (a, a se), v. *Pumn*.

Pumnaială, -eli.

Pune, (a se, pun), *Expres.* 1. *S'a pus pe el de frică. S'a scăpat, s'a pișat (spurcat) pe el de frică, s'a căcat pe el (pe vine) de frică.*

2. *S'a pus (dus) în poiană.* A ieșit afară (de treaba mică sau de treaba mare), s'a dus, ca omul în poiană (la spatele casei, la cădătoare).

3. *Pune bine (sus) lucru.*

Pune-l la păstrare.

4. *Eu nu mă pun cu tine! Te pui tu cu mine?* A se compara, a se asemăna, a se lua la 'ntrecere. (cf. latinul: *parva componere magnis* Verg. *Bucol.*)

Pungă, -i, *Expres.* 1. *L-a bățut în pungă.*

L-a amendat, l-a lovit în interesele materiale, l-a păgubit.

2. *L-a băgat în — cu 100 lei.* Te bate în pungă. Stăteau rău 100 de lei în pungă. L-a făcut să cheltue...

Pungi, (a se, -ese), *Expres.* *Ce te tot pungiți aș?* Ce te calicești, ce te orbești, ce te sgarcești, te tot vâicări că n'ai, de ce mănți pe Dumnezeu?

Pureea, -ele, *Expres.* 1. *A pune cuivă pureaua.* A-l gădila și a-l necăji, vâ-rând un deget și apăsând, după ureche, în dosul ei, cam în dreptul și dosul sfărului urechii.

2. *Tu răzi și pureaua moartă 'n coccină.* Înfruntare celor cari, deși au pagubă, cată să fie tot veseli.

3. Un joc al copiilor.

Purcel, -i, = *Expres.* 1. *Strugurii sunt ca purceii = mari.*

2. *Să fie și purcel fript (spart în două) și nu mănânc!* Ca și Românii, Românii preferă carnea de porc.

Purecă, (a, a se, pûrec), A prinde purecii; a culege omizile; a scotochi, a ușură de parale.

Eu mă pûrec. Am purecât și eu prunii. Bine m'au mai purecat!

Pușcă-impărătească, Pușcă veche militară care eră pusă la primărie ca semn al autorității — mai mult — fiindcă gloanțe nu aveă. Erau de acestea mai multe puse în rastel.

Pușcărie, -ii, *În casă eră pușcărie.* Eră bușneag de fum, eră fum ca la căzan.

Pușlă, (Fără altă formă), Pușlamă, haimană, lainic, odăelnic, ulițarnic, trelea-lelea. *Pușla asta umblă din cușlă în cușlă — din odaie în odaie, ca popa cu botezul.*

Pustiu, -e, *Expres.* *Am rămas pustie pe lume!* Stingheră, de n'are cine să-mi deschidă ușa, singură-cucl

Puțin, -ă, *Expres.* 1. *Este puțin (puținică)*

— Mic, (-ă), mărunț, (-ă).

2. *I se ține din puțin = E cu sufletul prin flori;* Este slab, (-ă) — vorbind de oameni și lucruri slabe.

R

Răbdă, (a, a se, rabd), *Expres.* 1. *Nu mă rabd neras. Nu mă rabd înima. Nu te-ar mai răbdă D-zeu!* (*Al-de-sus*).

2. *Rabdă în piele!* Numai pielea lui știe!, rabdă ca un câine și ține în el (tace), rabdă mult și nu spune la nimeni.

Răci, (a), *Să nu-ți mai răcești gura de-geaba = zadarnic ai spune.*

Răclme, (Pl. neîntreb.) = Răceală atmosferică.

Rădeș, (Fără altă formă) = Ca fuiorul popei.

Rădină, v. *Agonisit.*

Radu, *Exp. Radu l-q-chemat!* A șters-o; peici i-a fost drumul!

Răgăi, (a, eu răgăi), Acțiunea de a-i veni cuivă mâncarea pe gât înapoi.

Răgăit, -uri, Răgăitură, -i.

Răi, (a se, -ese), *Câinii s'au răit — S'au înrăit, s'au făcut răi.*

Răime, *Expres.* *Am o —. Îmi vin pândalii, eu mă necăjesc, uneori, amarnic!*

- Rămă**, (a, eu răm), Expres. *Mă rămă pe inimă să...* *Îmi dă inima brânci să...*, nu mai puteam răbdă să..., mă 'nvingea să... (Coșbuc), *par'că aveam viermi în cur...* nu mai aveam pătol (stămpăr) — stare.
- Râmni**, (a, -ese), *Îi rămnește o lume!* Îi invidiază, pizmuește fericirea. A râmni, a-i da inima la ceva, a pofti ceva, a muri de dorul... Femeea însărcinată rămnește. În *Pravila lui Mateiu Basarab* găsim: *Râmă* = cu acelaș sens.
- Rână**, Expres. *Sed pe-o rână* — Pe-o coastă lungit.
- Rânjuri**, (Pl. tantum), *Sbâlzele* (destrămăturile) nefățuite care atârnă pe poala unui vestmânt.
- Râp**, — Jeg, murdărie în strat gros (la porci și la oameni).
- Râpă**, (a, -ez), A se umple de jeg (râp) — se zice, mai ales, despre porci. *Porcul mi-a râpat!*
- Rapangheli**, (Fără altă formă), Expres. *A luă pe cineva la — A luă la pumni* (a pumni), a luă la plâsnete, a luă la trei-păzește, a-l frecă usturotul (ridichia), a-l luă la refec.
- Ras**, Expres. 1. *Ras-ne-ras, caută-ți de drum*. Șterge-o, ia-o la picior, nu mai discută.
2. *Olteful eră ras cu malul* — Venise apa mare de tot, aproape să se reverse.
- Răsări**, (a, eu răsari), A tresări, a avea spasm. *Copilul meu nici n'a răsărit*, (necum să aibă boala copiilor).
Răsărit, -ă, mărișor, mai mare ca ceilalți.
- Răscăiă**, (a, a se, eu răscăi), A îndepărta picioarele unul de altul.
Merge răscăiat.
- Răscoboală**, (Pl. neîntreb.), Năsarămbă, drăcie, pacoste, *nesărătă*. *Să nu dai de vre-o —!* = De vre-o pacoste. *I-am făcut o —!* I-am făcut toporul, i-am făcut una să mă țină minte.
- Răseote**, (pl. tantum.), Gâteje aduse de apă, vreascuri.
- Răsoriciul**, (Pl. neîntreb.), Afară de însemnarea cunoscută mai înseamnă și închinăciunile pe care le face omul în mijlocul bisericii (bătând și mătânii la pământ) și îndreptat cu fața, rând pe rând, către cele 4 puncte cardinale.
- Rășghină**, (a, a se, rășghin), Expres. *Colul s'a rășghinat*, i s'au desfăcut picioarele și s'au luxat, (sclintit), s'a spetit.
Prunul se rășghină de prune. I se îndoaie și i se despică crengile sub greutatea prunelor, când e *râpân de prune*.
- Răsnii**, (a, a se, -ese), Răzleți, a desface, a desuni, a despărți, a răsfiră, desbină, a desbășcășul, a desgărdina.
O mia răsnit din turmă. Cf. adv. *Răsna*. *A luat-o rasna pe câmp*.
- Rasoli**, (a), A face un lucru de mântuială, a-l executa grabnic și în mod necinstit, a-i da peste cap, par'că ar fi de pomână.
Subst. *Rasoleală*, -eli.
Adj. *Rasolit*, -ă.
- Răspunde**, (a), A vorbi răspicat, a spune verde (pe șleau), a spune cuiva verde în ochi, a pune punctul pe i. *Răspunde vorba odată!* *Vorbă răspunsă*.
Nu mai ocoli, spune de-adreptul!
- Răsullă**, (a, eu răsullu), 1. *Răsullă și el către mine!* Numai mie îmi spune amarul, mie mi se spovedește.
2. *Oalei de vin i-a răsullat în fund*. A dat-o de dușcă.
3. *Nu răsullă de nicăiri!* Nu apare de nicăiri, par'că l-a înghițit pământul.
- Răsuită**, Deflorată, dezvirginată, sluită, cebăluită.
- Rătăuți** (a -să, -se) — A se face rătăn, modărlan, a se sălbătic (vorbind de oameni) a se face rătăț.
- Rău**, Rele, 1. Expresie de alintare: *Uitate-ar relele!* (*Uita-m'ar relele!*) cf. *Fire-aș al mamei!*

2. *Ține copiii de rău să nu dea cu pietre. Ține câinii de rău să nu muște.* Oprește, strunește, reține!
- Răul**, (a, -esc), A drăcul, *a-l pomeni*, a pomeni pe ucigașu'.
Sinonim: *a da la răi, (la rele).*
- Răure**, -i, = Cusături cu arnici, cu mă-tase, *șarampoaie.*
- Răzdr**, -oare, 1. Straturi de ceapă, usturoi, flori, etc.
2. Răstov la locuri de muncă.
3. *Răzoară* — o jumătate dintr'un loc muncit. *Pe-o răzoară au mâncat-o cu căii!*
- Revărsat**, -ă, = Resfirat, rar. *Răurii sunt revărsați.*
- Revenență**, (pl. neîntreb.), Aer premenit și proaspăt. *A se reveni* = a se răcori, a se aerisi. *M'am revenit și eu!* Mi-am refăcut puterile prin respirație de aer curat.
- Ridicată**, (ou), Expres. adverb. *Vând țuica cu ridicata* — Cu toptanul, în mari cantități.
- Rona**, (Fără altă formă), Expres. *Mai vine ea roaga!* Te mai prind eu că ai să te rogi de ceva!... mai vine el Drăguș la căuș! (Se zice mai ales celor ce sunt nerecunoscători).
- Roată**, -e, Expres. *Buieștrașul se duce ca roata.* În buieștru iute și frumos.
- Rod**, Expres. *Via nu s'a dat pe rod* — N'a început să facă struguri.
- Rogojină**, -i, Denom. injurioasă pentru femeie bătrână și urită și pentru cai cu aceleași cusururi.
- Roșetic**, -ă, Roșiu aprins, roșu de lasă sânge.
- Rostență**, -eli, Expres. *A face rosteală.* *A face rost de*, începătură, rostire, punere la cale, *potriveală*, *a roști de* (mă-măligă, de prânz).
- Rosură**, -i, Expres. 1. *Nu mai are de* — Nu mai are cu ce trăi.
2. *Sunt la rosură.* La tocmeală, în vorbă, la intrigă, la contră, care pe care.
- Roșu**, Expres. *Roșu de pică*, roșu-aprins, roșu-văpaie, *roșu-de-râde.*
- Rotat**, -ă, (Înrotat, -ă), Făcut roată. *Fustă rotată*, *coamă* — *păr (nuc) rotat.*
- Rotile**, Cele două roate pe care merge plugul. Expres. *Acuma e vremea între* — E scurtă vremea, e în scurt, e de zorit, *ne scurtează vremea*; după norocul, mai târziu.
- Roua**, Expres. *Carnea e ca roua!* Fragedă. Sinonime: ca *strugurile*, ca *fraga.*
- Rovină**, -i, Livezi de fân bălinoase și mâncate de ape. Terenul lor este cu asperități și gropi din pricina asta.
- Rugă**, (a), Expres. *Ce ți-oiu fi rugat de sănătate că mi-ai făcut așa de mult bine!* A mulțumi și a te ruga pentru sănătatea și bunul spor al binefăcătorului.
- Rui**, (Fără altă formă). Cu pete cafenii pe piele, picuriu, pistruiat, cu pistruii pe față, *pistruț*, -ă.
- Rumân**, Expres. *L-am făcut* — L-am creștinat, l-am botezat.
- Rumâni**, (a, a se), vezi *Rumân.*
- Rumegătură**, -i, Lemnul tocat (mărunț) care iese dela fereastră, sfredel (*șpîțelnic*), burghiu. Se aude rar și *Rumegăt.*
- Rupe**, (a, eu rup), Expres. 1. *Ce te mai cămși până mi-a da: par'că ți-ai rupt din ochi (din suflet, din inimă)!* Când cineva dă ceva cu mare greutate, cu avariție, cu ezitare, *și tremură mâna când dă.*
2. *Cum s'a rupt prețul?* Cum s'a început să se vândă? (cu ce preț?).
3. *Să rupem mâța în două.* (La o tocmeală): Să mai lase și stăpânul să mai dea și jupânul; să se ajungă din preț unul cu altul, *să cadă la învoială.*
4. *Ca să isprăvesc locul, mai rup și din noapte.* Mai dau cu sapa și noaptea.
- Ruptoare**, -i, 1. O baltă făcută alături de un râu și provocată de revărsarea

- apelor lui într'o depresiune telurică megieșe cu râul.
O ruptoare din Olteț, o baltă, cu pește, alături de Olteț.
2. Inceputul de prețuire în bani a vânzării unor mărfuri.
Cum s'a făcut ruptoarea la brânză?
 Ce preț s'a stabilit deocamdată — prin vânzare și concurență — la acest articol?
- Ruptul, (cu),** Expres. *Am luat cositul cu ruptul* = Cu toptanul cu totul, pe ochi, în total (nu cu ziua).
- Ruptură, -i, r.** O sfâșietură, rupere într'o fesătură (haină, țoale).
 2. Denominație injurioasă pentru vechituri (haine) sau pentru femei (fete).
O ruptură de fată — o beșoandă, răie, o părțotină, o bășotă, o jigădie, o capră, o strechiată, o căcăcioasă de fată, o ruptură de fată.
- Rușală, -eli,** Culoare roșie, băcăn (de ouă) rumeneală pentru dat pe obraz (boboc de târg).
- S
- Săbli, (a se, -esc),** = A se ascuți, a se îngustă, a se pupăză, a se cosdici.
 Adj. *Săbiat, -ă.*
- Sac, -i,** Expres. *Nu s'or fi băgat (or fi intrat) zilele 'n sac!* = Nu e de grăbit că mai sunt zile.
- Săcôiu, (oi),** Un sac mare.
Săcôtău, -eie — Sac mic,
Sinonime: Tebăică, tebeicătă, tăgără.
- Sacsană,** Expres. *Sacsană briceag, Ruptură de sac.* Celor îmbrăcați rău. Mai mult ață decât față.
- Săgeată, (a, -ez),** A avea dureri acute, a fi făcutur (străpuns) de dureri.
Săgeătura, -i.
- Sălatră,** = Salată.
- Salcie,** Expres. *Frate de salcie, Mumd de salcie, vitreg, mașter. Frate de ștejar* = frate bun.
- Săllște, —** Țarina de lângă sat.
- Sălôs, -oasă, (Sălnicôs),** Căruia îi vine silă (greață) repede, chiar când aude vorbindu-se de lucruri siloase, grețoase și atunci se îngrețoșază.
- Sămănșos, -oasă,** Cu semințe multe, prolific, — vorbind de viețuitoare.
Măi! dar sămănșos a mai fost și ăsta: cu 8 copii!
- Sămbătă, -e,** Expres. (*Îi lipsește o sămbătă*), *Nu e'n toate sămbetele!* E țacnit, smintit, zătat (izdătat), nu e'ntr'eg, îi lipsește vre-o doagă, e sărit din balamale (șăfâni).
- Sămui, (a, -esc),** Expres. *Te-am sămuit cu cutare!* Am crezut că e cutare, te-am confundat, după chip, cu cutare.
Te-am sămuit eu! Cât de puțin cu tot te-am cunoscut că ești tu.
- Sănătate, (Sănătate),** Expres. 1. *Par'că mândânci* —. Foarte bun, -ă.
 2. *Mai e ceva (fel de bucate)? — Sănătate!* (= Nimic!).
- Sânge,** Expres. 1. *Ești sângele meu!* Ești rudă de-aproape cu mine, ești os din osul meu și carne din carnea mea, știu că sângele apă nu se face.
- Săniș, -ușuri,** — Loc bun de dat (tras) cu sania (târlla, traga); locul vlăguit de săniile copiilor.
- Sănzătănă, -ene,** Niște flori mărunte și galbene-deschis cari cresc prin fănețe. Expres. *E ca o sănzătănă!* E galbin la față, e ca turta de ceară, par'că i-ai luat pânza de pe ochi, e fără fire, smead, fără sânge în obraz, șofrănit, clocit.
Sănzătăniut, -ă.
- Săpișă,** = Diminut. dela *sapă*.
- Săptămăna-brânzei, Ironic** = cal alb.
Ce tot umbli cu săptămăna brânzei pe aci?! Ce te tot fălești cu bălanul ăsta? Par'că ești Sf. Nicolaie (Sf. Arănghel) cu bălanul ăsta!
- Sărăcie, (pl. neîntreb.), r.** Denom. injurioasă: un om sau femece săracă, lipită, care n'are după ce bea apa.

2. Pseudonim = organ genital.
 Ursarii căntă ursului:
 ...Nici parale nici tutun (n'avem),
 Bagu-ți sădrăcia 'n cur l
- Sărăr, -i, Vânzător, — cu carul — de sare.
- Sărat, -ă, Expres. 1. *N'am luat sărat pe limbă. Sunt negustat.*
 2. Scump.
- Sărbărie, (sărbărit), Grădinarie de zarzavaturi, zarzavagerie, bostănărie, văr-zărlă.
 (Eră o vreme când numai Sărbii (Bulgarii) se ocupau cu aceste legume: *cultura lor în mare. De-acl cuvântul.*)
- Sări, (a), Expres. 1. *Armăsarul a sărit iapa de 3 ori. Au avut loc trei sărituri pe iapă.*
 2. *Sare de trei chile.* Aici e o cantitate ... mai mare de trei chilograme (*după ochi*).
- Sarsân, = Diavol.
- Saș, — *Mălaiul e de saș* — te saturei mai repede cu el decât cu pâinea.
- Satară, -ale, = Belea, nacafă, năgară, *satară-belea.*
- Sbengheri, (a se, -esc), A se sbegul, a se jucă.
- Sbură, (a), Expres. *L-a sburat vântul* = l-a pătruns vântul. *Mi-a sburat deștul cu cușitul* = mi l-a rețezat.
- Scală, = Beteșug, racilă. *Am o scabă la inimă.*
- Scaldă, -e, Expres. *L-a dat în scaldă!* a nenoroci pe cineva bătându-l într'o belea, *bătându-l la apă, încurcându-l într'o afacere necurată.*
- Scândură, -i, scândură — e slab mort, e ca un sfinte depe biserică.
- Scăpără, (a), Expres. *E sărac de scaperi în el!* N'are chioară-pară, n'are o lăscăie nici paraua a dracului.
- Scăpătă, (a, scăpăt), 1. A săraci 2. *Mi-a scăpătat piciorul* = Mi-a alunecat.
- Scărbi, (a, -esc), Expres. *L-am scărbit să nu-l mai văd în ochi!*
- N-am ochi să-l mai văd; să nu-l mai văd, să nu-l mai aud! Să-i aud de nume! Să-l văd când mi-oiu vedea ceața! Când oiu vedea pe tata din groapă!*
- Scăreiu, -i, Sens pejorativ. *Cărciu, cărcăg, strugure mic, ciorchină de strugure (fără boabe).*
Mi-a dat și mie doi cărci (scărci) din toată mândrețea de vie!
- Scărcium, (pl. neîntreb.), *Dăldnăș, leagăn, clătinătoare, huiț, țitică.*
Mă dau în scărcium!
- Scărciumi, (a se, -esc), A se contorsiona, a se răsuci, a se încovrigi a se face cocărlă (de durere), || a ezită, a se căsni, a se scrème (opinti) la ceva. *Nu te mai scărciumi în așternut, și scoală-te! Mult te mai scărciumiți până mi-a da! Parcă ți-ai rupt din ochi (din suflet!). Scărciumitură, -i.*
Scărciumeală, -eli.
 Sinonim = *Scărmoț, (a se, -esc).*
- Schidoală, — Iasmă, arătărie, cebală, loază.
- Schidoli, (a, a se, -esc), A mutilă; a desvirgină.
- Schilom, -oamă, Schilod, schidolit, slutt, schilav (Coșbuc).
- Schimbat, -ă, Denominație injurioasă. Cuvânt de apostrofare. Expres. *Schimbatule! Schimbato!*
 [Se crede, în popor, că copiii răi drăcoși (brașovenici) sunt copiii de draci cari au fost puși în locul celor omeștești pe cari i-au luat dracii. De-acl *schimbat*].
- Scoabă, -e, Expres. *Purceaua e făcută scoabă! E făcută harc (de slabă), e numai pielea și osul, e făcută cocărlă, e făcută obadă, e slabă pastrămă.*
- Scoate, (a), Expres. *Vântul mai scoate vre-o ploaie, aduce o ploaie.*
- Scoică, (scoici), Expres. *Par'că mănâncă numai zămă de scoici!* E slab prăpădit, e topt de slab, slab-mort, îi numeri coastele, e numai pielea și osul.

- Scolciț**, -ă, — Slab, pipernicit, *făcut scoică*. *Scoică* se zice și organului genital feminin.
- Scormoni**, (a, -ese), A scociori, a răvăși, a da totul cu curul în sus.
- Serie**, (a se), Expres. 1. *Scris pe perete*.
a) Slab, ca sfinții bizantinii dela noi.
b) Smirna, nu se mișcă tot ca un sfinte.
2. *Nici nu se scrie el de asta*.
Nici nu se pricepe cât de cât că s'a întâmplat ceva, nici cel mai mic semn nu aflăm, nici-o *clinteală din loc*, nici cel mai mic indiciu nu este la el că i s'a întâmplat... par'că nici usturoiu n'ar fi mâncat și nici gura nu-i pute, nu se teșeste, nu se sinchisește, nu se *face praf*, nu se *pălește*.
3. *Scris*, -d = foarte frumos, *cadră*.
- Serinti**, (a se, a), 1. A *scrintit-o*. A greșit.
2. *Scrintit la minte*. Zăltat, zănatic.
- Seulă**, -e, = *Ce mai — ești!* Ce mai *poamă* (om rău) ești!
- Scump**, -ă, Expres. 1. *Scump la vorbă* (Par'că-i sunt vorbele pe bani!). Tăcut, posac, *închis*, *dugós*, cu *cleștele-i scoți vorba*.
2. *Nume scumpe!* = Nume rari, boierești: *Aristița*, *Laura*, etc.
- Scundăc**, -ă, Cam scund, *de-o șchioapă*, potrivit la statură, scundicel.
Sinonime: *Fundăref*, *fundoiu*. *Un fundoiu de om*.
- Soură**, (a), v. *Spaț*.
- Seursură**, (pl. neîntreb.), Diaree, urdinare, dizenterie, (scaun des cu sânge).
Scursură de teasc (*struguri*) mustul ce se scurge singur după storsul strugurilor (care e cel mai dulce).
Scursură de lumândri.
Scursură dela slăvina (*surușul*) *butoiului*.
- Seurt**, -ă, Expres. adverb. *Nunta e'n scurt sorocită*. E timp scurt până la nuntă.
- Seuturat**, -ă, Spilcuit, *ghighel*, simțit. *Muiera asta e scuturată*.
- Sec**, -ă, Expres. *Se sbate în sec*. Fără spor și succes, — ca pește pe uscat.
- Secetós**, -oasă, 1. *Pământ* — = Care absoarbe multă apă.
2. *Om* —, care bea mult, cu *șete*, ca *Miercân*.
- Sete**, Expres. *Am dat cu sete* (cu *săcurea*). *Am dat din răputeri, cât am putut, din toate puterile*.
- Sfântulêșul**, Dumnezeu. Expres. *Cum te-o mai răbdă Sfântuleșul!*
Multe mai răbdă și Sfântuleșul!
- Steci**, (a, -ese), A o *bôgă pe mănecă*, a *pătrunde paiul cu curul* (de frică).
- Sfinte**, -i, Expres. 2. *A rămas ca un sfinte*. Ca o *sânzâiană*, ca *osâiacul*, numai pielea și osul, *pielea și sufletul*, ca *gardul*. (Pictura bizantină dela noi are sfinții slabi — uscați). 2. *Nu mai e de niciun sfânt*. *De nicio lege*, nu mai e bun de nimic, nu mai e nici o *nădejde de scăpare*.
- Slinți**, (a se), — A se face om de treabă, a lua calea bisericii.
- Stolegit**, -ă, v. *Sofrânit*, *smolit*.
- Sgăcină**, (a), A clăti, a zgudul.
- Sgăit**, -ă, = Fals căscat: *ochi sgăiți* = care nu se închid cum trebuie, la bătrâni și infirmi. Cu ochii belțiți cât *cêpele*, cu atenție la ceva.
- Sgâmsi**, (a, -esc), A căuta porumbii, de au boabe, sfâșiiind foile știuletelui. *A zădări o bubă* (cu *acul*, cu *ghimpe*, etc.).
- Sgău**, (pl. neîntreb.), *Sgăul urechei* — melcul (pălnia) urechei.
Sgăul carului — Dricul carului.
- Simte**, (se), v. *Miroase*. *Se simte* (*sund*) *de războiu*.
- Sitiri**, (a, -esc), *A da cuiwa* cu: «*Ha! sitiri!*, a înjură și a izgoni pe cineva' a bruful.
- Slăi**, (a, a se, -esc), A slei, a istovi.
1. *I-a slăit creerii*. *L-a lovit de i-au sărit creerii și s'au întins pe...*
2. *M'a slăit* (*de puteri*, cu *cheltuelile*),

m'a stors de snagă, m'au mâncat cu cheituelile.

3. *Făsuu slăit*. Fasole groasă, bătută (dată pe oală) și amestecată cu usturoiu.

4. *Slătește fântâna*. Se scoate repede toată apa din ea, se curăță de murdăria și se izmuiește [se udă cu *aiasmă* (*iăsmă*) = aghiasmă (apă sfințită)].

Slavă, -i, Expres. *În slava (slăvile) cerului, în vânători, în mare înălțime*.

Slăviuă, i, = Șurup de lemn, la butoiu.

Slobozi, (a), *A slobozi o pomână. A slobozi un sărindar. Ce te — inima = Cât vrei*.

Slotă, (a, -ează) *Dă sloată* (ninsoare cu fulgi apoși).

Slugări, (a, -esc), *A sluji, A tot sluji* (sens sau iterativ sau pejorativ).

Slugăreală, (Slugărit).

Slujit, -ă, *Om slujit* = Care, prin servire (slujire) continuă, a devenit capabil de-o servire distinsă.

Slutit, -ă, v. *Schidolit*, -ă.

Smitea, -ele, Nuia subțire. *Fată ca — = Subțirică, sărmoasă*.

Soldățește, adv. Expres. 1. *Mănâncă soldățește!* — Iute.

2. *Tuns soldățește* — La piele, mărunț.

Smolit, -i, (a smolii), Expres. *Omul ăsta s'a smolit*. I s'a pământit fața.

Smotoel, (a), *A ghierăni, a luă la rapanghel, a luă la trei păzește*.

Smotoceală, -eli.

Smotocit, -ă.

Soeri, (a, -esc), *A face pe soacra, pe capul cuivă; a-l tot certă, pe nedrept, a-l cicăli*.

Subst. *Socreală, -eli*.

Sonn, Expres. *Doarme de somnul al lung* (doarme de-al lung).

E mort, e bumbenit, e cu brumă la cur, e bumben.

Somnișor, (somnișori), *Inelul de ouă de omidă depuse pe ramurile de pomi*

roditori. Ouăle acestea din somnișori se prezintă ca niște mărgeluse fine, țesute unul în altul, de culoare cenușie sau brună. (Femeile în Vâlcea pun copiilor somnișor în leagăn ca să adoarmă iute. Magic imitativă).

Sovôn, (sovoâne), *Vâl de mireasă*. La fel în cronici și în Odobescu.

Spărcăi, (a se, -esc), *A aruncă departe un găinaț moale d. p. (gâsca)*.

Sparge, (a, a se), 1. *Vântul a spart ploaia*.

2. *Toate se sparg în capul meu. Eu le sufăr și pe drept dar și pe nedrept*.

3. *I-a spart casa!* I-a luat bărbatul (femeea) spărgând o căsnicie.

Spârleaz, (Pârleaz), -uri, *O răritură și un scaun printr'un gard spre a se putea trece dincolo*.

Spaț, (pl. neîntreb.), *Distanța dela spata de țesut până în țesătură (la războiu)*.

Spațul se scurdă adică se micșorează cât se poate de mult și apoi se sloboade alt spaț după sul.

Spêc, (spei), *Vârșie, instrument de nuiele pentru prins pește*.

Expres. *Cu gura ca speea. Cu gura cât pățulul, cu gura mare ca de broască, e numai gura de ea (el)*.

Spêgmă, (spogme), *Se nurnește mâna (mânuna) de fire textile (lână) care se trage, ultima oară, prin dinții dăracului*.

Din mai multe spegme se alcătuieste fuiorul (căerul) de pus în furcă.

Spic, -uri, = 1. *Vârful arborului*.

2. *Spic de ploaie, de zăpadă* = Început.

Spinare, -i, 1. *Un nume al dracului: Al f — l în spinare*.

2. *I-a aruncat-o în —*. Belea pe cap; o fată căzută în vatra cuivă.

Spîfârle, -il, Expres. *Ca la spîfârle*. Scump și cu nart (fără tocmeală).

Spori, (a, -esc), Expres. *Să nu sporești!* (la vorbă). Să nu mai zici nimic!, să nu te 'ntinzi la cașcaval!, să nu fii obraznic! să nu fii arțăgos!

Sinonime: a vorbi mare, a vorbi a spargere de cap, a răspunde = eu zic una și tu zici o mie.

Sprânceană, -e, Expres. *E cu ochi și cu sprâncene!*

Este lucru evident, de netăgăduit, nu mai poți zice că nu-i așa, e la mîntea omului, e lucru vădit.

E și adj. *Sprâncenat*, -d = *Cu sprâncene multe*, cu sprâncene bogate.

«Geaba ai sprâncene multe:

«Că le ții posomorite!

Spulberătie, -ă, Nestatornic, copilăros, pe vorba lui să nu te duci nici până afară, un sbughiat de copil.

Spure, (pl. neintreb.), Expres. 1. *Are un spurc de copii*. Are o casă (ciur) de copii, ceata lui Baboi, o sarabalie. 2. *A făcut spurc în nas*. O bubă: sifilis, cancer, (rac) (care nu se mai vindecă), o bubă ra.

Spurcă, (a se, spure), Expres. 1. *Pisica s'a spurcat în grâu*. S'a pus în grâu, s'a căcat și pisat. De-aci: *spurcăciune*, -i. Materiile fecale și urina de om și de dobitoace. Se zice și copiilor: *spurcăciune*! = *pângărie*.

2. *A se dedulcă la*, a se învăța la... *Căpeaua s'a spurcat la prune... la porumb verde*. Eu m'am spurcat (în post) cu carne.

3. *Nici să te spurci!*... *Nici de leac, nici de poftă, cu-dat-dracului, să-i mori de dor și nu găsești* (poame, zarzavaturi, etc.).

4. *M'a spurcat turtureaua*. Am auzit-o întâiu — primăvara — pe nemăncate (neluat sărat pe limbă) și am să tot cucăi tot ca ea.

E rău când te spurcă cucul, mînzul, etc.

5. *A spurcat-o și acolo*. Și-acolo s'a deochiat, nici acolo n'a făcut pureci. **Sta**, (a, eu stau), Expres. 1. *Nu stau în loc de tine*. Nu-mi ești vre-o piedecă, nu mă poți zăticni, nu mă teșesc de tine.

2. *Fomeia asta nu stă numai în bărbatul ei!* Mai calcă și-alături, mai are pe lângă bărbățul, și un ibovnicel, nu e ușă de biserică, nu e vre-o botezată.

Stallizat, -ă, v. *Sânziand* și *sfinite*.

Stârpi, (a, a se, -eso), Expres. *Nu gărești... chiar să te stârpești*. Cu afurisanie, deloc.

Stat, -uri, — *Lumânarea* care se face la mort pe măsura lungimii cadavrului. Cu statul acesta se tămăie la mort 6 săptămâni.

Stea, **Stele**, Expres. *Stă cu gura (dinții) la stele*. Nebăut și nemăncat.

Sterp, -ă, *Are un unchi sterp*.

Strachină, -i, Expres. *Calcă 'n străchini!* Un nătâng, un nărod, un calcă 'n gropi, dă 'n gropi de prost ce-i.

Strămă, (strame), **Fir destrămat**, **Strămbă**, (a se), Expres. *S'a strămbat moartea la el* — *A murit*.

Strămură, (strămură) destrămură, deșirătură.

N'am luat din casa lui nici — a dracului!

Am ieșit cu mâinile goale, în sân.

Strânsori, (pl. tantum), Expres. *L-a luat la strânsori*. Din scurt, la trei-păzește, la bătaie ca pe hoșii de cai. (Lă se trag unghiile cu cleștele, bătui la tâlpi cu funia, ouă coapte și fierbinți la subțiori, etc. și spun și laptele de l-au supt).

Strat, -uri, 1. *Culcușul dobitoacelor și animalelor sălbatece*. *Ironic*: *culcușul oamenilor*.

Am luat (cu pușca) iepurile după —. Ce, Ioane, nu te-ai mai sculat depe —?! *N'ați mai strâns stratul?*

2. *Leșia (soda) rămasă pe fundul căldărei după scoaterea săpunului*. *Acid* e și *mălura*.

Se pune bine, fără mălură, și cu el se spală «scândurile» (dușumelele) sau și rufe.

Strică, (a, a se), Expres. 1. *Să strică o vorbă!* Să încerc a zice ceva, dar fără să trag nădejde că vorba mea mi s'e va prinde! — (va avea succes).

2. *Eu am să mă stric cu tine!*
Să mă cert cu tine, să stricăm căruța, s'o dăm dracului de treabă, să ne stricăm la ceață (ca boii).

Strungăreață, **Postrunga**, (-i), — Răritură între dinții incisivi la om. Unii cred că e un semn de frumusețe.

Subțire, *S'o spargi cu limba; ca foaia (bojghița) de ceapă* = foarte subțire.

Sucăl, (a, sucăl), — A învărti, a sucl, a face sul (o hartie, pânză).

Sucălète, sucălitură, sucălit, -d.

Sucită-învărtită, (Expres. adverb.), Expr. *Sucită 'nvărtită: să mergem!* De bună seamă, ce mai atăta vorbă! *Să vorbim să n'adurmim!... una și cu una fac două...* vorba multă: sărăcia omului...

Sudă — **Sodă**.

Sudă, (a, -ez), A lăsa broboane de lichid, a da năstrăpi, a asudă.

Butoiul nostru de vin sudează pe la fund = lasă năstrăpi de lichid pe la fund, asudează. Oala nouă sudează când o pui cu apă la foc.

Sudomi, (a se, -esc), A se nărui, a se prăbuși cu multă greutate și vâiet. *Malul s'a sudomit.*

Suflet, -e, Expres. 1. *Lăsat de suflet (le-pădat de suflet)*, criminal, nelegiuit. 2. *Mi-am băgat — în foc! Mi-am sărat sufletul!*

Am luat în suflet pe cineva, l-am omorât, l-am achitat,

3. *Nu răzbești cu sufletul! Nu poți să-ți tragi sufletul!* — Sunt expresii cari arată strămtorarea, înghesuiala, aglomerația prea mare (la moară, la bălciu, la votare, etc.). *Sinonime: Să dai cu acul: să cadă în cap de rumân! Să-ți spargă pietrele în pozănar!*

4. *Nu știu nimic cu sufletul meu.* Nu am nici-o cunoștință de., atest pe suflet că.

Sugiu, (pl. neîntreb.), = Panarițiu, boală la unghie. *Am făcut sugiu la deșt.*

Sumești, v. *buric*.

Supuș, -ă, *Tăietură supușă* oblică, picizișă.

(Termen de tâmplărie, dulgherie).

Surupat, -ă, Boșorogit, herniar, boșit, vătămat, cu cercuri, betejit.

Sus, adv. Expres. 1. *Dă (trage) oala în sus dela foc!*

Dă-o mai de-o parte! (nu lângă viul focului).

2. *De ce te dai în sus? te tragi de-o parte*, faci pe nîznai, pui mâna pe nu știu-n'am văzut.

Sută, -e, Numeral, Expres. *Îi dă o sută înainte!* Îl întrece cu mult, îl lasă departe.

Suveicat, -ă, *Sârmos, tras prin inel*, subțiratic, cu mijlocul să-l cuprinzi în mâini, ca jordeaua (ca nuiava, ca smiceaua), *frișcă* (despre femei).

Ș

Șarlă, -e, — Javră, potaic (de câini). — *leneș* (despre oameni), *care de-abia se trage de lene, după care pute pământul de lene, cu care-i e greu și pământului, care face umbră pământului degeaba (pomână).*

Șarpe, Expres. 1. *Să nu te muște — de inimă să...* Să nu care cumod să...

2. *S'a băgat în gaură de —*. De frică.

Sedeu, (a, eu șed), Expres. 1. *Șed (stau) cu o fată.*

Flăcăii se duc seara șau și ziua și șed cu fetele mari pe câmp, prin zăvoaie (pădure) sau prin grădini.

Șed de vorbă, lungiți unul lângă altul pe șubă, într'o rână, glumesc, se sărută, se ciup (mușcă)... Câteodată flăcăii înșală fetele... Sunt multe fete înșelate... Mai ales seara, dela *fărăc* (șezătoare) pleacă fetele să șadă cu băeții. Luna, căldura și focul viu al tinereții îi povățuiesc...

2. *Te șade (stă) dracu proșăpît!* Sezi potinteu! Sezi par!
- Șerpește**, adv. *Se uită șerpește* — Crunt, gata de atac, *să te bage în boală*.
- Șiccolă**, (șicoll, șicoale), Expres. *Aici e o —!* Este (nu e) lucru curat, e o punere la cale, o urzire, o cursă, o viclenie.
- Șis**, -uri, Un fel de pumnal lung, ascuțit și îngust care se înșurubează cu un cap în mânerul bastonului; iar cel ascuțit are ca teacă restul bastonului (în jos).
- Șoangher**, -ă, Denom. injurioasă pentru: Boanghină, limboacă, liftă, *altă-limbă*.
- Șoarece**, -i, Expres. *Că nu ți-or fi mas șoarecii în burdă!* Ce ești așa de fometos, de secetos, de lihnit!
- Șofle**, (pl. tant.) sau **Șufile** — fășii, sdrențe.
- Șofili**, (a, a se), — A sfășia.
- Șoldit**, -ă, Spetit, cu șoldul sărit dela locul lui (lăxat) — (vorbind și de oameni și de dobitoace).
- Șont**, -ă, Care are un picior mai scurt.
- Șontea**.
- Șopăcăl**, (a), A șopti, a șușoti, a vorbi în taină, *la ureche*.
- Șovălcăi**, (a, eu șovălcăi), A schiopăta; a se clătina, a se *hătâna*, a se lăsa într'o parte.
- Masa șovălcăie* == e mai scurtă de-un picior și se clatină, stă să cadă, e'n *șaipanodă*. Format dela interjecția *șovălc!* (*șontăc!*) — care designează schiopătarea.
- Șteap**, **ștepi**, Cotoarele groase și ascuțite pe livadă, după costură. *Mi-a dat un șteap în picior*.
- Ștejar**, — *Frate de — frate bun*.
- Șterge**, (a se), Expres. 1. *S'a șters pe lângă el și Radu l-a chemat!*
S'a strecurat nevăzut și a tulit-o, s'a n'furișat (furișat), s'a *prelins*.
2. *Te-ai șters pe bot de... te-ai lipsit de... mai vezi de-altul... te-ai lins pe*
- bot de... te-ai lefterit (litrosit) de... te-ai spălat pe mâini de...*
- Ști**, (a se), Expres. 1. *Nu mă știam cu el!* Îmi eră ca mâna dreaptă, îmi eră de cel mai mare ajutor.
2. *Nu-i mai știu de știre*. I-am pierdut urma, nu mai știu nimic de el.
3. *Nu mi s'a mai știut de masă (mâncare)*. N-am mai avut masă tihnită, praful s'a ales de masa (mâncarea) mea.
4. *Vezi, să-i dai în știre lui Ion despre...* Să-l pui la curent cu..., să-l înștiințezi.
5. *Se știe cu el fata asta*. A avut intime legături cu el (legături sexuale).
- Știm**, (Fără altă formă), După ce s'a tras prin dărac, lâna se face pe calități: prima este *părul*, a doua este *știmul* (mai scurt) iar ultima calitate: *ghîburile*. Calitatea a doua și a treia se *îndrugă*; iar cal. I se *toarce*.
- Știoleag**, (știolege), *Vezi Ștremeleag*.
- Știre**, Expres. *Nu știu în știrea mea nimic!* N'am nimic pe cugetul meu. *Nu-i știu de știre!* Nu știu despre el nimic.
- Știrôs**, *Vin* — = espălăturu de butoi; *olearcă*, vin de cel mai rău. v. *măcriș*.
- Știucă**, Expres. *Făcut știucă (e calul)*. == E *sec*, e nemâncat, e *blând*.
- Ștobălcăi**, (a, a se, eu mă ștobălcăi), Onomatopeu. A se scălda și a răvăși apa, ca larmă mare, a se scălda *ca rățele*.
- Ștobălcăială*, -eli.
- Ștobălcăit*, -uri.
- Ștrejul**, (a se, -ese), A se feri, a se păzi, a veghia. *Lumina se mai ștrejuiște de hoși!*
- Ștremeleag**, (ștremelège), Partea golită de boabe (*coccan*) — la porumb, coada calului (golită de păr) numită și *măcdu*, porumbii goliți (*odduviți*) de foi, — numiți încă și *știolege (șteplège)*; ironic și *furca de tors: Toată ziua cu — în brâu!*
- Ștremeleag* i se zice eufemistic și organului genital masculin.
- Sinon.: șocariciu, sârcăia, mascarăua.*

Sulef, -eafă, Svelt, șuiu, subțirel, sărmos, mas prin del, *suveicat*, subțiră, cu mijlocul ca de fată-mare, ca smiceaua.

Șăstere, -i, Denom. injur. pentru țigani.

Șut, -ă, Ciut, fără coarne, Expres. *Eu o țin de coarne; tu zici că e șută!*

Se zice celor ce tăgăduiesc adevărul evident.

T

Tăbări, (a, ăsc), Afară de însemnarea de a sădși, a poposi, a cantona (vorbind de țigani și de oaste) mai are și însemnarea din următoarele expresii:

Te tăbăr! te snopesc cu bătaia, nu-mi ajungi în mâini!

Au tăbărit pe el — l-au luat, l-au umflat, l-au pisat, pisogit, au omorât la el.

Tacăm, -uri, = Un tacâm de lăutari = o ceată, o mică orchestră (vicoară, țambal, clarinet, cobză).

Tăgârță, -e, = Sac mic. *Se lasă tăgârță* = se lasă greu (ca mortul).

Tăia, (a), Expres. *Îi taie gura 'n fier și 'n oțel!* E numai gura de el (ea), spune și vrute și nevrute.

Tălălângă, Denom. injur. pentru o femeie lălaie, lungă și proastă.

Tămăia, (a, -ez), Expres. *Ce tot tămăi pe-aci?* Ce rătăcești, ce te 'ncurci — *ca bășina în ismene pe-aci?*

Cauți ziua de ieri — pe-aci?

Tănjală, -eli, — O — de mure = o copreală de muiere. Expres. *Pune curul la —!* Așterne-te pe muncă!

Tânji, (a, -ese), A slăbi, a se usca din picioare (vorbind de vite).

Tantui-pe-tântui, Expres. adverb. Exact, care nu mai trece peste..., absolut potrivit.

Sinonim: tocmai-pe-tocmai.

Tărășenie, (pl. neîntreb.), Expres. *I-am spus toată trășenia.* Toată povestea, totul: din fir în păr, toată chestiunea (pricina).

Tărătură, -i, Denom. injurioasă. Călă, putoare, putoare-împuțită, sarcastic: Se scoală — singură — de jos!, îi e lene să și mănânce (vorbească).

Tarbacăua, (pl. neîntreb.), Expres. *Să spargem tarbacăua odată!* Să ne împacă, *să spargem pricina, să rupem măța pe din două* = mai dă jupâne; mai lasă stăpâne!

Târg, Expres. 1. *Hai să facem târg!* Să ne învoim, să aprobăm.

2. *Târgul mânie n'are!* Nu e supărare că tocnesc. *Marfa-i a ta; banii ai mei.*

3. *Târgul dă omului în cap!* Prețul din târg e *suveran*; pe drum omul care vinde cere mai mare preț.

4. *Bate târgurile* — Colindă des târgurile.

Târlic, -ii, Sanie de copii, tragă. Sinonim: troc.

Târș, -uri, — O tufă (mărăcine) cu frunze sau fără care se întrebuințează ca măturoiu (târș).

Târș! Interjecție care imitează zgomotul piciorului târit.

Târși, (a, -ese), = A drege (netezi), cu sapa sau grebla, săpăturile de pe marginile viei, *ca să se vadă urma hofului.* || A săpă de mântuială (de clacă).

Tărtore, -i, — Diavol — Cap de răutăți.

Tăuni, (a, -ese), A colinda mereu, ca un tăune, a *tămăia*, a *căuta ziua de ieri*, a *umbli trelea-lelea.*

Tăunit, -uri.

Tăunedă, -eli.

Tearfă, (Fără altă formă), Expres. 1. *Beat tearfă, beat turtă, tun, clean.*

2. *Ud tearfă.* Ud lioarcă, ud ca o curcă, udat până la oase.

Tebăică, (Tebeică), Un săcușor, tăgârță.

Tehul, (a, a se, -esc), A zăpăci, a *vălmăci*, a *pierde șirul.*

Tehui, -iie.

Teiu, Expres. *Făcut* — Beat turtă.

- Temeiu**, -ție, 1. Este o ieșitură a zidului care servește drept *polișă*, în casă.
2. *E vie temeiu, E temciu de vie* = E multă vie, e plau mare de vie.
- Terneu**, -uri, = Cărpă neagră de cernit (după morți).
- Teșl**, (a se, -esc), — A se sinchisi, a ține socoteală, a se *biciuși*.
- Tie**, (pl. neîntreb.), Rât de porc, partea tare și răsfântă a ticului (nasului, ră-tului) de porc.
Pune-i belciug în tie!
Sarcastic: nasul omului.
I-am dat peste tic! I-am tăiat boabele, i-am dat peste nas.
- Ticui**, (a se, -esc), A se împunge cu ticul, a se lovi cu ticul.
Porcii răi sau cei necunoscuți unii cu alții se *ticuie* când îi bagi în cămină (obor) până se dedau unii cu alții (se *oborăsc*).
- Tilhoare**, (Tioare), -i, Denom. injur., Vită slabă, om slăbit.
- Tinerătie**, Tot tânăr, cu înfățișare de tânăr, care se ține, care nu se trece.
- Tiușă**, -i, O plantă asemănătoare celei care produce *tălvurile*.
Expres. 1. *Alb ca floarea de tiușă (troacă)*, ca zăpada, ca fulgul.
2. *Ca tiușă peste gard*. Vremelnic, într-o situație nedefinitivă, *ca cucul pe creacă*. Azi aici; mâine 'n Focșani!
- Tiuliuliuc**, adv., Expres. 1. *E tiuliuliuc*. E numai în piele, gol ca napul, gol pușcă (pistol), *gol de i se vâd oasele* (org. genit.), *gol ca deștul*.
2. *L-a tuns* —
Ca gemușele de bivole, l-a tuns la piele, cu numărul 0.
- Tiuti!** Interj. *Tiuti-tiuti!* *Tunde-o; Rade-o. Pe-aci ție drumul!*, Radu l-a chemat l, a spălat putina l, *s'a chitit (pus) pe fugă!*, *a șters-o!*, *a întins-o!*
- Toăpsăcă**, = *E toăpsăcă!* E amar ca fierca. Verb: a *toăpsăca*, a otrăvi, a învenina.
- Toarce**, (a), Expres. *Că n'ouă fi tors pe el!* Nu-mi pare rău de...
- Toartă**, (toarte), Toarta căldărei (partea de care o apuci cu mâna).
Toartă (cerceel simplu) de ureche.
Expres. *Sunt prieteni la toartă* = nedeslipiți.
Am tras un chef la toartă = în lege, strașnic, ne mai pomenit, sardana-pălic.
- Tobă**, -e, Expres. 1. *Mai iei urletul tobei!* Nu te poți despăgubi cu nimic. Mai iei pe dracu!
2. *I-a bătut toba!* I-a vândut averea.
- Toacă**, (a, eu toc), Expres. 1. *Toacă pe udtraiu!* A ajuns sărac lemn, la lăbăle, la gresii, la covrigi.
2. *Toacă la bureți,*
" " *castraveți,*
" " *varză.*
- Tremură de frig ca piftia, ca un *tremuriciu*, tremură vargă, ede căldură i-ajung genunchii la gură* (Coșbuc).
3. *Nu tocă pe masă: că tragi a străci!* Sfat bătrânesc.
- Toco-toco!** Interjecție prin care se cheamă pui de curcă la demăncare. Mai e și *bi-bi!*, *bibilămi!*
- Tolag**, Expres. *Făcut* —. Toiegit, șapăn, înghețat tun, etc.
- Tontă**, (a se, -ese), Expres. *Te-ai tontil de toată isprava. Te-ai prostit ca Miazăpiciul*, nu mai e nimic de capul tău.
- Topenie**, (pl. neîntreb.), Expres. *Săcurea asta nu mai are topenie!* Nu mai are moarte, o lași moștenire! e moștenire! ține veac-uitat!
- Toporăște**, adv. Expres. *Înoată* — Ca toporul, nu știe să înoate.
- Toporul**, Expres. *I-a făcut* —. L-a 'nșelat; *Topor de oase* = Unde nu-i bine, acolo-i de mine! toate relele-mi vin pe cap mie.
- Torbosj**, v. *Corvoșj*.

Torontoc, -oacă, Nătâng, bleg, bleot, tuiu.

Tors, toarsă, 1. *Trupul par'că e tors* — Svelt, tras prin inel.

2. *Lenne toarse*. Lungi, drepte, fără noduri.

Tort, (törturi), Expres. *Mi s'a făcut gătul ca tortul*.

Am slăbit în mod îngrozitor, am ajuns a muri, sunt numai pielea și osul (sufletul). (Gătul și starea lui e, în popor, semnul după care se cunoaște slăbirea sau ingrășarea).

Tot, adv., Expres. *Să tot fi fost 100 de inși! Peste cap să fi fost 100...*

Totălcă! Interj. Glă-găl!

Totălcă, -i, Țeavă de soc, (trestie, cută) cu care se bea rachiul din butoiu.

Trăgător, = Vită de tras la plug, car, etc.

Trage, (a, a se), Expres. 1. *Îmi tot trage să mor!* Îmi cobește (meneste) a...

2. *Trage rău.* (*Trage a pustiu*). Cobește (cucuvaia, câinele urlând, etc.).

3. *De-acolo mi s'a tras* — Răul, boala, etc.

Traiu, — Expres. *E pus pe trai!* E pus numai să trăiască bine, ca un pașă, ca *Bimbașa-Sava*, să toace totul, să dea pe gât totul.

Trămbă, -e, E și pânza nestrânsă dar și cea făcută sul (*trămbită*).

Trăsură, -i, În afară de însemnarea curentă mai are însemnările următoare; 1. Linie de hotar, linie trasă de inginer pe-o moșle, *pe trăsura lupilor* = pe meleagurile călcate de lupi.

2. *Trăsurile butoiului* = partea unde se încheie, în lung, doagele unui butoiu, dunga doagelor.

Butia dă (curge) pe trăsuri.

Butia sudează pe trăsuri, lasă năstrapi de băutură pe trăsuri.

Treabă, -i, 1. *Treaba mică*, eufem. pentru pișat, urinare.

2. *Treaba-mare*, antifrază pentru căcare.

3. *N'are nimeni treabă cu el: e tat'său gol!* E lieit tat'său, e cap-tăiat; ca două picături de rouă, *n'are nici un amestec*.

Treanță, trențe, zdreanță, Expres. *Nu se ține treanța pe el!* E golopăn, e un golân, e gol pușcă, e numai cu *trențături* (*trențuici*) pe el.

Trece, (a), Expres. 1. *S'a trecut cu beutura*. S'a chefit, s'a nemșit.

2. *Trece prin copil!*

E cu diaree, cu dezinterie, *Sinonime: are trecătura, l-a lovit inima, l-a lovit părțuca, îi face curul: ici,-ici,-ici.*

3. *Nu m'a trecut niciun an să nu mă duc la bălciu*. În toți anii am fost la bălciu.

4. *Dacă ai vre-o trecere pe-acolo!* Dacă se întâmplă să treci pe-acolo.

5. *Treacă-meargă! Calea-valea, Fi!* Ar mai fi de admis.

6. *Repede a mai trecut prin clăia de fân!* Repede a consumat-o, a prăpădit-o, *par'că nici n'ar fi fost, a bătut vântul (de primăvară), repede i-a ieșit în cap, a achitat-o*.

7. *Mi-a trecut os prin os!* M'am topit stând în picioare, sunt rupt de obosit, nu mai pot sta nici în capul oaselor de ostenit ce sunt, *par'că am fost de santinelă!*

8. Nu e dobitoc (nevasta) să-l treci (la târg). Da e veac ca să-l petreci.

Trecător, -oare, Expres. *E trecător!* E un om care repede îmbătrânește, care nici nu știe când i-a trecut tinerețea, care se trece *pe fugă*.

Trecătură, (pl. neîntreb.), Urdinare, diaree, *scursură*, se zice despre cel pe care l-a *lovit părțuca*, care nu se mai poate ține, care se duce *ceas-pe-ceas în poiană*, pe care l-a lovit inima, se zice iarăși că *trece prin el*.

Trelea-lelea, Expres. *E un —*. E o gură-cască, hai-hul, un pierde-vară.

Tremură, (a), Expres. *Când ți-o da ceva îi tremură mâna ca la vrăjitoare!*

Are numai mâna de luat, e avar, e cumplit de zgârcit.

Troacă, -i, Expres. 1. *Alb ca floarea de — (tigă) = Alb-fulg, ca zăpada.*

2. *Casa (vadra) e troacă = goală.* Sinonim: — *toacă.*

3. *Eu te-am dat cu —.* Eu te-am legănat.

Troc, -uri, 1. Un zghiab mic în care se dă mâncare porcilor.

2. Săniuță de copii.

Trocă, — Guturaiu, influență, gripă.

Tron, -uri, Cosciug, sicriu.

Se drăcuie lumea cu tronul.

Trup, -uri, Expres. 1. *E trup și suflet cu el.*

Sunt frați de cruce, sunt nedespărțiți unul de altul, ei își știu vorbele unul altuia, numai moartea îi desparte pe ei.

2. *Are un trup de moșie.* O bucată bună de loc cultivat.

3. *Purceaua e cu trupul umflat.* E cu organul genital umflat: gata de vierit.

Tui, v. bleot.

Tui, (a, a se, -ese), A zice cuiva cu tu.

Expres. *Să nu mă tuiesti: că n'am păzit porcii împreună!*

Tun, 1. E închis —. E belciu, e închis (la prăvălii) pretutindeni.

2. *E tun = E țârc mare.*

Tura-vura, Expres. *Ce mai tura-vura?*

La ce bun să vorbești mult?, ce mai strici vorba de geaba?, ce mai încolo și încoaice?, vorbă de geaba!

Turlăc, -ă, Beat, afumat, făcut, cherchelit.

Turtă, -e, Expres. 1. *Să dai turtă (colac) zilei că nu te-am prins acolo...* Să faci mereu pomeni, că ai scăpat dela moarte.

2. *Făcut turtă.* Turtit; beat frânt, cleiu.

Turuidă, — Expres. *O ține —.* O ține una și bună, doindă știu și doindă zic.

Tu-tu-tu, Num. nehot. Tot-tot.

Mi-a luat tu-tu-tu din casă! M'a lăsat lemn, m'a sărăcit.

T

Țăcură, (a, făcur), Expres. *Mă făcure la glezne.* Am dureri (cuștie) la glezne, par'că dă cu cușitul, mă jînghie (dela jînghiu) la glezne.

Țăfnă, (pl. neintreb.), Expres. *I-a sărit —* S'a supărat, i-a sărit țandăra.

Țăgăr, -ă, — Ironic: *E făgar!*, e îmbrăcat subțire dar tremură gros.

Țălină, = Loc nearat de multă vreme.

Țămburș, -uri, — O mică piesă a oricărei mașini, astupăș.

Țanc, Expres. A dat țanc la butoiu = A văzut, cu o jordecă, ce vin mai e în butoiu. Țancul se da și la cănuri — un semn de lemn, ca să-și poată găsi fiecare pe a sa.

Țăndără, -i, I-a sărit —. Vezi Țăfna.

Țăndărș, -oasă, — Țăfnos, arțăgș, cu restul la brău, *ciumdgăș, bâzdocăș.*

Țântă, -e, — O parte din excrementul omenesc: cât iese dintr'o opinteață.

Țântă de căcat.

Țăpligă, -i, O așchie mică de lemn, de os — care se mai ține de trunchiul.

Mi-a dat o țăpligă în deșt...

Țărănă, (pl. neintreb.), Expres. de imprecăție: *De te-ar adună (strânge) într'o țărănă! [De ți-ar aduna (strânge) oasele într'o țărănă!]*

De-ai crăpă odată!, de n'ai mai face umbră pământului de-geaba! face-te-ai oale și urcioare!

Țăredmnic, -i, — Țărcovnic cântăreț de biserică paracliser.

Țărfoi, (pl. neintreb.), Burduhan, pân-tece, burtă mare.

Țăst, (făste), Expres. *E un țăst! E leneș împărătesc, leneș-împușit, pute pământul după el, || e și leneș și nesimțitor.*

Țăstș, -oasă, Greoiu, ursuz, poșac, închis, dugș, par'că-i tot ninge și-i tot plouă.

Despre pământ: greu de muncit.

Țâfăl, (a), Expres. *Îi țâfde curul.* De frică, de nerăbdare să...

Țăvliou, (Țălvol), = Beregata (esofagul) la paseri.

Țiftor, -oare, Care ține la *tefeleală*, care durează (despre oamenii tari).

Țiutoare, -i, — Concubină, *posădnică.*

Ținea, (a, -ere), Expres. 1. *Ține ochii de frate-tău!*

Veghiază să vezi pe frate-tău! a se uita după cineva (în călea cuiva).

2. *Umbli încet cu șaua că i se ține din pușin!* Are puțină rezistență, e prăpădită, e vlăguită, e moartă de vie, e cu sufletul prin flori. (Vorbind de oameni și animale).

3. *Te ține de mână!* E martor cineva că... a pune pe cineva *șafă* (martor) că...

4. *Omului ăstuia i se ține din pușin.* E cu sufletul prin flori, e pe cușit, e aproape să dea ortul, e prăpădit (topit secătuit).

Se zice și despre lucruri: ciorapului i se ține din pușin = e mort de viu, e putred.

5. *Cât te ține biciușca asta? Cât te costă?*

6. *Ține în el* — E tăcut, se coace în el, e discret, credincios cuiva.

Țol, (Țoală, Țoale), Țolul este un acoperemânt, cergă, macat.

Țoala, Țoalele sunt și acopereminte dar și haine. *Are și el o foală mai bună pe el!*

Măria a fugit dela bărbatul ei cu țoale cu tot.

Țugurê! Țugu-țugu! Interj. Oamenii chiamă porcii cu aceste cuvinte.

Țuțuroiu, -oale, — Fișdiu. *Cură sângele țuțuroiu. Plouă cu țuțuroiu = cu găleata, de varsă, de te 'ngroapă.*

U

Ududolu, -oale, — Fugăș pe unde curg apele în timpul ploilor.

Uitoc, Uitoc, -ă, = Care uită dela mână până la gură.

Umbră, -e, — Expres. *Face -- pământului de geaba.* E un pierde-vară.

Umere, -i, Expres. 1. *Femeea asta muncește la umere cu bărbatul.* Deopotrivă cu..., egal cu... e și femeie și bărbat. *Expres. sinonimă: la cot cu..., de frăție.*

2. *A da (săltă, înnălță) din umeri, a pune tagă, a pune mâna pe 'nu știu, n'am văzut.*

3. *O dau (mut) și eu de pe-un umere pe celălalt. Mă ascund după deget, mă înșel singur, îmi fac inimă* (mă îmbărbătez). (Pecupeții cu coșurile mută cobilita când pe un umere, când pe altul părându-li-se astfel că mai odihnesc ori că e mai ușoară sarcina).

Umplătură, -i, 1. — *de pușcă = praful* (pulberea) și *alciile* necesare unei încărcături.

2. *Umplătură de găscă* (ș. a.) *Tocătură:* (miez de pâine, stafide, ceapă, untură, sare, ardeiu, piper ș. a.) cu care se umple o pasăre și se frige apoi așa, întreagă.

3. — *de pământ.* Pământul care se aduce și se pune, spre nivelare, într'o groapă (măncătură de pământ).

Undă, -e, Expres. *Oala cu pește a dat în undă.* A început să fiarbă, să *undească.*

Unde, adv. Expres. 1. *De unde nu...* Lă caz contrar...

2. *Unde și unde...* Când și când.

Undreii, (a, -ese), A coase cu undrea sau ca cu o undrea sarcast. adverb.: *Undrelește.*

Unghișoară, Expres. *Să-i tai de -- Să-i pui cu botul pe labe, să-i tai greața.*

Unire, (Uneală), Expres. *Să fim toți la o -- = uniți.*

Unt, Expres. 1. *Parcă-i uns cu unt* — frumos, gras, *impepenat, arănit, do-lofan.*

2. *Parcă m'a uns ea cu unt.* Nu se *lîpesc* decât blestemele dela mama,

- care trage copilul cu unt, cu prilejul scaldei.
3. *Pământul e ca — (brânza)* E bun și se lucrează ușor.
- Unu**, Numeral, Expres. *Tot unu' și-unul!*
Pe-o sprânceană, aleși.
- Urăciune**, -i, Expres. *Mi-a făcut — cu omul.* M'a învrăjbit, m'a făcut să mă cert cu...
- Urcior**, -oare, 1. Un furuncul la ochi pe care-l fac — crede-se — cei ce se spală din ulcior.
2. *S'a dus făcând urcioare* = vătându-se căușind.
3. *Apa unde face urcioare e mare* = vârtejuri.
- Ureche**, -i, Expres. 1. *E pe-o ureche (într'o ureche)* = Țăcnit, pe-o parte, într'o parte.
2. *Răde cu gura pând la urechi* = Cu gura cât pătulul.
3. *Ureche de disagi* = o parte a desagiilor.
4. *S'a pus pe-o ureche!* Prostește, nărozește, (la lucru, la mâncare, etc.).
5. *A pus mult pe-o ureche* — E beat turtă.
- Urechlat**, -ă, Chelfănit, dat cătaoua, || cu urechi mari (de măgar), fleanc, clăpăug.
- Urit**, -ă, Expres. 1. *Mi-e urit cu foc.* Mi-e foarte urit, îmi vine să intru în pământ de urit.
2. *S'a apucat să scoată urții din țară.* S'a apucat de-un lucru imposibil de îndeplinit. (cf. latin *mulgere hircos* (Verg.).)
3. *L-a drăcut pând l-a lăsat de urit!* Până i s'a urit, s'a plictisit.
- Urmă**, -e, Expres. 1. *Nu face urmă* = Nu se urnește din loc.
2. *Am să-mi pierd din urmă!*
Am să-mi iau lumea în cap, s'o pornesc în lumea largă, să nu mă mai uit în urmă, să mi se piardă urma și numele,
- să pribegesc, să fiu și să rămân un pribeg (*fără cer, fără pământ*).
- Urmări**, Expres. *N'are — bune, umblete bune, purtări bune.*
- Ursi**, (-ăz, eu), Expres. *M'au ursit să stau de pază*, poruncit să...
- Uruloc**, v. *pieden*.
- Urzăcă**, -i, Expres. *Strugurii (untul) sunt ca — Deși, abundenți, (când sunt mici).*
- Ușe**, -i, Expres. 1. *Am rămas pe ușile altora.* Am rămas pe drumuri, sărac, fără cuib, fără cer, fără pământ.
2. *Nu-i deschide nimeni ușa!* E pustiu (-e) pe lume, e singură-cuc.
3. *I-a pus parul în ușă!* L-a sărăcit, l-a lăsat lemn.
- Ușe-de-biserică**, = Om sfânt, cinstit.
Par'că el e o ușe de biserică!
- Ușuc**, -uri, — Umezeala grasă a lânii nespălate.

V

Vad, -uri, Expres. *Nu cercă vadul cu nărodul*—Nu-ți prinde (pune) mintea cu...

Văduvi, (a, -esc), Expres. *A văduvit 4 ani* = A rămas văduvă 4 ani.

În blesterne: *Nevesta să-i văduvească!*

Văduvotu, -oale, — *Sarcastic*: Văduv, -ă.

Văltă, (a, eu vâlt), Expres. *Nu te vait eu pe tine!*

Nu te compătimesc eu pe tine, tu n'ai nevoie să fii compătimit.

Vălmăci, (a se, -esc), A se zăpăci, a-și pierde cumpătul vezi *Tehid* (a se).

Vălûg, (Vălûg), -i, Valț, sul; tăvălûg.

Vămul, (a, -esc), A strică, a luă, a împușină, a luă cu *hapca*, a rășlui, a pune mâna pe, a pune ghiara (laba).
Ariciul mi-a vămuit puții!

Vână, -e, Expres. 1. *Pe vine* —. Șederea ciucit, pe ciuci, ca atunci când se duce omul afară (în poiană). Copii se dau pe ghiasă pe vine.

2. *Cu nădragii în vine.* Cu nădragii lăsați în jos.

3. *Are o vândă de nebunie.* Are nișică țacneală, nu e întreg, nu e în toate Sâmbetele, e plesnit (mixtura dementiae).

Vânăț, -ă, Expres. *Ger vânăț.* Ger cumplit, de *crapă lemnele și pietrele*, de se *cadă vulpea din copaci*; de-și sar *vederile (ochii)*, *ger că la Bobotează.*

Vânățură, -i, Expres. *În vânățări* — În slava (înălțimea) cerului, de-abia se mai năzărește.

Vânățare = lovituri negre de pe corpul omului.

Vânt, -uri, Expres. 1. *Nu dă vânt (rece) de el!*

Habar n'are de nimeni și de nimic, nu i se face nici cea mai mică supărare (impotrivire).

2. *Se dă în vânt după treburi.* Aleargă, fără preget, după treburi, n'are tihnă nici odihnă.

Vărcă, adv., Expres. *Se ține vărcă după el.* Se ține scăiu, se ține ca lipicul (o plantă al cărui spic părăs se lipește de haine), cârlig, *cosâr, ca mânzul de iapă, nu-l slăbește ca moartea.*

Vărcăn, (pl. neîntreb.) v. botâie.

O vultoare mare, o genună, un vârtej adânc, *sorb de ape, botâie.*

Vărcol, -oale, vezi *Grădina.*

Expres. *Să fac și eu un ocol-vărcol cu calul ăsta!*

Să-l încerc, să fac câteva *roate* (volte), cu el, să-i dau pinteni, *să fac o grădina cu el.*

Grădina e sinonim aci cu *vărcol* = ocol mare.

Vărfot, -e, v. buric.

Vărs, -oasă, = *Loc vărs* = călduros, *primăvăratec*, bătut de soare. *Cât fu vara de văroasă!* = Infocată, cu arșiță.

Vărsteluri, (pl. tantum), Cănurii colorate (la bete, etc.).

Învărstături.

Vaseris, — Se injură de...

Vătămătură, -i, — Hernie, boșorogală, *surupare, boșire.*

Vatră, -e, i. (În Șimnic-Dolj și în Gorj *Vătrăr, -e*) = loc de casă: *vatră, de casă.*

2. *Vatră* se mai zice și locului de pământ ocupat de o *claiă* de fân sau *stog* de grâu.

Mai e mult până la vatră?

3. *Florica i-a căzut în vatră lui cutare...* Se zice despre fata care, fiind desvirginată de un flăcău, dă busna la el în casă și rămâne acolo.

Vătrați, -ăie, Expres. *Toacă pe vătrați!* A sărăcit luciu, *Urlă căteșua* (în curtea lui).

Veac-uitat, O veșnicie, o groază de vreme, *cât pământul, cât lumea, cât Ardealul, cât aminul.*

A stat acolo: veac uitat.

Vechiu, -e, E om vechiu, e *mulier veche, bătrân-uitat, din alte vremi, bătrân-iertat, de când eră lupul cățel.*

Vechitură, (pl. neîntreb.), Rămășiță, agonisită din vechi (trecut).

Poate să mai țină seceta că eu tot mai am vechitură (porumbi vechi din alți ani).

Vedei, (a, văd), Expres. *Mai vedeai!* (Mai văzuși) = Niciodată, cu de-afurisănie, cât cucu!

Vedere, vederi, — Ochi, puțință de a vedea.

Săcați-ar vederile!

Mi-au degerat vederile (ochilor).

Venire, Expres. adverb., *Pe venire.* Când mi-o veni bine, cu timpul, pe 'ndelete, fără pripă, bătrânește.

Vezați, (pl. neîntreb.), Expres. adverb., *La vezați* spre a fi văzut, în văzul oricui «la expoziție».

Lucrul ăsta trebuie pus la vezați!

Viață, (vieți), Expres. 1. *Lăsat de viață.* Desnădăjduit, criminal, gata la orice.

2. *E o viață de om!* E vreme lungă, e mult de-atunci.

Vidăulii, (sing. neîntreb.), Expres. *Te bagă în vidăulii*. *Te bagă în sperieși*, — în 40.000 de draci, te găsec toți dracii, *crapă firea în tine de spaimă, dai în altele (a boală)*.

Vieri, (a se, -esc), A lua porcei, a se da la vier o scroafă.

Sarcastic și despre muieri:

Expres. { *Îi este de vieră (vierit)*.
I s'a făcut de (vierit).
I-a venit de (vierit).

Vileag, Expres. *I-a făcut-o în — de lume* = în fața tuturor.

Vine, Expres. 1. *Pe vine* = pe ciucite, *pe ciuci, ciucit*.

2. *Cu nădragii în — lăsați în jos până spre genunchi*.

Vis, -e, (-uri), Expres. *Să nu spui visul cum îl visezi* = să fii ascuns, discret.

Visă, (a), Expres. *Urit să-l visezi* — Urit de mama-focului.

Vișă, -e, — Șuvișă de păr, lățe. Diminutiv: *vișăche*.

Vișăl, -ăi, — *Vacă (bou) de 2 vișei* — Vaca (bou) la trei ani e *de-un vișel*, de-aci: anul și vișelul.

Viul, (pl. neîntreb.), Expres. *A împins oala în viul focului*. În inima focului, unde este focul mai iute.

Vlășjiă, Un soi de ceapă, cu grăunți, (aglutinată), care face foarte multe foi bune de mâncat; dar inferioară cât privește căpățâna ei.

Se seamănă de sărăcime care mănâncă multă salătră de foi făcută cu poșercă = oțet se zeamă de prune fiartă (oțet sau isăndă).

Voinicesc, -ă, *Cămașe voinicesc*.

Voinic, -ă, Expres. *Nu sunt voinic să muncesc* = în stare să...

Nu e voinică să mănânce = nu e slobodă (invoiată, liberă) să mănânce.

Vopsă, Expres. *Nu iese la vopsă* = Nu iese la socoteală.

Vorbă, -e Expres. 1. *Ăsta e om de vorbe multe!* în doi peri, nehotărît; de-ale

lui să vinzi, să nu cumperi; azi zice ceva, mâine altceva; *pe vorba lui nici până afară să nu te duct*. || *Viclean*: una zice și alta crede.

2. *Îi întoarce vorba lui tată-său!* *Îi răspunde*, îl contrazice, îi ripostează, *tată-său zice una și el zece!*

3. *Ei! ai venit (ajuns) la vorba (spusele) mea?*

Nu-i așa că am avut perfectă dreptate? Te-ai convins acum de adevărul spuselor mele?

4. *Și-a luat vorba 'ndărăt (înapoi)*. *A 'ntors-o (vorba)*. *A sucit-o (vorba)*. Și-a călcat cuvântul dat; *'a 'ntors-o: că n'o 'ntoarce cu carul, ci cu gura!*

5. *Mânca-ți-ai vorba!* Celor cari numesc lucruri triviale spuse fără perdea, pe neocolite.

Vorbă-mare, Jurământ. Expres. *Am zis și vorbă-mare că am să mă las de tutun!*

Votru, -i, = Pezevenghiu, mijlocitor, gazdă de hoți (curve).

Verb: *a votri*.

Vrea, (a), Expres. *O vrea D-zeu și cu mine!* Mi-o ajută, mi-o fi de ajutor și mie!

Vrenic, -ă, — *Îi sunt eu vrenicul*. *Nu-i e — Vezi Harnic*.

Vulpe, -i, Expres. *Mână-ți, vulpe, coada!* Se zice celor cari se codesc la o treabă, cari ar vrea să dea porunci și nu au cui să le dea, acelor cari își fac coada colac.

Z

Zabăr, (pl. neîntreb.) = *Zor, ropotitul țăstelor*, arșită, zăduf.

Zăbăuce, -ă, vezi *Băzăuce*.

Zăbăuce, (a se, -esc).

Zăcătoare, -i, Vas dela 100 decal. în sus.

Zală, zale, La singular = o verigă din lanț.

La plural: zale = semințele cucurbitaceelor care se țin felie: (castravete, pepene galben, dovleac).

Ele se întind în dosul ușii și acolo se usucă lipite de ușă, *mai ales cele de pepene galben.*

Zamă, Expres. *Zamă de franci* — frâncărie, bănet, fierd.

Zămbă, (a, a se, -ez), A se aplecă într-o parte sau alta niște dinți omenești (*prin creștere*); a se colțâ, a face dinții ca de viér (mistreț). || A strâmbă dinții *feresteului*, = a *ceaprazî feresteul* după ce s'a ascuțit, spre a tăia mai ușor.

Zămbat, -d.

Zămbri, (Sing. neîntreb.), Niște excrescențe cari se ivesc pe partea internă a gurei la animale — atunci când râvnesc la o mâncare pe care o văd mâncată de *ăltele* alături cu ele. Se pot *tăia* de veterinari empirici. Expres. *Face zămbri!* Îi lasă gura apă după... nu mai poate după..., i-ar da inima...

Zămți, — Zimți. Secera, când se ascute, se zice că se *zămțuiește*.

Zangărale, (sing. neîntreb.), Zarpăle, podoabe de nichel și de alamă la hamuri. || aplicații pe rochii, podoabe felurite la femei și îmbrăcămintea lor.

Zăpri, (a se, -esc), Caii, când nu se opresc de vizitiu, în mersul lor, ca să se urineze, se *incuie* urina în ei și nu se mai pot urina.

E nevoie de meșteșuguri veterinare (empirice) spre a le porni udul. *Caii atunci s'au zăprit.*

Zăpreală, -eli.

Zăprit, -d.

Zarpăle v. Zangărale.

Zărpălatie, -ă, = Păsăritic, copilăros, spulberatic.

Zătteni, (a, a se, -esc), A opri în loc, a stănjini, a tânji. *Copilul a zăttenit* = n'a mai dat înainte cu creșterea.

Zăurdî, (a se, -esc), A se strică (vorbind de laptele dulce), a se *hotărî*.

Sinonime: $\left\{ \begin{array}{l} \text{A se serbezi (sărbezi).} \\ \text{Zăurdit, -d.} \\ \text{Sărbezit, -d.} \\ \text{Sărbezead.} \\ \text{Zăurdeald, (-dire).} \end{array} \right.$

Zăzoțe, (sing. neîntreb.), — Gălăgie a-mestecată cu muzică de joc fie instrumentală, fie vocală.

Zbanț, -uri, O legătură de fier (d. p. la cărușă peste loitră).

Zbilțos, -oasă, Cu sbilțe, cu mițe, mițos. (Vorbind de câini, veșminte).

Zbughiat, -ă, *Spulberatic*, nestatornic, cu *mintea copilăroasă*, *copilăros*; într'o ureche, pe-o parte, *păsăritic*, *ușuratic*, *cam d'ici de colo*.

Zburător, -e, Expres. *Puii din cuib sunt* — Sunt împeñați, sunt în stare să zboare din cuib, *zburățici*.

Zdrâmboi, -oaie, Pseudonim al organului genital masculin.

Zgâi, (a, a se, -esc), A căscă, a întredeschide.

Cu ochii zgâiți = cu ploapele cari nu se închid și se vede roșala lor internă. cu ochii *sticliți*, *stălpți loc...* cu ochii *priboiți* (așintiți).

Zi-mare, (Zile-mari), Sărbători cu *finere*, *legate*.

1. *O fin și eu de zile-mari* — Ceva rar, neobișnuit — de *mare-ținută*, de *postă*.
2. *Copii dela zile-mari*. Copiii cari s'au zămislit în ajunul zilelor mari se crede că ies zănatici.

Zipicî, -ă, Prizărit, pipernicit, pimnicit, iazmă, arătărie.

Ziuă, -ile, Expres. 1. *Caută ziua de ieri*, (*de-a trecut!*)

Taie frunză câinilor, e-un pierdevară.

2. *Vii și tu la trei zile infierbătute*, *post festum la (după) spartul tărugului*, *după ce s'au împărțit colacii*, când nu mai e nici-un os de ros, când și se leagă lingurile de gât, după norocel: mai

tăricel (umbă)! (Cf. lat. *vigilantibus jura; dormientibus ossa*).

3. *N-am mai avut zi bună (albă) de-atunci!* Liniștea, fericirea, mi-am pierdut-o din pricina boalei, certurilor, neînțelegerilor.

4. *M-am apucat de lucru cu ziua înainte* = Cu noaptea 'n cap.

5. *A dat ziua îndărăt* — Dela chindie înainte.

Zor, -uri, (pl. rar. întreb.), Expres. r. *Am pățit un zor!* Am avut un năduf, o grije mare, o supărare grozavă.

2. *Cal de zor*. Cal foarte bun, cal ca în povești, smeu-*paralău*, *ducipăl*.

3. *Zor-nevoie!* = Musai l, nu și nu l, să fac cutare lucru și mai multe nu, din pământ din iarbă verde..., de unde-ai ști!

Zor-nevoie să mă duc cu el.

